ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ & ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

NATIONAL & KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS
SCHOOL OF SCIENCES
DEPARTMENT OF GEOLOGY & GEOENVIRONMENT

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Η εμπλοκή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων στο μονοπάτι της προσφυγικής κρίσης από το Χαλέπι στο Βερολίνο

The involvement of European armed forces in the path of refugee crisis from Aleppo to Berlin

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΟΥΛΙΟΥΜΠΗΣ / Achilleas Koulioumpis
A.M. / R.N. : 15042

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:	No. 2017061

Αθήνα, Μάρτιος 2017
Athens, March 2017

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ & ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

NATIONAL & KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS
SCHOOL OF SCIENCES
DEPARTMENT OF GEOLOGY & GEOENVIRONMENT

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Η εμπλοκή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων στο μονοπάτι της προσφυγικής κρίσης από το Χαλέπι στο Βερολίνο

The involvement of European armed forces in the path of refugee crisis from Aleppo to Berlin

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΟΥΛΙΟΥΜΠΗΣ / Achilleas Koulioumpis

A.M. / R.N. : 15042

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Ε. Λέκκας,
Καθηγ. ΕΚΠΑ

Δρ. Σ. Λόζιος,
Επικ. Καθηγ. ΕΚΠΑ

Δρ. Ν. Βούλγαρης,
Καθηγ. ΕΚΠΑ

Εξειδικευμένη Επιστημονική Καθοδήγηση:

Π. Ιωαννίδης
RN, PhD Διεθνολόγος

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:	No. 2017061

Αθήνα, Μάρτιος 2017
Athens, March 2017

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα i
Περίληψη iii
Abstract iv
Ευχαριστίες v
Συντμήσεις vi
Κατάλογος Πινάκων vii
Κατάλογος Εικόνων viii

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή – Έννοιες –Ορισμοί – Γεωγραφικό Πλαίσιο 1
1.1. Εισαγωγή 1
1.1.1. Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας 3
1.1.2. Σύντομο Ιστορικό Προσφυγικής Κρίσης 4
1.2. Έννοιες – Ορισμοί 9
1.2.1. Πρόσφυγας 9
1.2.2. Πολιτικό Άσυλο 9
1.2.3. Παράνομος-Παράτυπος Μετανάστης 9
1.2.4. Ένοπλες Δυνάμεις 10
1.3. Νομικό Πλαίσιο 11
1.3.1. Σύμβαση Γενεύης – Πρωτόκολλο 1967 11
1.3.2. Συνθήκη *Schengen* 11
1.3.3. Σύμβαση Δουβλίνου , Κανονισμοί Δουβλίνου II,III 12
1.4. Γεωγραφικό Πλαίσιο 14

Κεφάλαιο 2. Διπλωματικό και Πολιτικό Πλαίσιο – Θέσεις και Επιδιώξεις Εμπλεκόμενων Κρατών 15
2.1. Πολιτικό Πλαίσιο – Θέσεις και Επιδιώξεις κάθε Κράτους 15
2.1.1. ΝΑΤΟ 16
2.1.2. ΕΕ 16
2.1.3. Ελλάδα 21
2.1.4. ΠΓΔΜ 23
2.1.5. Σερβία 24
2.1.6. Ουγγαρία 25
2.2. Διπλωματικό Πλαίσιο 27
2.2.1. *VISEGRAD* 27
2.2.2. Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας 29
2.2.3. Σχέδια Έκτακτης Μετεγκατάστασης Προσφύγων 29

Κεφάλαιο 3. Εμπλοκή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων στη Διαχείριση της Προσφυγικής Κρίσης 31
3.1. Υπερεθνικοί Οργανισμοί 31
3.1.1. ΝΑΤΟ 31
3.1.2. ΕΕ-FRONTEX 34
3.2. Ελλάδα 38
3.3. ΠΓΔΜ 48
3.4. Σερβία 52
3.5. Ουγγαρία 55

Κεφάλαιο 4. Σύνοψη – Συμπεράσματα - Προτάσεις 59
4.1. Σύνοψη 59

4.2. Συμπεράσματα 60
4.2.1. Διαχείριση Ανθρωπιστικής Κρίσης 60
4.2.2. Πολιτικο- στρατιωτική Συνεργασία 62
4.2.3. Διπλωματικές – Πολιτικές Σχέσεις 63
4.2.4. Ευρωπαϊκή Απόκριση 63
4.2.5. Ασφάλεια 65
4.3. Προτάσεις – Προοπτικές-Επίλογος 66

Βιβλιογραφία 68

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η περιγραφή της εμπλοκής των ενόπλων δυνάμεων ευρωπαϊκών χωρών, στο προσφυγικό μονοπάτι των δυτικών Βαλκανίων και η ανάλυση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών αυτής της εμπλοκής. Στο πρώτο μέρος και εισαγωγικό, επιχειρείται μία εισαγωγή του αναγνώστη στην προσφυγική κρίση, με παράθεση ενός σύντομου ιστορικού της. Στην συνέχεια καθορίζονται το όρια, μέσα στα οποία θα κινηθεί η υπόλοιπη εργασία, περιγράφοντας με το νομικό πλαίσιο και την περιγραφή των ισχυόντων συνθηκών και συμβάσεων, οι οποίες είναι ενταγμένες στις εθνικές νομοθεσίες, το γεωγραφικό πλαίσιο και ορίζοντας απαραίτητες έννοιες όπως πρόσφυγας, παράτυπος μετανάστης, άσυλο και ένοπλες δυνάμεις. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι θέσεις και οι πολιτικές επιδιώξεις Ελλάδας, Σερβίας, ΠΓΔΜ, Ουγγαρίας αλλά και των υπερεθνικών οργανισμοί, ΕΕ και ΝΑΤΟ, όσον αφορά την προσφυγική κρίση και πως αυτές διαμορφώθηκαν για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους και τελικά οδήγησαν, στο διπλωματικό πεδίο, στη σύναψη συμφωνιών ή συμμαχιών και εκπόνηση σχεδίων αντιμετώπισης της κρίσης. Στο τρίτο μέρος περιγράφετε ποσοτικά και ποιοτικά πως η κάθε χώρα ή υπερεθνικός οργανισμός, ενέπλεξαν τις ένοπλες δυνάμεις τους, τι αποστολές δόθηκαν σε αυτές και τι αποτελέσματα επέφερε αυτή η εμπλοκή. Στο τελευταίο μέρος γίνεται μία απόπειρα εξαγωγής συμπερασμάτων για το πως αυτή η πρωτοφανής ανάμειξη στρατιωτικού προσωπικού, στην προσφυγική κρίση επηρέασε τη διαχείρισή της, τις διπλωματικές – πολιτικές σχέσεις των χωρών, την πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία, την ασφάλεια της περιοχής και την ευρωπαϊκή απόκριση στο σύνολό της, με τελικό σκοπό την ανάπτυξη προτάσεων βελτίωσης αλλά και την εξερεύνηση τυχόν νέων προοπτικών.

Εικόνα 1. Χάρτης που δείχνει τις χώρες του διαδρόμου που χρησιμοποιούν πρόσφυγες και μετανάστες, από την Τουρκία μέχρι την Ουγγαρία (Πηγή: Charis Chang, 2015).

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Προσφυγική Κρίση, Μεταναστευτική Κρίση, Ένοπλες Δυνάμεις, Διάδρομος δυτικών Βαλκανίων, Πρόσφυγες.

Abstract

The refugee crisis since 2010, because of the civilian war in Syria, in combination with the increase of irregular immigration, caused and continues causing intense turbulences, in political and in social level all across Europe. This unprecedented mass immigration led a lot of European countries to take extreme measures, to tackle this crisis and with the public sector crisis mechanisms unable to manage the crisis by themselves, a lot of governments decided to involve their armed forces, in the management of the migrant crisis. Aim of the present work is the description of the involvement of European armies, in the refugee path of western Balkans route and the analysis of the quantitative and qualitative characteristics of this involvement.

This thesis is focused geographically in the western Balkans, because this corridor is mostly preferred by immigrants and refugees. This fact led to bigger involvement of the armed forces, in the management of this crisis, than elsewhere. It clarifies the differences between the irregular immigrant and refugee and delimits the legal frame, in which the countries have to comply with, that includes the treaty of Geneva, the Dublin system and Schengen treaty. Inside these frames, the political objectives and views of Hungary, FYROM, Serbia, Greece as well as the two super national institutions EU and NATO are analyzed, in regard with refugee crisis and how the differences between them, led to diplomatic developments with the rekindling of Visegrad alliance and also compromises, such as the agreement of EU-Turkey and the of relocation scheme, each one with different approach to the resolution of crisis.

Subsequently we return back, at the beginning of 2015 and in certain cases, such as FRONTEX back to 2006, in order to describe the involvement of FRONTEX, NATO and the armed forces of the other four countries, using as starting point the official governmental web pages and reliable journalist sources. Then while mentioning numerical and quantitative elements, in regard to the deployment of military personnel and equipment, we examine the changes that took place in both organisational and institutional frame, in order to enable the armed forces in handling with success the missions that were given to them. The diversity of involvement from country to country, defensive character in Hungary, humanitarian in Greece, helps us to comprehend the action of armed forces in many aspects.

Finally analyzing the effects of the armed forces' involvement in the refugee crisis, we attempt to export conclusions in various aspects, such as humanitarian action, politico-military collaboration, European response, diplomatic relations and safety, pointing out the cons and pros, with final objective the submission of proposals and future prospects, in order, for the armed forces and the EU, to be ready and prepared to confront similar crises with success, mitigating their effects.

KEY WORDS: Refugee Crisis, Migrant Crisis, Armed Forces, Western Balkan Route, Refugees.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγό μου Ειρήνη Γιώτη και τον υιό μου Παναγιώτη Κουλιουμπή, για την υπομονή και κατανόησή τους, κατά την διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας, τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ιωαννίδη Παναγιώτη για την υποστήριξη και την παροχή κατευθύνσεων, το ΕΚΠΑ και ιδιαίτερα το τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος για την ηλεκτρονική υποστήριξή του, τους καθηγητές του ΜΠΣ για τις γνώσεις και τα μαθήματα που μας προσέφεραν και την γραμματεία του ΜΠΣ για την καθημερινή και άμεση εξυπηρέτηση σε όλους τους τομείς του μεταπτυχιακού.

Επίσης οφείλω να ευχαριστήσω όλους τους συντάκτες των δημοσιογραφικών πηγών που χρησιμοποίησα στη εργασία, χωρίς αυτούς θα ήταν αδύνατη η ολοκλήρωσή της και τους εκπροσώπους τύπου και διαχειριστές των επίσημων σελίδων των Ενόπλων Δυνάμεων όλων των χωρών που μελετήθηκαν, για την παροχή των πληροφοριών για τις δραστηριότητες και επιχειρήσεις, που συμμετείχε το στρατιωτικό τους προσωπικό.

Συντμήσεις

FRONTEX: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και Ακτοφυλακής
NATO: North Atlantic Treaty Organization (Βορειοατλαντική Συμμαχία)
UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες).
ΓΓ: Γενικός Γραμματέας
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΕΔ: Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΑΣ: Ελληνική Αστυνομία
ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΕΠΥ: Κέντρο Πρώτης Υποδοχής
ΚΕΣΟΔΠ: Κεντρικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης
ΚΥΤ: Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΜΚΟ: Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία
ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό
ΣΞ: Στρατός Ξηράς
ΤΟΣΚΕΔΠ: Τοπικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης
ΥΠΕΘΑ: Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1. Χρονολογικός πίνακας γεγονότων προσφυγικής κρίσης (Πηγή:'Timeline | Syrian Refugees', 2016, http://syrianrefugees.eu/timeline/) 5

Πίνακας 2.1. Παράνομοι είσοδοι μεταναστών από τα κύριους διαδρόμους σύμφωνα με την FRONTEX (Πηγή: 'Frontex | Migratory routes map', 2016). 17

Πίνακας 3.1. Επιχειρήσεις FRONTEX στο μονοπάτι των Δυτικών Βαλκανίων (Πηγή: FRONTEX, 2016). 35

Πίνακας 3.2. Τμήματα και διάρθρωση ΚΕΣΟΔΠ και ΤΟΣΚΕΔΠ (Πηγή: ΦΕΚ 630 Εφημερίδα της κυβερνήσεως, 2016). 41

Πίνακας 3.3. Χαρακτηριστικών λειτουργίας Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (Πηγή: ΓΕΕΘΑ, 2016). 42

Πίνακας 3.4. Χαρακτηριστικά λειτουργίας δομών φιλοξενίας (Πηγή: ΓΕΕΘΑ, 2016) 43

Πίνακας 3.5. Μηχανήματα του Στρατού Ξηράς που διατέθηκαν για την διευθέτηση και κατασκευή δομών φιλοξενίας σε όλη την ελληνική επικράτεια από το Δ΄ Τρίμηνο του 2015 μέχρι το Γ΄ Τρίμηνο του 2016 (Πηγή: Γενικό Επιτελείο Στρατού, 2017). 45

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Χάρτης που δείχνει τις χώρες του διαδρόμου που χρησιμοποιούν πρόσφυγες και μετανάστες, από την Τουρκία μέχρι την Ουγγαρία (Πηγή: Charis Chang, 2015)..... ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εικόνα 1.1. Άμαχοι της Συρίας σε αστικό περιβάλλον (Πηγή: BBC News, 2016) 2

Εικόνα 1.2. Πρόσφυγες και μετανάστες σε μετακίνηση (Πηγή: BBC News, 2016)..... 2

Εικόνα 1.3 . Ουγγρικό στρατιωτικό προσωπικό εναντίον προσφύγων και μεταναστών (Πηγή: Al Jazeera, 2015). 3

Εικόνα 1.4. Ο ετήσιος αριθμός των εκτοπισμένων ανθρώπων λόγω πολέμου από το 2005 μέχρι το 2014 (Πηγή: UNHCR, 2015). 7

Εικόνα 1.5. Αιτήσεις ασύλου για πρώτη φορά στην ΕΕ από Σύριους υπηκόους σύμφωνα με την Eurostat ((Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016, Eurostat)..... 7

Εικόνα 1.6. Αφίξεις από θάλασσα και ξηρά παράτυπων μεταναστών σύμφωνα με το ιταλικό υπουργείο εσωτερικών και την ελληνική αστυνομία (Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016,Eurostat). 8

Εικόνα 1.7. Νόμιμες είσοδοι Σύριων ανά χώρα ασύλου σύμφωνα με στοιχεία της *Eurostat*(Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016, Eurostat). 8

Εικόνα 1.8. Χάρτης μελών συνθήκης Schengen (Πηγή: Political Geography Now, 2016). 12

Εικόνα 1.9. Χάρτης Ευρώπης με τα μέλη του συστήματος τους Δουβλίνου, η Δανία συμμετέχει με ειδική συμφωνία ενώ οι χώρες με πράσινο χρώμα δεν είναι μέλη της ΕΕ, αλλά μέλη του συστήματος (Πηγή: Political Geography Now, 2016). 13

Εικόνα 1.10. Χάρτης δρομολογίου δυτικών Βαλκανίων(Πηγή: The Independent, 2015). 14

Εικόνα 2.1. Χάρτης της Ευρώπης με τα μέλη του ΝΑΤΟ. Με γαλάζιο χρώμα είναι τα υποψήφια μέλη, με κίτρινο είναι χώρες με ειδική συμφωνία ή ξεχωριστές συνθήκες και με πορτοκαλί μέλη της συνεργασίας για την ειρήνη ('ΝΑΤΟ', 2016)..... 15

Εικόνα 2.2. Χάρτης με έντασης προσφυγικών ροών με τις χώρες που παράγουν τους περισσότερους (Πηγή: 'Refugee crisis in Europe - Humanitarian Aid and Civil Protection - European Commission', 2016). 18

Εικόνα 2.3. Λογότυπο FRONTEX (Πηγή: European Union Agency for Fundamental Rights, 2017) ……20

Εικόνα 2.4. Μετανάστες και πρόσφυγες στο σιδηροδρομικό σταθμό Keleti, της Βουδαπέστης περιμένοντας το τραίνο για την Αυστρία, φωτογραφία: Ana Gurau (Πηγή: Kallius, Monterescu, & Rajaram, 2016)..... 26

Εικόνα 2.5. Μετανάστες και πρόσφυγες διαμαρτύρονται στη Βουδαπέστη μετά την απαγόρευση επιβίβασης τους σε τραίνα διεθνών προορισμών(Πηγή: Kallius,2016)..... 26

Εικόνα 2.6. Η ομάδα Visegrad (Πηγή: The Economist, 2016)..... 28

Εικόνα 2.7. Υλοποιημένο ποσοστό της συμφωνηθείσας μετεγκατάστασης προσφύγων από τις ευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μέχρι την 26 Σεπ 2016 (Πηγή: Philippe Dam, 2016)..... 30

Εικόνα 3.1. Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας κ. Πάνος Καμμένος και ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ *Jans Stoltenberg*, μετά την συμφωνία για την συμμετοχή του ΝΑΤΟ σε επιχειρήσεις στο Αιγαίο (Πηγή: Greek News, 2016)..... 32

Εικόνα 3.2. Επίσκεψη του Γεν. Γραμματέα του ΝΑΤΟ στο γερμανικό πλοίο της δύναμης στο Αιγαίο στις 21 Απριλίου 2016 και συνομιλία με τους αξιωματικούς συνδέσμους Ελλάδος και Τουρκίας (Πηγή: ΝΑΤΟ, 2016). 33

Εικόνα 3.3. Δράση Νατοϊκής Μοίρας στο Αιγαίο τον Απρίλιο του 2016.Δεν περιλαμβάνει την παρούσα σύνθεση (Πηγή: Βασίλης Νέδος, 2016). 33

Εικόνα 3.4. Κέντρο επιχειρήσεων FRONTEX στα κεντρικά γραφεία της υπηρεσίας στην Βαρσοβία, Πολωνία (Πηγή: FRONTEX, 2017). 34

Εικόνα 3.5. Περιοχή ευθύνης δράσης FRONTEX (Πηγή: ARTE, 2017). 34

Εικόνα 3.6. Περιοχές δράσεως ομάδων ταχείας επέμβασης RABIT (Πηγή: ARTE, 2017)..... 36

Εικόνα 3.7. Στατιστικά αποδοχής αιτήσεων ασύλου, απορρίψεων και επιστροφών μεταναστών (Πηγή: eurostat, 2016). 37

Εικόνα 3.8. Εικόνες από τις επιχειρήσεις Poseidon Sea & Rapid Intervention (Πηγή:| Photos - Poseidon Sea & Rapid Intervention', 2016). 37

Εικόνα 3.9. Κέντρα μετεγκατάστασης (Relocation Centers) και κέντρα υποδοχής προσφύγων (Hot Spots) (Πηγή: ΥΠΕΘΑ, 2016) 38

Εικόνα 3.10. Το relocation center στο Σχιστό πριν την έναρξη των εργασιών..... 39

Εικόνα 3.11 Το relocation center στο Σχιστό, σε πρώην Στρατόπεδο, μετά την ολοκλήρωσή του με δυνατότητα φιλοξενίας 40.000 ατόμων(ΥΠΕΘΑ, 2016). 39

Εικόνα 3.12. Κέντρο υποδοχής Λέσβου πριν και μετά (ΥΠΕΘΑ, 2016) 40

Εικόνα 3.13. Οι ΕΔ καταγράφουν πρόσφυγες (Πηγή: Θεόφραστος Ανδρεόπουλος, 2016)..... 42

Εικόνα 3.14. Οι ΕΔ αναλαμβάνουν την λειτουργία των δομών φιλοξενίας των προσφύγων (Πηγή: Δημήτριος Βαλασίδης, 2016)..... 44

Εικόνα 3.15. Φιλοξενία προσφύγων σε δομές που διαχειρίζονται οι ΕΔ την 27/4/2016 (Πηγή: Ινφογράφημα, 2016)..... 46

Εικόνα 3.16. Επιθεώρηση εργασιών Μηχανικού στη δομή φιλοξενίας στο Κουτσόχερο, Λάρισας από τον Αναπληρωτή Υπουργού Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος Δημήτριο Βίτσα (Πηγή: kranosgr.blogspot.gr, 2016). 47

Εικόνα 3.17. Ο ευρωπαϊκός διάδρομος Χ από την Ελλάδα μέχρι την Αυστρία (Πηγή: 'Pan-European Corridor X', 2015)..... 48

Εικόνα 3.18. Μοντέλο εμπλοκής των ΕΔ της ΠΓΔΜ σε κρίσεις (Republic of FYROM Ministry of Defence, 2017). 49

Εικόνα 3.19. Συμπλοκές μεταναστών στα σύνορα Ελλάδας-ΠΓΔΜ (Πηγή: Mail, 2016). 50

Εικόνα 3.20. Στρατιώτες της ΠΓΔΜ κατασκευάζουν φράχτη για να εμποδίσουν τους μετανάστες (Πηγή:Mail, 2016) 51

Εικόνα 3.21. Όχημα του στρατού περιπολεί κατά μήκος του φράχτη με την Ελλάδα (Spaskovska, 2016)..... 51

Εικόνα 3.22. Συμπλοκές στρατού και αστυνομίας με μετανάστες και πρόσφυγες στα σύνορα ΠΓΔΜ-Ελλάδας (Sanmugam, 2015). 51

Εικόνα 3.23. Οι πέντε τοποθεσίες των κέντρων υποδοχής στη Σερβία (Πηγή: UN, 2016) 52

Εικόνα 3.24. Καταυλισμός στο Presevo κατά την επίσκεψη του υπουργού άμυνας στη Σερβίας (Πηγή: 'Minister of Defence in Presevo', 2015)..... 53

Εικόνα 3.25. Κοινές περιπολίες σερβικού στρατού και αστυνομίας στα σύνορα με την Βουλγαρία (Πηγή: Serbian Armed Forces, 2016). 53

Εικόνα 3.26. Τετράτροχο όχημα για πρόσβαση σε δύσβατες περιοχές εκτελώντας αποστολή επιτήρησης (Serbian Armed Forces, 2016). 54

Εικόνα 3.27. Στρατιωτικό προσωπικό κατά την εκτέλεση περιπολιών (Ministry of defence Republic of Serbia, 2016). 54

Εικόνα 3.28. Σύνδεση αμυντικού συστήματος διαχείρισης καταστροφών με το εθνικό σύστημα (Πηγή: Perge, 2016). 56

Εικόνα 3.29. Έναρξη εργασιών κατασκευής φράχτη (Πηγή: Hungarian Ministry of Defence, 2015). 56

Εικόνα 3.30. Κατασκευή φράχτη στα σύνορα με την Σερβία (Πηγή: Lizzie Dearden, 2016). 57

Εικόνα 3.31. Στρατιωτικό προσωπικό της Ουγγαρίας σε ρόλους αστυνόμευσης (Πηγή: Myers, 2015). 58

Εικόνα 3.32. Τεθωρακισμένα οχήματα κατά μήκος των συνόρων με την Σερβία (Πηγή:Myers, 2015). 58

Κεφάλαιο 1.

Εισαγωγή – Έννοιες –Ορισμοί – Γεωγραφικό Πλαίσιο

1.1. Εισαγωγή

Η αυξημένη μετανάστευση στην ευρωπαϊκή ενδοχώρα από τρίτες χώρες, είναι ένα φαινόμενο το οποίο έκανε την εμφάνιση του τις τελευταίες δεκαετίες, κυρίως λόγω οικονομικών παραγόντων αλλά και της μεγάλης διαφοράς του βιοτικού επιπέδου, μεταξύ των χωρών της υποσαχάριας και βόρειας Αφρικής, της Μ. Ανατολής και της Ν-ΝΑ Ασίας με τις χώρες τις ΕΕ. Οι οικονομικοί παράγοντες όμως δεν ήταν πάντα το μοναδικό κίνητρο. Η σωστή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών (σε αντίθεση με πλούσια κράτη του Κόλπου), το κράτος πρόνοιας, ιδιαίτερα των βορείων κρατών της Ευρώπης, οι φιλόξενες κοινωνίες με απουσία ακραίων στοιχείων και η εύκολη πρόσβαση (απόσταση, δρομολόγια μέσω ξηράς, ανοιχτά σύνορα) στην Ευρώπη, σε σχέση με την Αμερικανική ήπειρο, κατεύθυναν τις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρωπαϊκή ενδοχώρα.

Από την δεκαετία του ‘90 μέχρι και σήμερα, ξεκίνησαν να εμφανίζονται πιο έντονα πολεμικές συρράξεις μεταξύ τακτικών στρατών (πόλεμοι του Κόλπου, εισβολή στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ μετά την πτώση των δίδυμων πύργων), γεγονός που οδήγησε μεγάλους πληθυσμούς να επιθυμούν ακόμη περισσότερο την μετανάστευση. Κάπου εδώ όμως εισέρχεται και ο ανθρωπιστικός παράγοντας. Η παγκόσμια κοινωνία άρχισε να θυμάται την έννοια του πρόσφυγα. Μέχρι τότε και μετά το τέλος του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, άσυλο χορηγούνταν κυρίως σε πολιτικούς πρόσφυγες, έτσι η ευρωπαϊκή κοινωνία άρχισε να ξαναθυμάται το δικό της παρελθόν και να είναι αντιμέτωπη με προσφυγικές ροές μεγάλων πληθυσμών και όχι μεμονωμένων ατόμων, οι οποίες στα πρότυπα των προσφυγικών ροών του παρελθόντος (καραβάνια προσφύγων) κινούνταν μαζικά, με κοινό στόχο την προστασία της ζωής τους από τις πολεμικές επιχειρήσεις και κατεύθυνση τις ευρωπαϊκές χώρες.

Δραματική αύξηση αυτών των ροών προκάλεσε η λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη», στην Β. Αφρική και στη συνέχεια η απόπειρα εκμετάλλευσης της αναταραχής, από ακραία ισλαμικά κινήματα, για το έλεγχο ολόκληρων κρατών στην ευρύτερη περιοχή της Μ. Ανατολής. Απόπειρα η οποία προκάλεσε αλυσιδωτούς εμφύλιους πολέμους, με αποκορύφωμα το πόλεμο στη Συρία και την ανακήρυξη του «Ισλαμικού κράτους» *ISIS* ή *ISIL*. Ο συγκεκριμένος πόλεμος εξελίχθηκε από εμφύλιος μεταξύ του καθεστώτος του *Assad* και της συριακής αντιπολίτευσης, σε *proxy war* (πόλεμος δια αντιπροσώπων), μεταξύ πολλών πλευρών και συμφερόντων. Η πολεμική εμπλοκή Κούρδων, συριακού στρατού, συριακής αντιπολίτευσης, Ισλαμικού κράτους, Ισλαμικών φονταμενταλιστικών οργανώσεων, ΗΠΑ, Ρωσίας, Τουρκίας, ΝΑΤΟ, Ιράν καθιστά το πόλεμο ακόμη πιο θανατηφόρο και η συνεχής εναλλαγή ισορροπιών και συμμαχιών και εμπλοκής νέων και παλιών συμφερόντων, συνεχίζει να προκαλεί ένα ατέρμονο κύκλο συγκρούσεων, χωρίς να διαφαίνεται το τέλος αυτών. Αποτέλεσμα αυτών των συγκρούσεων, ήταν η δημιουργία καραβανιών προσφύγων, τα οποία με κάθε τρόπο προσπαθούσαν να κατευθυνθούν στην Ευρώπη, για να σώσουν την ζωή τους ενώ ταυτόχρονα εκμεταλλευόμενοι τις ροές αυτές,

αυξανόταν και η ροή των οικονομικών παράτυπων μεταναστών από άλλες χώρες, με την βοήθεια των σύγχρονων δουλεμπόρων.

Το τεράστιο μέγεθος του προβλήματος εξάντλησε τις δυνατότητες των μηχανισμών ελέγχου και διαχείρισης της μετανάστευσης, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο στα κράτη μέλη της ΕΕ και συνεπικουρούμενο και από αρκετά ζητήματα ασφάλειας εξαιτίας των τρομοκρατικών απειλώ από ακραίες ισλαμικές οργανώσεις, ανάγκασαν τα ευρωπαϊκά κράτη να εμπλέξουν σταδιακά τις ένοπλες δυνάμεις στη διαχείριση μέρους ή συνόλου της προσφυγικής κρίσης.

Εικόνα 1.1. Άμαχοι της Συρίας σε αστικό περιβάλλον (Πηγή: BBC News, 2016)

Εικόνα 1.2. Πρόσφυγες και μετανάστες σε μετακίνηση (Πηγή: BBC News, 2016)

1.1.1. Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να περιγράψει και να αναλύσει τους λόγους για την εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων, στην διαχείριση της προσφυγικής κρίσης τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και ανά κράτος-μέλος ξεχωριστά, κατά μήκος του μονοπατιού από το Χαλέπι στο Βερολίνο. Τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν είναι κυρίως επίσημες ιστοσελίδες θεσμών στης ΕΕ και των χωρών μελών και διεθνής αρθρογραφία. Δευτερευόντως επίσημα στατιστικά αρχεία, βιβλιογραφία.

Αρχικά θα περιγράφει ακροθιγώς, η μέχρι τώρα διαμορφωθείσα κατάσταση της προσφυγικής κρίσης και θα καθοριστούν με σαφήνεια τα πλαίσια (γεωγραφικό, πολιτικό και νομικό) που θα κινηθεί η επιστημονική έρευνα, παραθέτοντας αναγκαία στοιχεία και ορισμούς που θα χρειαστούν στην συνέχεια της, όπως για παράδειγμα τον ορισμό των ενόπλων δυνάμεων σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα, περιγραφή συνθηκών Δουβλίνο Ι και ΙΙ κτλ.

Στο κυρίως μέρος της θα περιγραφεί ο τρόπος της σταδιακής εμπλοκής των ενόπλων δυνάμεων, σε επίπεδο ΕΕ και στη συνέχεια ανά κράτος και οι οικονομικοί, πολιτικοί λόγοι και αλλά και οι συνθήκες ασφαλείας που οδήγησαν τους θεσμούς κάθε χώρας να εμπλέξουν, η κάθε μία διαφορετικά, τις ένοπλες δυνάμεις τους και οι αλλαγές που χρειάστηκε να κάνουν στα πρωτόκολλα τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι επιδιωκόμενοι σκοποί της κάθε χώρας.

Τέλος θα γίνει μία απόπειρα, παρόλο που η κρίση δεν έχει τελειώσει, να εξαχθούν συμπεράσματα όσον αφορά τα θετικά και τα αρνητικά αυτής της εμπλοκής, τονίζοντας λάθη-παραλείψεις αλλά και πως οι δυνατότητες των ενόπλων δυνάμεων, κατάφεραν να απαλύνουν τον προσφυγικό πόνο και να μετριάσουν τις επιπτώσεις της προσφυγικής κρίσης, στις ευρωπαϊκές κοινωνίες σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό και ασφαλείας. Τελικός σκοπός είναι να διαπιστωθεί η δυνατότητα μίας πολιτικο-στρατιωτικής συνεργασίας στη διαχείρισης της κρίσης, η οποία δεν έχει πολεμικά χαρακτηριστικά (όσον αφορά την Ευρώπη) αλλά είναι κυρίως ανθρωπιστική και δευτερευόντως ασφαλείας και καθορισμό ενός οδικού χάρτη για την αντιμετώπιση νέων παρόμοιων κρίσεων.

Εικόνα 1.3 . Ουγγρικό στρατιωτικό προσωπικό εναντίον προσφύγων και μεταναστών (Πηγή: Al Jazeera, 2015).

1.1.2. Σύντομο Ιστορικό Προσφυγικής Κρίσης

Τον Μάρτιο του 2011 η κυβέρνηση του Σύριου προέδρου *Bashar al-Assad*, βρέθηκε αντιμέτωπη με την αμφισβήτηση, όταν ξέσπασαν διαμαρτυρίες εναντίον του καθεστώτος σε όλη την χώρα, εμπνεόμενες από παρόμοιες σε όλη την Μέση Ανατολή και Β. Αφρική. Η κυβέρνηση χρησιμοποίησε βία (ακόμη και θανατηφόρα), για να καταπνίξει τις διαμαρτυρίες χρησιμοποιώντας όχι μόνο αστυνομικές αλλά και στρατιωτικές – παραστρατιωτικές δυνάμεις. Έτσι άρχισαν να δημιουργούνται ένοπλες αντικαθεστωτικές πολιτοφυλακές και μέχρι το 2012, η σύγκρουση είχε εξελιχθεί σε έναν ολοκληρωτικό εμφύλιο πόλεμο.

Παρά τις υποσχέσεις της κυβέρνησης για μεταρρυθμίσεις, οι αντικαθεστωτικοί απαιτούσαν την παραίτηση του προέδρου *Assad*, οποίος αντίθετα τους κατηγορούσε ότι είναι υποκινούμενοι από ξένα συμφέροντα και προχωρούσε σε ολοένα επιθετικότερη στάση εναντίον τους. Μετά την αποτυχία του Αραβικού συνδέσμου να επιτύχει απομάκρυνση των στρατιωτικών δυνάμεων του καθεστώτος, από διάφορες πόλεις που είχαν αναπτυχθεί, ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος. Έτσι το τέλος 2012 βρίσκει τις δυνάμεις των ανταρτών να έχουν καταλάβει την Β.Συρία, αλλά να μη μπορούν να προχωρήσουν λόγω ελλείψεως εξοπλισμού, ενώ οι κυβερνητικές δυνάμεις εξασθενημένες από λιποταξίες, δεν μπορούν να επιτύχουν αποφασιστικές νίκες. Οι προσπάθειες της διεθνής κοινότητας για εκεχειρία αποτυγχάνουν και οι καθημερινές συγκρούσεις σε πυκνοκατοικημένα αστικά περιβάλλοντα, ανέβαζαν το πήχη των απωλειών αμάχων πολύ ψηλά.

Οι μάχες έφτασαν στην πρωτεύουσα Δαμασκό αλλά και στην δεύτερη μεγαλύτερη πόλη το Χαλέπι, ενώ μέχρι τον Ιούνιο 2013, ο ΟΗΕ αναφέρει ότι είχαν σκοτωθεί 90.000 άνθρωποι. Κάπου εδώ άρχισαν οι δύο πλευρές να αναζητούν ερείσματα στο εξωτερικό και οι συμμαχίες που δημιουργήθηκαν ουσιαστικά μετέτρεψαν μια αρχική διαμαρτυρία, για εκδημοκρατισμό, κατά του αυταρχικού καθεστώτος, σε εμφύλιο πόλεμο και στην συνέχεια σε μία γενικευμένη περιφερειακή σύγκρουση (*regional proxy war*). Τουρκία, Κατάρ και Σαουδική Αραβία ξεκίνησαν την χρηματοδότηση των Σουνιτών ανταρτών και την προμήθεια εξοπλισμού (μαζί με την υποστήριξη των ΗΠΑ, Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου), ενώ οι κυβερνητικές δυνάμεις, μαζί με πολιτοφυλακές Σιϊτών και Κούρδων ενισχύονταν από το Ιράν, την Ρωσία και την *Hezbolah* του Λιβάνου. Η άνοδος των τζιχαντιστικών και ισλαμικών ομάδων (*al-Qaeda- al Nusra* και *ISIS*), προσέθεσε μία επιπλέον διάσταση καταστροφής στην σύγκρουση (Independent, 2016).

Η ένοπλη επανάσταση εξελίχθηκε πολύ διαφορετικά από την έναρξη της. Πλέον οι μετριοπαθείς αντάρτες είναι πολύ λιγότεροι από τους φανατικούς ισλαμιστές και τζιχαντιστές, των οποίων οι τακτικές έχουν προκαλέσει τη παγκόσμια κατακραυγή. Το αυτοαποκαλούμενο «Ισλαμικό κράτος», εκμεταλλευόμενο το χάος απέκτησε το έλεγχο μεγάλων περιοχών στη Συρία και στο Ιράκ και ανακήρυξε την δημιουργία χαλιφάτου τον Ιούνιο του 2014. Οι μαχητές του, οι οποίοι αρκετοί προέρχονται από άλλες χώρες έχουν μπλεχτεί σε έναν χαοτικό πόλεμο, τόσο εναντίον του καθεστώτος του *Assad* και των Κούρδων, όσο και εναντίον αντίπαλων ισλαμικών ομάδων. Το 2014 οι μη επιτυχημένοι βομβαρδισμοί των δυτικών με επικεφαλής τις ΗΠΑ, εναντίον του Ισλαμικού Κράτους έδωσαν την αφορμή για άμεση εμπλοκή της Ρωσίας, με μεταφορά πολλών στρατιωτικών δυνάμεων και με εκτεταμένους βομβαρδισμούς εναντίον των τζιχαντιστών, της μετριοπαθούς αντιπολίτευσης καθώς και ομάδων αντιπολιτευόμενων στο καθεστώς (Independent, 2016).

Παράλληλα με τις πολεμικές συγκρούσεις ξεκίνησε και η περιπέτεια των προσφύγων, ήδη από τις αρχές του πολέμου το 2011, παρουσιάστηκαν οι πρώτες προσφυγικές ροές στα γειτονικά κράτη. Το πρόβλημα αρχικά περιοριζόταν στις γειτονικές χώρες, αλλά λόγω της συνεχής κλιμάκωσης του πολέμου, του κορεσμού των δυνατοτήτων των εγκαταστάσεων της

Τουρκίας, του Λιβάνου, και της Ιορδανίας, οι προσφυγικές ροές κατευθύνονταν ολοένα και πιο δυτικά. Ενδεικτικά μεταξύ Ιανουαρίου 15 και Αυγούστου 16, επίσημα εισήλθαν στην Ευρώπη μέσω θάλασσας 1.297.589, εκ των οποίων οι 1.020.467 μέσω της Ελλάδας (UNHCR, 2016). Σύμφωνα με τη Ύπατη Αρμοστεία το 27,8% ήταν Σύριοι, το 14,4% Αφγανοί, το 8,9% Ιρακινοί, το 3,1% Πακιστανοί και οι υπόλοιποι από λοιπές χώρες της Αφρικής. Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται ανά έτος γεγονότα που οδήγησαν στην έναρξη και διόγκωση του προβλήματος και πως φτάσαμε σταδιακά από το 2011, στα σημερινά εκπληκτικά νούμερα προσφύγων και μεταναστών.

Πίνακας 1.1. Χρονολογικός πίνακας γεγονότων προσφυγικής κρίσης (Πηγή:'Timeline | Syrian Refugees', 2016, http://syrianrefugees.eu/timeline/)

2011	
Απρ	5000 πρόσφυγες καταφεύγουν στο Λίβανο από την πόλη *Talkalakh*.
Ιουν	Χιλιάδες συρρέουν στα τουρκοσυριακά σύνορα, λόγω της πολιορκίας της πόλης *Jisr al-Shughour* στη ΒΔ Συρία
Δεκ	Μέχρι το τέλος του έτους η Τουρκία έχει στήσει έξι καταυλισμούς υποδοχής προσφύγων, συνολικού κόστους 15 εκατομμυρίων ευρώ.
2012	
Μαρ	Η κοιλάδα *Bekaa* στο Λίβανο γίνεται ο κύριος προορισμός χιλιάδων προσφύγων.
Απρ	2500 πρόσφυγες διασχίζουν την τουρκο-συριακή μεθόριο σε μία ημέρα (12 Απρ), ο μεγαλύτερος που είχε καταγραφεί μέχρι τότε.
Ιούλ	Συνολικά 200.000 πρόσφυγες αποχωρούν από το Χαλέπι, λόγω έναρξης των πολεμικών επιχειρήσεων. 18.000-40.000 διασχίζουν τη συνοριακή διάβαση *Masnaa* και περνούν στο Λίβανο. Παράλληλα η ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ ανοίγει το καταυλισμό *Za'atari* στην Ιορδανία.
Σεπ	11 χιλιάδες άνθρωποι διαφεύγουν σε Ιορδανία, Λίβανο και Τουρκία μόνο στις 11 Σεπ.
Δεκ	Η ύπατη αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες ισχυρίζεται ότι οι συνεργάτες της σε Λίβανο, Τουρκία, Ιορδανία, Ιράκ και Αίγυπτο έχουν έρθει σε επαφή με 525.000 πρόσφυγες.
2013	
Μαρ	Η ύπατη αρμοστεία ανακοινώνει ότι οι επίσημοι καταγεγραμμένοι πρόσφυγες και οι άνθρωποι που έχουν αναζητήσει βοήθεια ανέρχονται σε 1 εκατομμύριο.
Απρ	Οι σκηνές στον καταυλισμό *Za'atari* από 2000 σκηνές αυξάνεται σε 12.000 μέσα σε ένα χρόνο.
Ιουλ	Ο ΟΗΕ ανακοινώνει ότι κατά μέσο όρο 6000 άνθρωποι την ημέρα, φεύγουν από την Συρία, η προσφυγικές ροές ξεπέρασαν αυτές της γενοκτονίας της Ρουάντα στα μέσα της δεκαετίας του 1990.
Αυγ	Σχεδόν 20.000 εισέρχονται στο Ιρακινό Κουρδιστάν.
Σεπ	Η Γερμανία δέχεται τους 5 πρώτους χιλιάδες Σύριους πρόσφυγες. Το μεγαλύτερο σχέδιο επανεγκατάστασης μέχρι τότε, σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ που συνολικά έχουν υποδεχτεί μόλις κάποιες εκατοντάδες.
Οκτ	Η Τουρκία κατασκευάζει φράχτη ύψους 2 μέτρων στην περιφέρεια *Nusaybin.*
Νοε	Πρώτες προσπάθειες προσφύγων να περάσουν στα ελληνικά νησιά. Ασαφείς καταγγελίες για επαναπροωθήσεις από ελληνικές δυνάμεις. Κατασκευή Φράχτη στην βουλγαρο-τουρκική μεθόριο.

2014	
Φεβ	Οι πρόσφυγες στην πόλη *Arsal* του Λιβάνου ξεπέρασαν τους μόνιμους κατοίκους.
Απρ	1 στους 5 κατοίκους του Λιβάνου είναι Σύριος πρόσφυγας. Ο αριθμός τους μόνο στο Λίβανο αγγίζει το 1 εκατομμύριο.
Ιουν	Το ISIS καταλαμβάνει τη Μοσούλη στο Ιράκ, 500.000 πρόσφυγες φεύγουν στις γειτονικές περιοχές. Στις 29 Ιουνίου το ISIS ανακοινώνει την εγκαθίδρυση ''Χαλιφάτου''. 1,2 εκατομμύρια Ιρακινοί εγκαταλείπουν τις περιοχές τους.
Ιουλ	Οι πρόσφυγες στις γειτονικές χώρες ξεπερνούν τα 3 εκατομμύρια. Η Ευρώπη έχει υποδεχτεί 100.000.
Σεπ	Το *ISIS* επιτίθεται σε κουρδικά χωριά στη Συρία με αποτέλεσμα μέχρι το τέλος του μήνα να εισέλθουν στην Τουρκία πάνω από 130.000 πρόσφυγες.
Οκτ	Η τουρκική πόλη *Suruc* διπλασιάζει τον πληθυσμό της, καθώς 400.000 Κούρδοι φεύγουν λόγω της πολιορκίας του *Kobani.*
Νοε	Η Διεθνής Αμνηστία καταγγέλλει την κατάσταση στην Τουρκία, καθώς τα 1,6 εκατομμύρια πρόσφυγες έχουν ξεπεράσει τις δυνατότητες των αρχών, οι οποίες δεν μπορούν να παρέχουν ούτε τα βασικά.
2015	
Ιαν	Περιορισμοί στη χορήγηση βίζας για Σύριους από το Λίβανο.
Μαρ	Σύμφωνα με τον ΟΗΕ οι πρόσφυγες στις γειτονικές χώρες έχουν φτάσει τα 3,9 εκατομμύρια.
Απρ	Τραγωδίες στη Μεσόγειο με θανάτους αναγκάζουν την ΕΕ σε σύνοδο, όπου αποφασίζεται ότι όσοι φτάνουν στην Ιταλία θα απελαύνονται ως παράτυποι μετανάστες.
Μαϊ	Η υπό πολιορκία Παλμύρα δημιουργεί περισσότερους πρόσφυγες. Το *ISIS* κατέχει το 50% της Συρίας.
Ιουν	ΟΗΕ: 59,5 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως είναι εκτοπισμένοι, αριθμός ιστορικού υψηλού (εικ.1.4)
Ιουλ	Κατασκευή φράχτη στην Ουγγαρία στα σύνορα με την Σερβία.
Αυγ	Η Γερμανία είναι η πρώτη χώρα της ΕΕ που ανοίγει τα σύνορά της σε Σύριους που αιτούνται άσυλο, ακόμη και αν έχουν εισέλθει σε άλλος κράτος της ένωσης.
Σεπ	Η Ουγγαρία κλείνει τα σύνορά της με την Σερβία.
Νοε	Το ευρωπαϊκό σχέδιο επανεγκατάστασης 160.000 αιτουμένων άσυλο τίθεται σε εφαρμογή, κυρίως από την Ελλάδα και δευτερευόντως από την Ιταλία.
Δεκ	Σύμφωνα με τον ΟΗΕ μέχρι το τέλος του 2015, 1 εκατομμύριο πρόσφυγες έφτασαν στην Ευρώπη από την θάλασσα εκ των οποίων 4.000 πνίγηκαν. Το 84% εξ αυτών προέρχεται από 10 χώρες οι οποίες παράγουν πρόσφυγες, πράγμα που σημαίνει ότι προσπαθούν να ξεφύγουν από πόλεμό ή διώξεις. Το 50% από αυτούς ήταν Σύριοι.
2016	
Ιαν	Δανία και Σουηδία επαναφέρουν για πρώτη φορά συνοριακούς ελέγχους από το 1950, με σκοπό την μείωση των ροών.
Φεβ	70.000 Σύριοι φεύγουν από το Χαλέπι λόγω βομβαρδισμών. Σε λιγότερο από 2 μήνες 100.000 πρόσφυγες φτάνουν στην Ευρώπη.
Μαρ	Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας. Με κλειστά τα βαλκανικά σύνορα οι πρόσφυγες θα μπορούσαν να παγιδευτούν στην Ελλάδα. Με τη συμφωνία η Ελλάδα θα μπορεί να επιστρέψει πρόσφυγες στην Τουρκία.
Μαι	Οι ροές στην Ελλάδα μειώνονται κατά 90 %, λόγω της συμφωνίας.
Ιουν	11 Σύριοι πέφτουν νεκροί από πυρά Τούρκων προσπαθώντας να περάσουν τα σύνορα. 200 εκατομμύρια ευρώ βοήθεια σε Τουρκία, Ιορδανία και Λίβανο από την ΕΕ για χρηματοδότηση καταυλισμών.
Σεπ	Αύξηση 30% στον αριθμό πρώτη φορά αιτούντων άσυλο στην ΕΕ.
Οκτ	Συμφωνία ΕΕ- Αφγανιστάν για επανεισδοχή Αφγανών που η αίτηση άσυλο έχει απορριφθεί. Περισσότεροι από 10.000 άνθρωποι διασώθηκαν στη Μεσόγειο μέσα σε ένα 48ωρο.

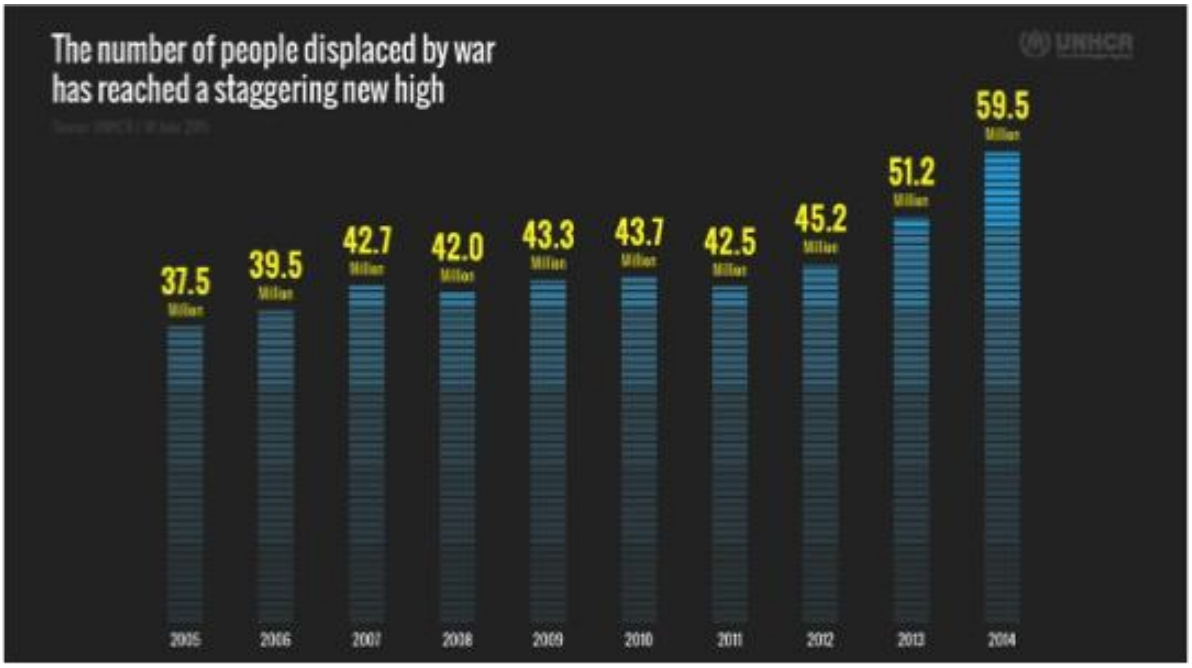

Εικόνα 1.4. Ο ετήσιος αριθμός των εκτοπισμένων ανθρώπων λόγω πολέμου από το 2005 μέχρι το 2014 (Πηγή: UNHCR, 2015).

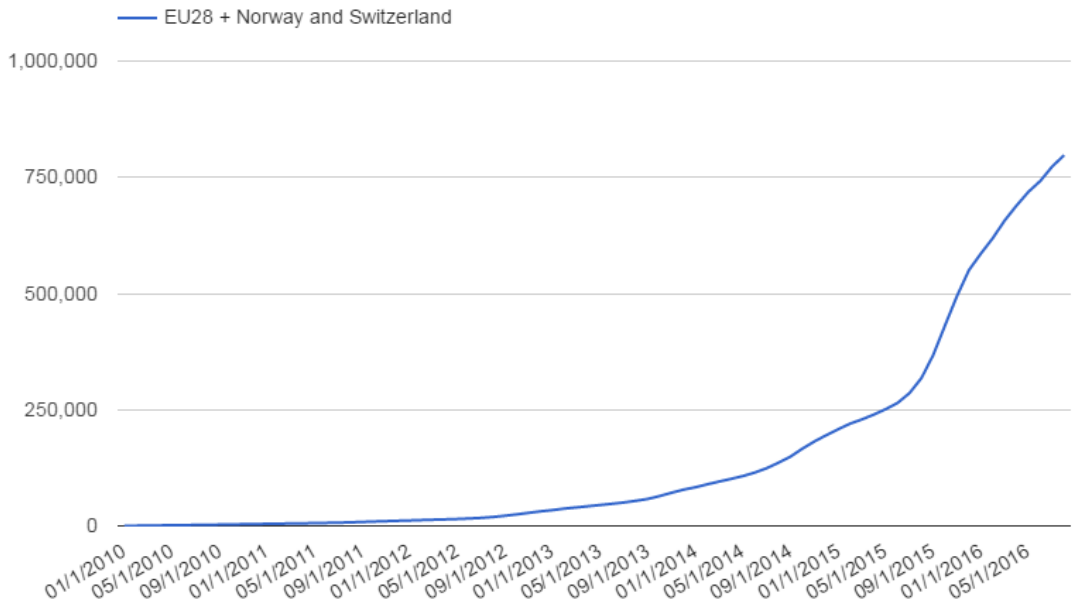

Εικόνα 1.5. Αιτήσεις ασύλου για πρώτη φορά στην ΕΕ από Σύριους υπηκόους σύμφωνα με την Eurostat ((Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016, Eurostat)

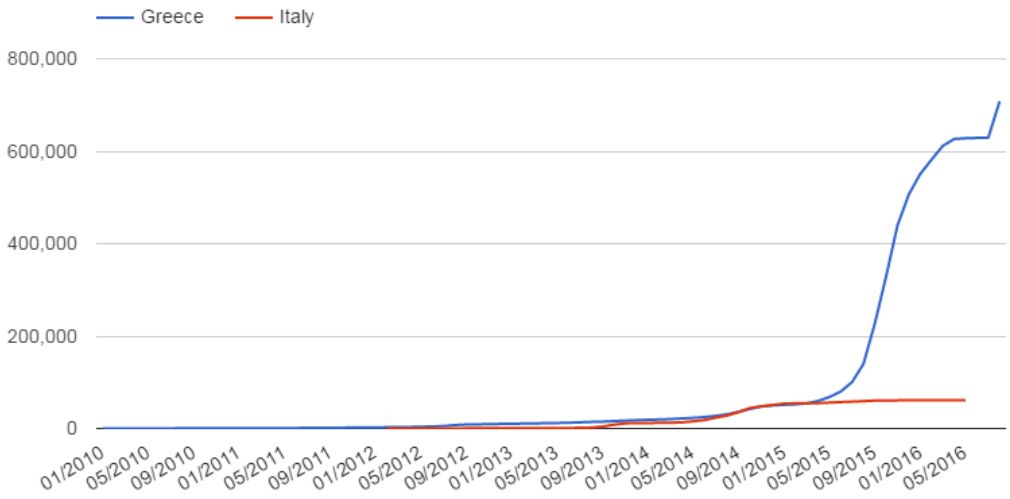

Εικόνα 1.6. Αφίξεις από θάλασσα και ξηρά παράτυπων μεταναστών σύμφωνα με το ιταλικό υπουργείο εσωτερικών και την ελληνική αστυνομία (Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016,Eurostat).

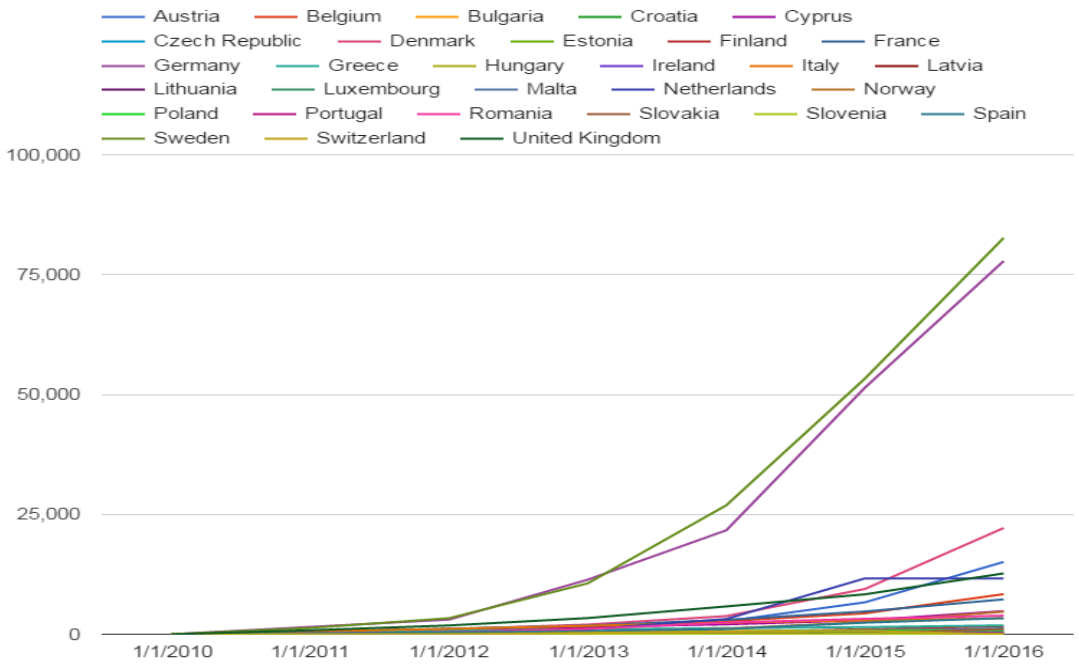

Εικόνα 1.7. Νόμιμες είσοδοι Σύριων ανά χώρα ασύλου σύμφωνα με στοιχεία της *Eurostat*(Πηγή: 'Inflows & Recognition | Syrian Refugees', 2016, Eurostat).

1.2. Έννοιες – Ορισμοί

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται οι ορισμοί εννοιών του πρόσφυγα, του πολιτικού ασύλου, του παράτυπου μετανάστη και των ενόπλων δυνάμεων. Τις έννοιες αυτές είναι απαραίτητο να τις κατανοήσουμε γιατί πάνω σε αυτές δομείται η εργασία και καθορίζουν το πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί. Επίσης θα τις συναντούμε συνεχώς μπροστά μας και επειδή ορισμένες από αυτές τις έννοιες κατά καιρούς παρερμηνεύονται, για λόγους ανάγνωσης αλλά και πολιτικής ορθότητας, είναι απαραίτητος ο καθορισμός και χρησιμοποίηση κοινής γλώσσας.

1.2.1. Πρόσφυγας

Στο Άρθρο 1 της σύμβασης της Γενεύης, σε συνδυασμό με το πρωτόκολλο του 1967, που ήρε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς της αρχικής σύμβασης, καθορίζεται ακριβώς ποιος είναι πρόσφυγας. Πρόσφυγας είναι ένα άτομο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή σε αυτήν (United Nations High Commissioner for Refugees, 1951). Ο πρόσφυγας πρέπει να είναι πολίτης και να μην συμμετέχει σε στρατιωτικές δραστηριότητες, μία ιδιότητα η οποία αποτελεί ένα προβληματικό σημείο στα θέματα ασφάλειας, καθότι η σημερινή διεξαγωγή του πολέμου στις ‘’καυτές’’ περιοχές του πλανήτη, διεξάγεται ως επί το πλείστον από μη τακτικούς στρατούς, πράγμα που καθιστά μείζον ζήτημα ασφαλείας για τις χώρες που υποδέχονται πρόσφυγες.

1.2.2. Πολιτικό Άσυλο

Το πολιτικό άσυλο είναι η προστασία που παρέχεται από μία χώρα σε έναν αλλοδαπό, όταν αυτός προσφεύγει σε αυτή λόγω απειλής της ζωής ή της ελευθερίας του για λόγους που έχουν ως αιτία τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, τις πολιτικές απόψεις ή την συμμετοχή του σε μια κοινωνική ομάδα ή δραστηριότητες (United Nations High Commissioner for Refugees, 1951). Η σύμβαση της Γενεύης καθορίζει τις προϋποθέσεις για την ιδιότητα του πρόσφυγα στον οποίο συνεπάγεται το άσυλο, όμως δεν θα πρέπει να συγχέεται με το πολιτικό άσυλο, το οποίο χορηγείται κάτω από τη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτους ακόμη και σε άτομα που δεν πληρούν προϋποθέσεις. Η εκτεταμένη οικονομική μετανάστευση έχει διαφθείρει το θεσμό του πολιτικού ασύλου, καθότι πολλοί μετανάστες, επιθυμώντας καλύτερη ποιότητα ζωής, δηλώνουν πολιτικοί πρόσφυγες, έτσι ώστε να εργαστούν μόνιμα σε εύρωστα οικονομικά κράτη.

1.2.3. Παράνομος-Παράτυπος Μετανάστης

Παράνομος ή για λόγους πολιτικής ορθότητας παράτυπος μετανάστης, καλείται εκείνος ο οποίος δεν έχει την απαραίτητη άδεια από το νόμο ή τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα για να μπει ή να παραμείνει σε μία χώρα (Διεθνής Αμνηστία, 2016). Ο συγκεκριμένος ορισμός παρατίθεται ως αντιπαραβολή στην έννοια του πρόσφυγα, καθότι έναν μεγάλο μέρος των προσφυγικών ροών αποτελείται από εργασιακούς ή με τον γενικότερο όρο, οικονομικούς μετανάστες. Οι ποιοτικοί όροι εργασιακός και οικονομικός, αφορούν μετανάστες οι οποίοι εγκαταλείπουν την χώρα τους για να βρουν εργασία ή να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση. Οι μετανάστες γενικά, είναι οι άνθρωποι οι οποίοι με ή χωρίς τη θέληση τους, εγκαταλείπουν την χώρα τους για να αναζητήσουν νέες ευκαιρίες και καλύτερες προοπτικές, όσον αφορά την ποιότητα της ζωής τους από κοινωνική, πολιτική και οικονομική άποψη.

Η διαφορά με τον πρόσφυγα έγκειται στο ότι ο πρόσφυγας δεν επιθυμεί την παράνομη είσοδο σε μία χώρα από αφύλακτες διαβάσεις αλλά τη νόμιμη είσοδο και την αίτηση ασύλου, σε αντίθεση με τον παράτυπο μετανάστη, ο οποίος επιθυμεί να εισέλθει παράνομα ή να παραμείνει πέρα του επιτρεπόμενου χρονικού ορίου για προσωπικούς του λόγους και όχι γιατί διώκεται ή επιθυμεί άσυλο. Η παρουσία των παράτυπων μεταναστών αποτελεί σημαντικό τροχοπέδη στην στον έλεγχο των προσφυγικών ροών, καθώς ο διαχωρισμός από τους πρόσφυγες απαιτεί σημαντική απορρόφηση κονδυλίων και διάθεση προσωπικού και εγκαταστάσεων, για την καταγραφή και τον διαχωρισμό τους. Επίσης ο γραφειοκρατικός έλεγχος της αίτησης ασύλου επιβραδύνεται, καθώς οι περισσότεροι μετανάστες αιτούνται άσυλο ανεξάρτητα αν το δικαιούνται. Στην συνέχεια της εργασίας και για λόγους ευκολίας, όταν θα αναφέρεται η λέξη μετανάστης θα εκφράζει τους παράνομους ή παράτυπους μετανάστες.

1.2.4. Ένοπλες Δυνάμεις

Αν και δεν υπάρχει σαφής ορισμός της έννοιας των ενόπλων δυνάμεων , θα τις οριοθετήσουμε σαν τις δυνάμεις εκείνες οι οποίες αποτελούν το συνδυασμό επίγειων, ναυτικών και αεροπορικών στρατιωτικών δυνάμεων μιας χώρας ή ενός έθνους (Merriam-Webster, 2016). Πολλές φορές μέσα στις ένοπλές δυνάμεις εντάσσονται και παραστρατιωτικές οργανώσεις, οι οποίες υποστηρίζονται από την κυβέρνηση ενός κράτους. Οι ένοπλες δυνάμεις μιας χώρας αποτελούνται από τις μάχιμες δυνάμεις και υπηρεσίες που υποστηρίζουν άμεσα αυτές και χρηματοδοτούνται από τον κυβερνητικό προϋπολογισμό για την εθνική άμυνα. Οι βασικοί κλάδοι των Ενόπλων Δυνάμεων είναι ο στρατός (ξηράς), το ναυτικό, η αεροπορία. Στην συγκεκριμένη εργασία θα μας απασχολήσει η εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων των χωρών αυτών που τις ενέπλεξαν περισσότερο. Όλες οι χώρες στο προσφυγικό μονοπάτι έχουν σχεδόν ίδια διάθρωση, εκτός των χωρών που δεν βρέχονται από θάλασσα και δεν διαθέτουν ναυτικές δυνάμεις.

Σημαντική διευκρίνιση που πρέπει να γίνει είναι η διαφορά μεταξύ των σωμάτων ασφαλείας και των ένοπλων δυνάμεων, τα οποία συχνά συγχέονται και ιδιαίτερα στην περίπτωση της προσφυγικής κρίσης, συγχέονται όπως θα δούμε παρακάτω αρκετά.. Τα σώματα ασφαλείας όπως η πυροσβεστική, το λιμενικό, η αστυνομία, συνοριοφύλακες κλπ., παρόλο που μπορεί να έχουν στρατιωτική δομή και να είναι ένοπλα τμήματα δεν αποτελούν κλάδο των ενόπλων δυνάμεων και δεν είναι αντικείμενο της παρούσας εργασίας, καθότι η ίδια η αποστολή τους και η εκπαίδευση τους, αφορά την διαχείριση παράτυπης μετανάστευσης και γενικά κρίσεων σε περίοδο ειρήνης, με έντονη συνδιαλλαγή τους με πολίτες . Σε αντίθεση με τις ένοπλες δυνάμεις, οι οποίες έχουν σαν αποστολή την υπεράσπιση εθνικής ανεξαρτησίας, την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας, την συμβολή τους στην επίτευξη πολιτικών στόχων καθώς και την προστασία από εχθρικές δραστηριότητες, προερχόμενες είτε από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό. Η συμβολή τους σε επιχειρήσεις ειρηνικής περιόδου και κατά τη διάρκεια εκτάκτων αναγκών είναι επικουρική. Λόγω της συμμετοχής στην προσφυγική δύο υπερεθνικών οργανισμών του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, θα εξεταστούν επιπλέον οι στρατιωτικές δυνάμεις του ΝΑΤΟ που ενεπλάκησαν σε αυτή, καθώς επίσης και η FRONTEX, όπως συνηθίζεται ακόμη να λέγεται η νέα Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και Ακτοφυλακής, καθότι η ΕΕ δεν διαθέτει στρατιωτικές δυνάμεις αλλά ουσιαστικά αποτέλεσε μία εκτεταμένη εμπλοκή ευρωπαϊκών χερσαίων και ναυτικών δυνάμεων, οι οποίες επηρέασαν τις εξελίξεις σε αυτήν την κρίση, ενώ ο εξοπλισμός τους προσομοιάζει περισσότερο σε στρατιωτικό εξοπλισμό παρά σε εξοπλισμό ενός σώματος ασφαλείας.

1.3. Νομικό Πλαίσιο

Σε αυτήν την ενότητα περιγράφονται διάφορες διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις, οι οποίες αναγνωρίζονται και δεσμεύουν τις χώρες, που θα εξεταστούν και το κανονιστικό τους πλαίσιο καθορίζει πλήρως θέματα μετανάστευσης, προσφύγων και διασυνοριακής κινητικότητας. Περιγράφεται σαν νομικό πλαίσιο, γιατί όπως θα δούμε σε άλλες ενότητες στο κύριο μέρος της εργασίας, οι διατάξεις αυτών των συμβάσεων δεσμεύουν νομικά τις χώρες με την εφαρμογή τους ενώ σε περίπτωση παρέκκλισης από τους κανόνες τους , οι χώρες έχουν άμεσες και σοβαρές συνέπειες στα πλαίσια της ΕΕ.

1.3.1. Σύμβαση Γενεύης – Πρωτόκολλο 1967

Η σύμβαση της Γενεύης (1951), σε συνδυασμό με το Πρωτόκολλο του 1967 που ήρε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς της σύμβασης, καθότι αρχικά αφορούσε μόνο τους Ευρωπαίους πρόσφυγες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αποτελεί την πρώτη συμφωνία, διεθνούς επίπεδου, που καθορίζει μία σειρά ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και το νομικό καθεστώς της ζωής των προσφύγων σε μία αλλοδαπή γι' αυτούς χώρα (United Nations High Commissioner for Refugees, 1951). Είτε το Πρωτόκολλο είτε η σύμβαση έχουν υπογραφεί από συνολικά 140 χώρες και στις περισσότερες αποτελεί και νόμος, όπως στην Ελλάδα που επικυρώθηκε με τους νόμους Ν.3986/1959 και Ν.389/1968. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η σύμβαση αναγνωρίζει τις διεθνείς προεκτάσεις που έχουν οι προσφυγικές ροές και τονίζει την από κοινού συμμετοχή για την διαχείριση αυτών των κρίσεων.

Μία σημαντική αρχή της σύμβασης της Γενεύης, η οποία θα μας απασχολήσει και στην συνέχεια, περιγράφεται στο άρθρο 33 και αφορά την «μη επαναπροώθηση» (Non Refoulement) των προσφύγων. Ουσιαστικά αποτελεί μία δέσμευση των κρατών ότι δε θα επαναπροωθήσουν πρόσφυγες σε εδάφη όπου απειλείται η ζωή ή ελευθερία τους. Ουσιαστικά όπως θα δούμε και παρακάτω, κατά την περιγραφεί του πολιτικού ασύλου, η αρχή αυτή αποτελεί ανάχωμα στην διακριτική ευχέρεια των κρατών να μη χορηγήσουν πολιτικό άσυλο.

Η σύμβαση αφορά μόνο τους πρόσφυγες και σε καμία περίπτωση δεν ρυθμίζει ζητήματα μετανάστευσης και ιδιαίτερα την εκτεταμένη μετανάστευση των τελευταίων δεκαετιών. Επίσης δεν σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει την πρόκληση των προσφυγικών κρίσεων αλλά για την αντιμετώπιση των συνεπειών τους, αφού ξεσπάσουν, στα πλαίσια της ανθρωπιστικής βοήθειας των εκτοπισμένων πληθυσμών και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εμποδίσει το ξέσπασμα μελλοντικών κρίσεων ούτε να αντικαταστήσει την πολιτική δράση για την αποφυγή αυτών.

1.3.2. Συνθήκη Schengen

Η Συνθήκη *Schengen* υπεγράφη το 1985 στην ομώνυμη πόλη του Λουξεμβούργου, μεταξύ του Λουξεμβούργου, Γερμανίας , Γαλλίας και Ολλανδίας ενώ στην συνέχεια προσχώρησαν σε αυτή οι περισσότερες χώρες της ΕΕ (η Ελλάδα κύρωσε την συνθήκη με τον Ν.2514/1997) αλλά και χώρες εκτός ΕΕ, όπως φαίνεται στην εικόνα 1.8.

Ουσιαστικά ο χώρος *Schengen* είναι έδαφος στο οποίο έχουν καταργηθεί τα εσωτερικά σύνορα και οι χώρες είναι υποχρεωμένες να εφαρμόζουν κοινούς κανόνες, όσον αφορά τους ελέγχους και το άσυλο, με βασική προϋπόθεση την συνεργασία μεταξύ των θεσμών ελέγχου και απονομής δικαιοσύνης κάθε χώρας. Η συνθήκη προβλέπει ότι μεμονωμένα κάθε κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση ασύλου. Πρακτικά οι πολίτες των χωρών της συνθήκης έχουν το δικαίωμα να τα μετακινούνται ή να μεταφέρουν αγαθά εντός της ζώνης, χωρίς επίδειξη εγγράφου ταυτοπροσωπίας αν και οφείλουν να τα έχουν μαζί τους (Schengen, 1985). Το ίδιο

ισχύει και για τους υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι εφόσον εισέλθουν σε μία χώρα και τους χορηγηθεί άδεια διαμονής, μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα μεταξύ των χωρών της ζώνης για μία περίοδο 90 ημερών. Γι αυτό η συνθήκη προβλέπει εναρμόνιση των κανόνων και αυστηρά μέτρα ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της ένωσης, καθορίζοντας ότι τα μέλη είναι υπεύθυνα να διασφαλίζουν την ποιότητα αυτών των ελέγχων καθώς και την επιτήρηση αυτών, για την απαγόρευση της λαθρομετανάστευσης και γενικώς παράνομων δραστηριοτήτων.

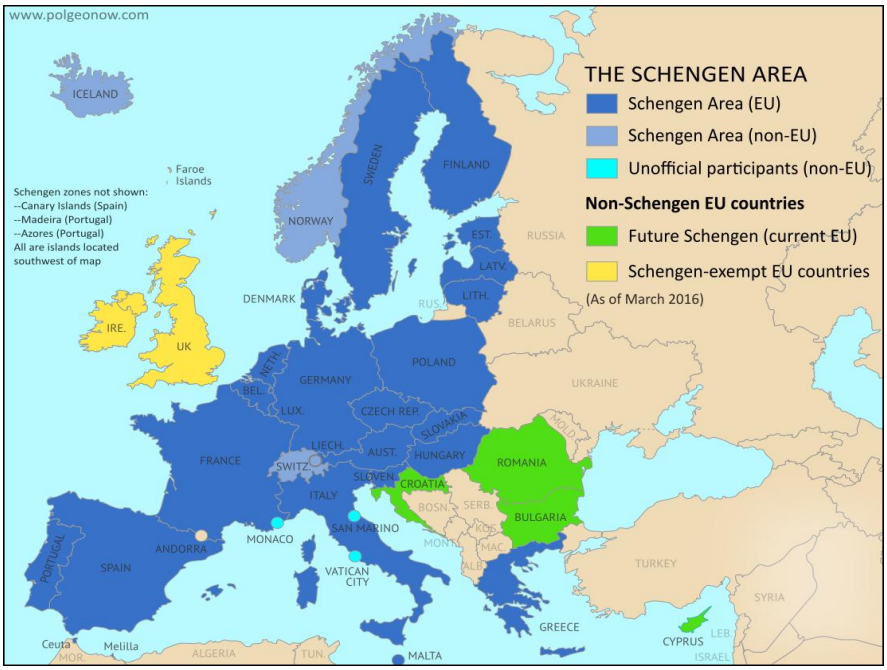

Εικόνα 1.8. Χάρτης μελών συνθήκης Schengen (Πηγή: Political Geography Now, 2016).

Παρά την ενισχυμένη αστυνομική και δικαστική συνεργασία (δυνατότητα αστυνομίας να καταδιώξεις και έξω από τα σύνορα μιας χώρας) και την ανάπτυξη του συστήματος πληροφόρησης *Schengen (SIS)*, μια κοινή βάση δεδομένων για ανεπιθύμητους και καταζητούμενους, το μέγεθος της προσφυγικής κρίσης προκάλεσε τριγμούς στη συνθήκη καθώς ορισμένα κράτη επανέφεραν, έστω και προσωρινά, ελέγχους στα σύνορα, υπό τον φόβο τρομοκρατικών επιθέσεων και της αθρόας μετανάστευσης. Η μεμονωμένη επαναφορά ελέγχων προβλέπεται στα άρθρα 23,24,25, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στα μέλη ενεργοποίησης ελέγχων στα σύνορα μέχρι 6 μήνες, ανάλογα την περίπτωση. Σε εξαιρετικά σοβαρές περιπτώσεις, τα άρθρα 19 και 26 προβλέπουν τις διαδικασίες σταδιακής επαναφοράς των ελέγχων στα σύνορα μίας χώρας μέλους της ζώνης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία απέτυχε μετά την αξιολόγηση της χώρας από την FRONTEX, μπορεί να αναλάβει μέτρα για μία περίοδο από 6 μήνες έως 2 χρόνια, μέχρι η χώρα να αποκαταστήσει τις δυσλειτουργίες εντός τριών μηνών (European Commission, 2016).

1.3.3. Σύμβαση Δουβλίνου , Κανονισμοί Δουβλίνου II,III

Ο σημαντικότερος ίσως κανονισμός που αφορά την χορήγηση ασύλου στα πλαίσια της ΕΕ, είναι αυτός του Δουβλίνου. Αρχικά υπογράφηκε το 1990, η σύμβαση του Δουβλίνου και κυρώθηκε από την ελληνική νομοθεσία με τον Ν.1996/1991. Το 2003 αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό του Δουβλίνο ΙΙ και τέλος το 2013 τροποποιήθηκε για μία ακόμη φορά και έτσι φτάσαμε στο σημερινό ισχύοντα κανονισμό τον Δουβλίνο ΙΙΙ.

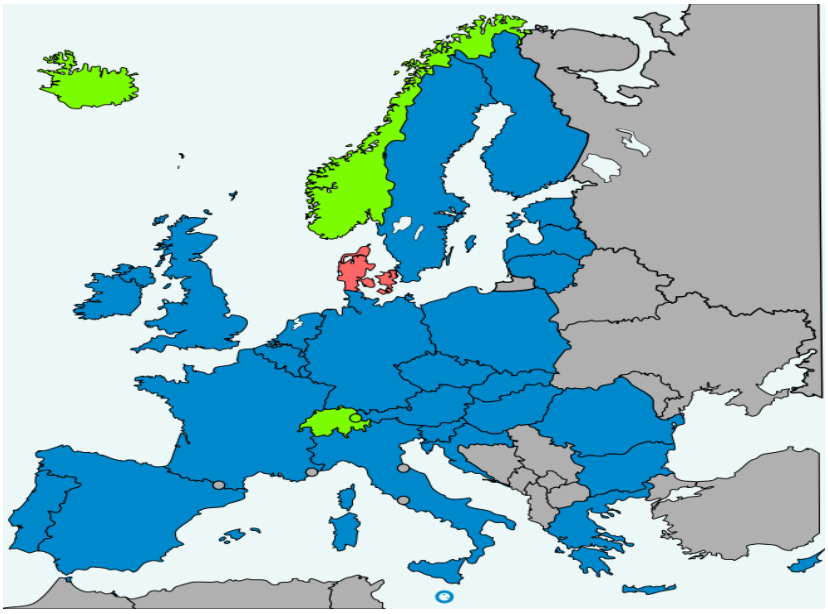

Εικόνα 1.9. Χάρτης Ευρώπης με τα μέλη του συστήματος τους Δουβλίνου, η Δανία συμμετέχει με ειδική συμφωνία ενώ οι χώρες με πράσινο χρώμα δεν είναι μέλη της ΕΕ, αλλά μέλη του συστήματος (Πηγή: Political Geography Now, 2016).

Οι κανονισμοί αυτοί είχαν ως στόχο την νομική θεσμοθέτηση κριτηρίων, τα οποία καθορίζουν με σαφήνεια ποιο κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση χορήγησης άσυλου. Ο κανονισμός Δουβλίνο ΙΙΙ, πλέον, αποτελεί το βασικό νομικό κείμενο ενός ευρύτερου συστήματος παροχής διεθνούς προστασίας, το οποίο περιέχει και άλλα νομοθετήματα και κανονισμούς με την ονομασία το «Σύστημα του Δουβλίνου». Περιλαμβάνει το κανονισμό Eurodac, ο όποιος είναι μία βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων για τον έλεγχο της παράνομης ή παράτυπης εισόδου σε χώρα της ΕΕ και επιτρέπει τον άμεσο καθορισμό της χώρας υπεύθυνης για την επεξεργασία του ασύλου ενός εισερχόμενου στην ΕΕ. Ένας άλλο πολύ σημαντικός κανονισμός είναι ο 2007/2004 και αφορά στην συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού οργανισμού ελέγχου και επιτήρησης των συνόρων, η αποκαλούμενη FRONTEX,ο οποίος και θα εξεταστεί αργότερα λόγω της εκτεταμένης εμπλοκής του στην διαχείριση της κρίσης.

Η βασική αρχή που διέπει το σύστημα του Δουβλίνου είναι ότι το αρμόδιο κράτος για την εξέταση της αίτησης ασύλου είναι αυτό της πρώτης εισόδου. Η συνέπεια αυτής της αρχής είναι ότι μετανάστες που εισέρχονται σε μία χώρα και στην συνέχεια μεταβαίνουν μέσω των ανοιχτών συνόρων, σε μία άλλη εντός *Schengen*, πρέπει κανονικά να επιστρέφονται πίσω στην πρώτη χώρα εισόδου μέχρι την εξέταση του αιτήματος (European Parliament, 2013). Το σύστημα του Δουβλίνο αποτελεί την προστασία της ζώνης Schengen απέναντι στην ελεύθερη μετακίνηση ατόμων που δεν αποτελούν πολίτες της ΕΕ ή επισκέπτες για τουριστικούς ή επαγγελματικούς λόγους και συμπληρώνει την συγκεκριμένη συνθήκη, θέτοντας τα κριτήρια ποιο κράτος είναι υπεύθυνο για το άσυλο. Επίσης έτσι αποφεύγεται το αποκαλούμενο «*asylum shopping*», σύμφωνα με το οποίο οι παράτυπα εισερχόμενοι στην ΕΕ, αιτούνται άσυλο σε διάφορες χώρες και όχι σε μία για να έχουν περισσότερες πιθανότητες να γίνει δεκτό. Είναι γεγονός ότι η βασική αρχή του συστήματος δημιουργεί ανισότητες μεταξύ των βορείων και των νοτίων χωρών τις ΕΕ, καθώς αυτές επιβαρύνονται με δυσανάλογο φορτίο, (οφείλουν μέχρι να εξεταστεί του αίτημα ασύλου να παρέχουν τροφή, στέγη και περίθαλψη στους μετανάστες) ενώ αποτελούν τις κύριες πύλες εισόδου παράτυπων οικονομικών μεταναστών και προσφύγων, οι οποίοι όμως ως προορισμό έχουν τις βόρειες και εύρωστες οικονομικά χώρες.

Λόγω της πολιτικής αντιπαράθεσης των κρατών-μελών της ΕΕ, οι νότιες πίεζαν για αναθεώρηση του συστήματος και οι βόρειες να μην αλλάξει τίποτα, βρέθηκε μία συμβιβαστική λύση που ενσωματώθηκε στο Δουβλίνο ΙΙΙ, και ήταν ο μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης στο άρθρο 33, οποίος προβλέπει την αναστολή του κανονισμού, σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών για την διαχείριση μεγάλων μεταναστευτικών ροών και την συγκρότηση σχεδίου διαχείρισης κρίσης από κάθε κράτος μέλος, δυστυχώς όμως χωρίς να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη μέλη (Φράγκου-Χοτούρας, 2014). Παρόλα αυτά, όπως θα δούμε, αρκετές χώρες στα πλαίσιο της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης αποφάσισαν, να άρουν προσωρινά ορισμένες διατάξεις του για την αποφόρτιση των πιέσεων, λόγω των προσφυγικών ροών, της Ιταλίας και της Ελλάδας.

1.4. Γεωγραφικό Πλαίσιο

Το γεωγραφικό πλαίσιο, όπου θα κινηθεί η επιστημονική έρευνα της συγκεκριμένης εργασίας, τοποθετείται επάνω στο βασικό ευρωπαϊκό προσφυγικό μονοπάτι, που ακολουθείτε τα τελευταία 2 χρόνια από τους Σύριους πρόσφυγες. Χώρες όπως η Τουρκία που έχουν εμπλακεί άμεσα και με στρατιωτικά μέσα δεν θα εξεταστούν, καθότι η παρούσα εργασία θα εξετάσει πως χρησιμοποιήθηκαν στρατιωτικές δυνάμεις μόνο για το προσφυγικό πρόβλημα και όχι σε συνδυασμό με στρατιωτικές επιχειρήσεις και η Τουρκία λόγω της πολυπλοκότητας της εμπλοκής της, θεωρείται ως άμεσα εμπλεκόμενη στο Συριακό εμφύλιο.

Το συγκεκριμένο μονοπάτι έχει αναγνωριστεί από τη FRONTEX ως ένας από τους κύριους διαδρόμους μετανάστευσης και ονομάστηκε από την FRONTEX ως διάδρομος των δυτικών Βαλκανίων(‘Frontex | Western Balkan route’, 2016). Περιλαμβάνει την Ελλάδα, τη ΠΓΔΜ, τη Σερβία, την Ουγγαρία, την Αυστρία και τέλος τη Γερμανία, όπου αποτελεί και την κύρια χώρα επιθυμίας χορήγησης ασύλου από τους πρόσφυγες, με συμπληρωματικές χώρες την Κροατία και την Σλοβενία, οι οποίες αποτελούν δευτερεύουσες χώρες διέλευσης και η ένταξη τους στο προσφυγικό μονοπάτι ήταν αποτέλεσμα του κλεισίματος των ουγγρικών συνόρων. Στην παρούσα εργασία θα εξεταστούν τέσσερις χώρες η Ουγγαρία, η Ελλάδα , η ΠΓΔΜ και η Σερβία, διότι αυτές είναι οι χώρες όπου ενέπλεξαν, εκτεταμένα τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στην προσφυγική κρίση. Εκτός από τις συγκεκριμένες χώρες, όπως περιγράφηκε και προηγουμένως θα εξεταστούν και οι πολιτικές αλλά και η εμπλοκή δύο υπερεθνικών οργανισμών του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, κυρίως στην ελληνική επικράτεια.

Εικόνα 1.10. Χάρτης δρομολογίου δυτικών Βαλκανίων(Πηγή: The Independent, 2015).

Κεφάλαιο 2.

Διπλωματικό και Πολιτικό Πλαίσιο – Θέσεις και Επιδιώξεις Εμπλεκόμενων Κρατών

2.1. Πολιτικό Πλαίσιο – Θέσεις και Επιδιώξεις κάθε Κράτους

Στη ενότητα αυτή θα επισημανθεί η πολιτική κάθε χώρας ή οργανισμού στην προσφυγική κρίση και πως αυτή η πολιτική επηρέασε την εξέλιξη του προσφυγικού προβλήματος αλλά και πως η κάθε χώρα προώθησε τις θέσεις – επιδιώξεις της. Οι διαφορές αυτές των πολιτικών επιδιώξεων οδήγησαν σε συμμαχίες, όπως η ομάδα του Βίζεγκραντ άλλα και σε συγκρούσεις, όπως των χωρών του Βίζεγκραντ εναντίον Ελλάδας και διπλωματικούς συμβιβασμούς, όπως συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας. Η συγκεκριμένη ανάλυση είναι απαραίτητη για να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους κάθε χώρα αποφάσισε να εμπλέξει διαφορετικά τις ένοπλες δυνάμεις και πως αυτή η εμπλοκή και τα χαρακτηριστικά της χρησιμοποιήθηκαν για την εφαρμογή των πολιτικών τους επιδιώξεων.

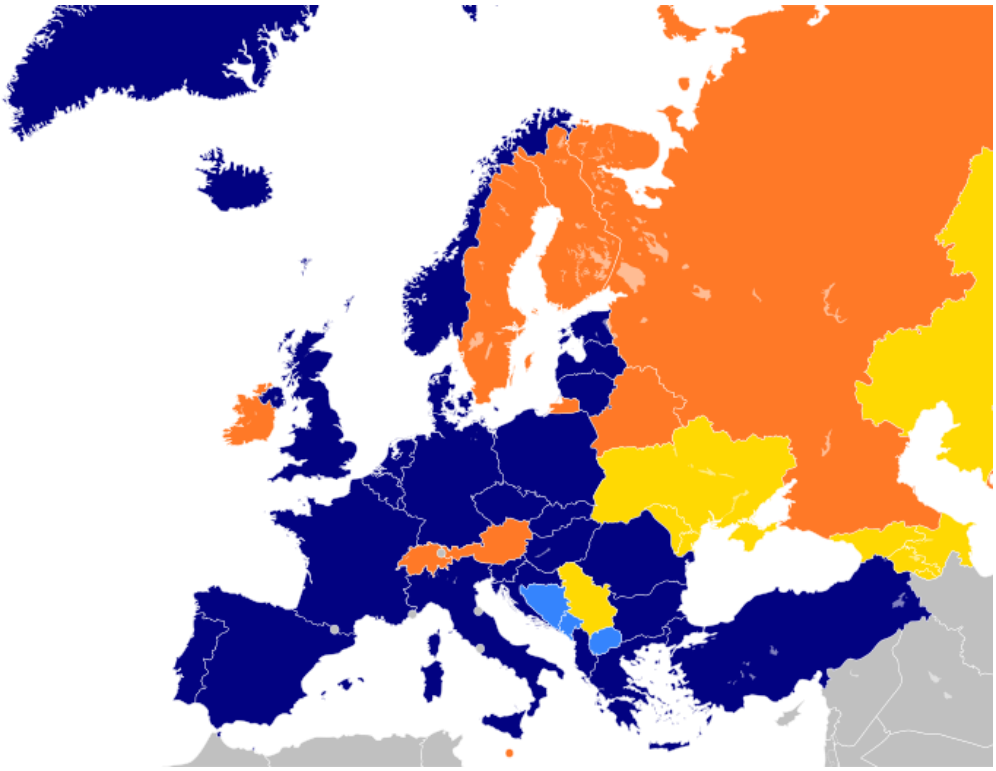

Εικόνα 2.1. Χάρτης της Ευρώπης με τα μέλη του ΝΑΤΟ. Με γαλάζιο χρώμα είναι τα υποψήφια μέλη, με κίτρινο είναι χώρες με ειδική συμφωνία ή ξεχωριστές συνθήκες και με πορτοκαλί μέλη της συνεργασίας για την ειρήνη (‘NATO’, 2016)

2.1.1. ΝΑΤΟ

Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) είναι μία καθαρή στρατιωτική αμυντική συμμαχία, η οποία έχει σαν σκοπό τη συνεργασία των χωρών μελών, κυρίως σε στρατιωτικούς τομείς για την προώθηση των συμφερόντων τους αλλά και την αποτροπή συγκρούσεων. Εκτός από τον στρατιωτικό τομέα οι χώρες μέλη συνεργάζονται σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Όσον αφορά το γεωγραφικό πλαίσιο στο οποίο κινούμαστε, η Ελλάδα και η Τουρκία αποτελούν βασικά μέλη της συμμαχίας και μάλιστα από τα παλαιότερα. Πάνω όμως στον βαλκανικό διάδρομο μέλη του ΝΑΤΟ αποτελούν η Γερμανία, η Ουγγαρία. Η Σερβία, η ΠΓΔΜ και η Αυστρία δεν είναι μέλη του οργανισμού. Παρόλα αυτά η ΠΓΔΜ αποτελεί υποψήφιο μέλος (είχε ασκηθεί veto από την Ελλάδα για την είσοδό της λόγω των προστριβών περί της ονομασίας του κρατιδίου), η Σερβία έχει συνάψει ξεχωριστή συνθήκης συνεργασίας, ενώ η Αυστρία συμμετέχει στο πρόγραμμα συνεργασία για την ειρήνη (PfP), στο οποίο οι χώρες επιλέγουν το βαθμό της συνεργασίας που θα έχουν με το ΝΑΤΟ (ΝΑΤΟ, 2016).

Οπότε όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό ολόκληρη η περιοχή είναι απόλυτα φιλική στο ΝΑΤΟ και ουσιαστικά έχει πλήρη ελευθερία κινήσεων, σεβόμενο πάντα την ανεξαρτησία των χωρών μελών του. Συνεπώς η εμπλοκή δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην περιοχή σίγουρα δεν θα αποτελούσε κάποια έκπληξη, ούτε θα επιδίωκε κάποια πολιτική εκμετάλλευση, αφού η περιοχή είναι πλήρως ελεγχόμενη από τη συμμαχία. Η πολιτική άποψη του ΝΑΤΟ και οι επιδιώξεις του στην περιοχή εκφράστηκαν και κατά την τελευταία σύνοδο του συμβουλίου του, στις 8-9 Ιουλίου 2016 στη Βαρσοβία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της συνόδου, η συμμαχία παραμένει ανήσυχη για την συνεχιζόμενη κρίση στη Συρία, η οποία αποτελεί παράγοντα περιφερειακής αστάθειας των ΝΑ συνόρων του ΝΑΤΟ. Η τρομοκρατία, ο βίαιος εξτρεμισμός και η ανθρωπιστική τραγωδία με τα εκατομμύρια των μεταναστών αποτελούν προκλήσεις για την σταθερότητα και την ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής. Η συμμαχία επανέλαβε την πλήρη δέσμευση και αποφασιστικότητα να υπερασπιστεί το έδαφος και τα σύνορα του ΝΑΤΟ, απέναντι σε οποιαδήποτε απειλή και πρόκληση που προέρχεται από τη Συριακή σύγκρουση (ΝΑΤΟ, 2016).

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πέρα από την αφοσίωση των μελών στη συμμαχία, το ΝΑΤΟ αποτελείται από εθνικά κράτη, τα οποία είτε περισσότερο είτε λιγότερο έχουν επηρεαστεί από αυτήν την προσφυγική κρίση. Παρατηρούμε ότι η συμμαχία κράτησε ουδέτερο ρόλο απέναντι στην προσφυγική κρίση χωρίς να πάρει καμία πρωτοβουλία, δηλώνοντας όμως απερίφραστα ότι αναγνωρίζει πλήρως τα προβλήματα και τις απειλές που προκύπτουν από την προσφυγική κρίση και ότι θα στηρίξει τα κράτη μέλη όταν παραστεί ανάγκη. Όπως θα δούμε στο 3 κεφάλαιο, η τελική εμπλοκή του ΝΑΤΟ διαπνέεται από αυτό το πνεύμα, καθότι όλες οι επιχειρήσεις του έχουν υποστηρικτικό ρόλο στις συντονισμένες προσπάθειες της FRONTEX, της Ελλάδας και της Τουρκίας να συγκρατήσουν τις προσφυγικές ροές. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε και τις ευαίσθητες σχέσεις μεταξύ των δύο συμμάχων Ελλάδας και Τουρκίας, απέναντι στις οποίες το ΝΑΤΟ προσπαθήσει να τηρήσει ουδέτερη στάση, καθώς το Αιγαίο πέλαγος που αποτελεί το επίκεντρο των Νατοϊκών επιχειρήσεων, ταυτόχρονα είναι και επίκεντρο των διαφορών των δύο χωρών, που πολλές φορές έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα πολεμικής σύρραξης.

2.1.2. ΕΕ

Η οικονομική και πολιτική ένωση των 28 ευρωπαϊκών κρατών αποτελεί τον βασικότερο συντελεστή στη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης. Οι χώρες που είναι μέλη της, όπως η

Ελλάδα και η Ιταλία έχουν επωμιστεί το μεγαλύτερο βάρος της προσφυγικής κρίσης, όσον αφορά την είσοδο των μεταναστών και των προσφύγων από τις ακτές τους ενώ άλλες χώρες της, όπως η Αυστρία και η Γερμανία με τον υψηλό βιοτικό επίπεδο, αποτελούν τον πόθο όλων των μεταναστών και προσφύγων. Εκτός από τα μέλη της, στο προσφυγικό μονοπάτι θα ερευνήσουμε και χώρες που δεν ανήκουν στην ένωση, παρόλα αυτά χώρες όπως η Σερβία και η FYROM, αποτελούν εν δυνάμει μέλη της, καθότι η ΕΕ είναι για αυτές ο σημαντικότερος εταίρος παγκοσμίως, σε όλα τα επίπεδα, ενώ και οι ίδιες αποτελούν υποψήφια μέλη με αποτέλεσμα οι αποφάσεις της ΕΕ, να επηρεάζουν άμεσα την πολιτική των χωρών σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Οι πολιτικές τις ΕΕ καθορίζονται κατά κύριο λόγω από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αποτελεί και το ανώτατο εκτελεστικό όργανο της. Η Επιτροπή ή Κομισιόν όπως έχει επικρατήσει, αποτελείται από 28 επιτρόπους έναν από κάθε χώρα, με διαφορετικές αρμοδιότητες, εκπροσωπώντας όμως τα συμφέροντα της ένωση και όχι τα εθνικά. Φυσικά όπως και σε κάθε υπερεθνικό οργανισμό συνυπάρχουν και τα εθνικά συμφέροντα, έτσι και στην ΕΕ βαρύνουσα σημασία έχουν οι πολιτικές απόψεις της Γερμανίας, σαν την πιο ισχυρή χώρα της Ένωσης σε όλους τους τομείς.

Πίνακας 2.1. Παράνομοι είσοδοι μεταναστών από τα κύριους διαδρόμους σύμφωνα με την FRONTEX (Πηγή: 'Frontex | Migratory routes map', 2016).

Main migration routes into the European Union	**Illegal border crossings (land and sea)**									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Western African route	31,6	12,5	9,2	2,25	200	340	170	250	275	874
Western Mediterranean route	N/A	N/A	6,5	6,65	5	8,45	6,4	6,8	7,84	7,164
Central Mediterranean route	N/A	N/A	39,8	11	4,5	64,3	15,9	40		
Apulia and Calabria route	N/A	N/A	N/A	807	2,788	5,259	4,772	5	170,8	153,946
Circular Albania–Greece route	N/A	N/A	42	40	35,3	5,3	5,5	8,7	8,84	8,932
Western Balkan route	N/A	N/A	N/A	3,09	2,37	4,65	6,39	20	43,36	764,038
Eastern Mediterranean route	N/A	N/A	52,3	40	55,7	57	37,2	24,8	50,83	885,386
Eastern Borders route	N/A	N/A	1,34	1,05	1,05	1,05	1,6	1,3	1,27	1,92
Totals	N/A	N/A	N/A	104,8	106,9	146,3	77,93	107	283,2	1,822,260

Η Ευρώπη και ιδιαίτερα οι βόρειες χώρες με προεξέχουσες τη Γερμανία, τη Σουηδία και τη Γαλλία, οι οποίες αποτελούσαν και τους κυριότερους προορισμούς, απορροφούσαν τις ροές και παρά την προβλεπόμενη διαδικασία από το Δουβλίνο ΙΙ, δηλαδή την επιστροφή των προσφύγων στην πρώτη χώρα εισόδου στην ΕΕ, με την οικειοθελή αναστολή διατάξεων του, ενώ την ίδια απόφαση υιοθέτησαν και η Σουηδία, Μ Βρετανία, Ισλανδία , Νορβηγία, Φιλανδία και Αυστρία (Καθημερινή, 2011). Αυτό συνέβη λόγω της κατανόησης της εξαιρετικά δυσχερούς κατάστασης που δημιουργηθεί στην Ελλάδα με τον εγκλωβισμό των μεταναστών σε αυτήν μέχρι την εξέταση του ασύλου, αλλά και τις ανάγκες για νέο εργατικό δυναμικό.

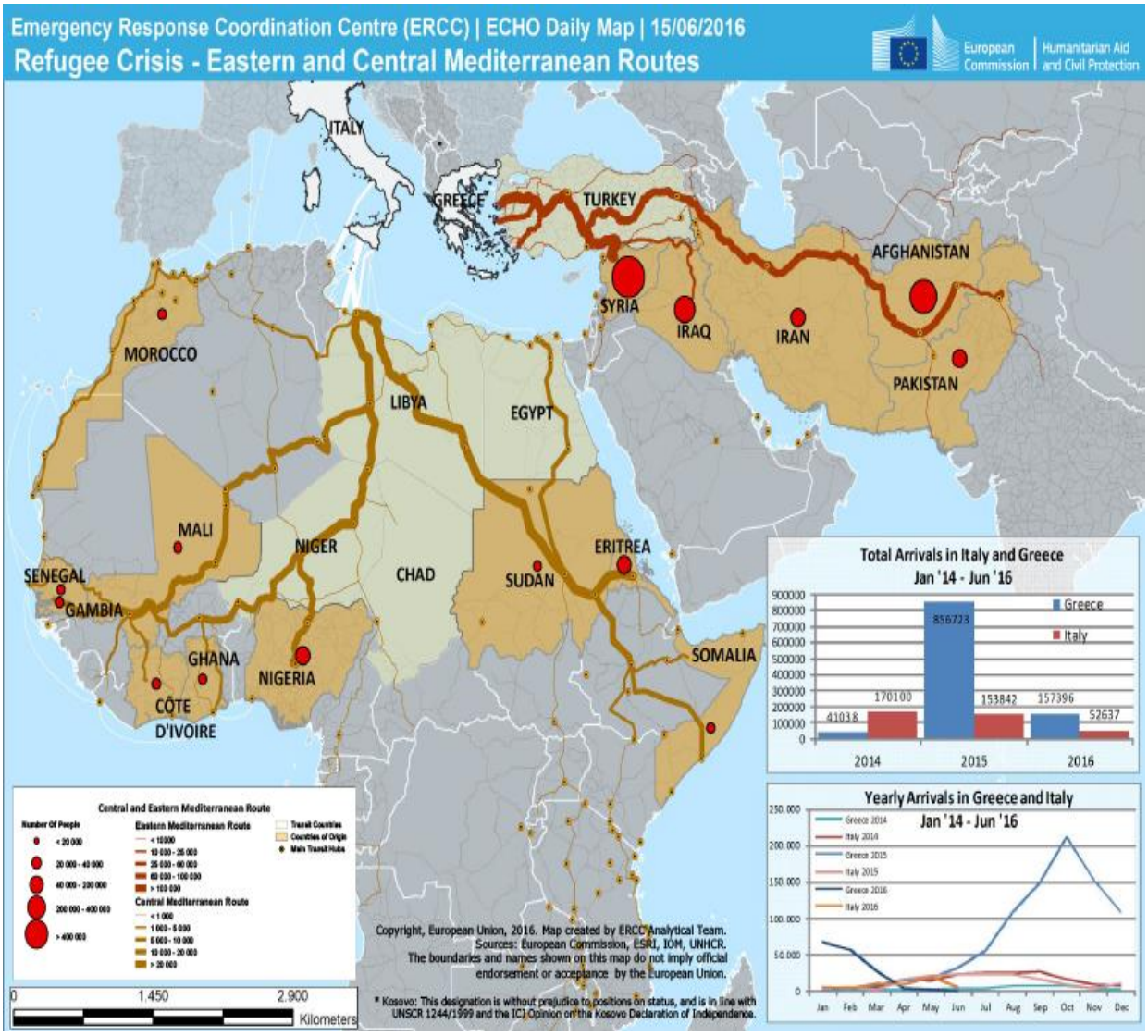

Εικόνα 2.2. Χάρτης με έντασης προσφυγικών ροών με τις χώρες που παράγουν τους περισσότερους (Πηγή: 'Refugee crisis in Europe - Humanitarian Aid and Civil Protection - European Commission', 2016).

Λόγω όμως της ολοένα και αυξανόμενης μετανάστευσης η ΕΕ, εφαρμόζει την πολιτική επαναπατρισμού είτε αναγκαστικού είτε εθελούσιου, μέσω του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης των παράτυπων μεταναστών στους οποίους έχει απορριφθεί η αίτηση για άσυλο. Σύμφωνα όμως με την ισχύουσα νομοθεσία στην ΕΕ, οι χώρες πρώτης εισόδου πρέπει να εξετάζουν την αίτηση ασύλου και μέχρι τότε να φιλοξενούν και να περιθάλπουν τους μετανάστες. Το πρόβλημα στην Ελλάδα ήταν μεγαλύτερο, λόγω της αδυναμίας της χώρας οικονομικά και κοινωνικά, να συντηρήσει εγκαταστάσεις προσωρινής διαμονής, του τεράστιου αριθμού των μεταναστών, πόσο μάλλον να τους απορροφήσει στην αγορά εργασίας, μετά την

θετική έκβαση της χορήγησης ασύλου. Έτσι διατέθηκαν κοινοτικά κονδύλια για την υποστήριξη του μέτρου, ενώ παράλληλα υλοποιήθηκαν συμφωνίες της ΕΕ με τις χώρες οι οποίες παράγουν του περισσότερους μετανάστες, όπως Πακιστάν ή Αφγανιστάν (Rasmussen, 2016), έτσι ώστε να είναι πιο εύκολη η επιστροφή τους, εφόσον οι χώρες αυτές θεωρούνται ασφαλείς για τον αιτούντα παραμονή ή σε αυτόν που έχει απορριφθεί η αίτηση ασύλου (European Commission, 2016).

Καθώς οι ροές αυξάνονταν λόγω της κρίσης στη Συρία, το ίδιο συνέβαινε και στα ατυχήματα με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι πρόσφυγες και μετανάστες, να βρίσκουν τραγικό θάνατο στη Μεσόγειο. Μετά το ναυάγιο στις 19 Απριλίου 2015 στα ανοιχτά της Λιβύης, όπου περίπου 700 άνθρωποι πνίγηκαν λόγω ανατροπής του πλοιαρίου που τους μετέφερε (euro2day, 2015). Συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε ένα σχέδιο 10 σημείων για την αντιμετώπιση της κρίσης:

- Ενίσχυση των συνδυασμένων επιχειρήσεων της FRONTEX στη Μεσόγειο.
- Συστηματική προσπάθεια καταστροφής και αιχμαλωτισμού σκαφών που χρησιμοποιούνται από τους λαθροδιακινητές.
- Η Europol, Frontex, EASO και η Eurojust θα συνεργάζονται περισσότερο στη συλλογή πληροφοριών για την σύλληψη των λαθρέμπορων και διακινητών καθώς και στον εντοπισμό των ιχνών χρηματοδότησής τους.
- Ο EASO θα αναπτύξει ομάδες σε Ιταλία αι Ελλάδα για την ταχύτερη διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου.
- Τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι θα λαμβάνουν αποτυπώματα από όλους τους μετανάστες.
- Αναζήτηση νέων επιλογών για δημιουργία μηχανισμού έκτακτης μετεγκατάστασης προσφύγων.
- Δημιουργία ενός εθελοντικού πιλοτικού προγράμματος μετεγκατάστασης προσφέροντας διαμονή σε άτομα που χρήζουν προστασία.
- Εγκαθίδρυση ενός νέου προγράμματος για ταχεία επιστροφή παράτυπων μεταναστών συντονισμένο από την FRONTEX και τα κράτη μέλη στα οποία εισέρχονται αρχικά.
- Σύναψη δεσμεύσεων με τις χώρες που περιβάλλουν τη Λιβύη μέσω συντονισμένης προσπάθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ).
- Ανάπτυξη αξιωματούχων σε ρόλο συνδέσμου σε τρίτες χώρες, για τη συλλογή πληροφοριών για τις προσφυγικές ροές και για την ενίσχυση των αντιπροσώπων της.

(European Commission, 2015)

Η ΕΕ δεν διαθέτει ένοπλες δυνάμεις αλλά αμυντικά στηρίζεται στη συμμαχία του ΝΑΤΟ, στην οποία ανήκουν 22 από τα μέλη της. Επίσης στρατιωτικές δυνάμεις διαθέτουν τα μέλη της , οι οποίες φυσικά είναι εθνικές και απόλυτα ελεγχόμενες από τα κράτη μέλη και μόνο. Υπάρχει όμως ένας επιχειρησιακός βραχίονας της ΕΕ, ο οποίος δεν αποτελεί ένοπλη δύναμη αλλά κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση της εμπλοκής του καθότι ο ρόλος του και οι δυνατότητες του προσομοιάζουν εκείνες των ενόπλων δυνάμεων και η συμμετοχή του στην προσφυγική κρίση

είναι καθημερινή και αποφασιστική. Η FRONTEX θα είναι η μοναδική υπηρεσία η οποία δεν αποτελεί ένοπλη δύναμη αλλά θα εξεταστεί στην παρούσα εργασία.

Λόγω της αυξημένης μετανάστευσης και της μεγαλύτερης ενοποίησης των κρατών-μελών της ΕΕ, με αποκορύφωμα την συνθήκη *Schengen*, διαπιστώθηκε η ανάγκη κοινού ελέγχου και διαχείρισης των επιχειρήσεων ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. Στις 26 Οκτωβρίου 2004 με το κανονισμό 2007/2004 (Peers, 2008), ιδρύθηκε η ευρωπαϊκή υπηρεσία για την Διεύθυνση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών της ΕΕ (FRONTEX) και στη συνέχεια ο κανονισμός 2016/1624, αντικατέστησε τον προηγούμενο ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και Ακτοφυλακής, με σαφέστατα ενισχυμένο ρόλο ενώ θα έχει δικαίωμα επέμβασης σε hotspot ακόμη και εάν το κράτος μέλος αντιτίθεται σε ένα τέτοιο μέτρο (press release, European Commission, 2016).

Εικόνα 2.3. Λογότυπο FRONTEX (Πηγή: European Union Agency for Fundamental Rights, 2017)

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και Ακτοφυλακής, βασίζεται στη FRONTEX, συνεχίζεται να αποκαλείται έτσι οπότε και για λόγους ευκολίας, θα συνεχίζουμε να την αποκαλούμε με το ίδιο όνομα. Δρα ταυτόχρονα με τις αρχές των χωρών που είναι υπεύθυνες για την διαχείριση των συνόρων της Ένωσης και συγκεκριμένα έχει τις παρακάτω δυνατότητες:

- Μία δεξαμενή εφεδρικού προσωπικού και τεχνικό εξοπλισμού, η οποία θα έχει δυνατότητα ανάπτυξης τουλάχιστον 1500 συνοριοφυλάκων και εξοπλισμού εντός τριών ημερών. Τα κράτη μέλη οφείλουν να διαθέτουν τεχνικό εξοπλισμό σε αυτή τη δεξαμενή, ενώ πλέον η υπηρεσία θα διαθέτει και μόνιμο προσωπικό που θα φτάνει τα 1000 άτομα.
- Ένα κέντρο παρακολούθησης και ανάλυσης ρίσκου των μεταναστευτικών ροών με συνδέσμους στις χώρες που παρακολουθούν τα εξωτερικά σύνορα, για καλύτερο συντονισμό και διάθεση των πόρων.
- Δικαίωμα επέμβασης των ομάδων ταχείας επέμβασης στα κράτη μέλη, εφόσον παραστεί ανάγκη για την προστασία της συνθήκης Schengen είτε αν επιθυμούν τα κράτη μέλη είτε όχι, αν διαπιστωθεί ότι οι εθνικές δυνάμεις δεν επαρκούν για να προστατέψουν τα σύνορα της ένωσης.
- Καλύτερη επιτήρηση συνόρων, καθώς όλες οι εθνικές υπηρεσίες των χωρών εφόσον ασχολούνται με επιτήρηση συνόρων, θα θεωρούνται κομμάτι της και σε συνδυασμό με τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες αλιείας και λιμενικής ασφάλειας, θα πραγματοποιούν συντονισμένες επιχειρήσεις ακόμη και με μη επανδρωμένα αεροσκάφη με άμεση ανταλλαγή πληροφοριών.
- Η νέα FRONTEX θα διαθέτει ένα τμήμα το οποίο θα ασχολείται μόνο με τις επιστροφές παράτυπων μεταναστών και εκτός από την διάθεση ενός κοινού ταξιδιωτικού εγγράφου για αυτές τις περιπτώσεις αυτές, θα διαθέτει και προσωπικό ειδικά εκπαιδευμένο για την συνοδεία των μεταναστών.

- Αξιωματικοί σύνδεσμοι σε τρίτες χώρες για την διασφάλιση συνεργασίας των επιχειρήσεων στο έδαφός τους, ενώ παράλληλα η παρουσία τους θα έχει την βαρύτητα εκπροσώπου της ένωσης και όχι απλά ενός κράτους.
- Συνεργασία με την Interpol, Europol και άλλες υπηρεσίες για την διασφάλιση της εσωτερικής διασυνοριακής ασφάλειας για την καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας μεταξύ των μελών της Schengen.

(European Commission, 2016)

Όπως βλέπουμε η ΕΕ κάτω από την πίεση των γεγονότων, του μεγέθους του προβλήματος και πέραν των αυστηρών κανονιστικών διατάξεων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και του συστήματος του Δουβλίνου, αρχίζει να παίζει ενεργό ρόλο στην πολιτική διαχείριση της κρίσης, της οποίας τα θεμέλια είχαν τεθεί χρόνια πριν με την σταδιακή συσσώρευση προβλημάτων. Η αθρόα χρηματοδότηση δράσεων δεν αρκούσε πλέον χρειάζονταν πολιτικές παρεμβάσεις και αυτό φαίνεται και στην γενική έκθεση δραστηριοτήτων για το 2015, όπου πέρα από την αύξηση της χρηματοδότησης για την αντιμετώπιση της κρίσης κατά 1,8 δις ευρώ, με ποσά που συνολικά άγγιζαν τα 9,3 δις ευρώ και την επιπλέον διάθεση 4 δις στην πηγή του προβλήματος, δηλαδή στη Συρία και τις γειτονικές χώρες. Τα μέλη συμφώνησαν στην μετεγκατάσταση 160.000 από άλλα κράτη μέλη, για την ελάφρυνση του βάρους των κρατών που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του προβλήματος, παρόλο που δεν ήταν αρκετά επιτυχημένο όπως θα δούμε παρακάτω στο κεφάλαιο. Επίσης με τον τριπλασιασμό της χρηματοδότησης για την περιπολία των μεταναστευτικών διαδρόμων, βλέπουμε ότι η ΕΕ με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και Ακτοφυλακής, την FRONTEX, έχει άμεση εμπλοκή με μια υπηρεσία της στην πρώτη γραμμή, η οποία επιχειρεί πραγματικά χωρίς να είναι μία ακόμη γραφειοκρατική υπηρεσία για την εκπόνηση κανονιστικών διατάξεων, στατιστικών και μελετών. Σημαντικές παρεμβάσεις ήταν οι διαπραγματεύσεις με τρίτες χώρες και ιδιαίτερα με την Τουρκία, στην οποία εκτός από το πακέτο βοήθειας για τους καταυλισμούς των προσφύγων τον Μάρτιο του 2016, υπήρξε και πολιτική-διπλωματική συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας για την επανεισδοχή παράτυπων μεταναστών, στους οποίους η αίτηση ασύλου δεν έγινε δεκτή και αυτή η συμφωνία αποτέλεσε την θεμέλια λίθο για την μείωσης της έντασης των ροών (European Commission, 2016).

2.1.3. Ελλάδα

Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα είναι άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια και η προσφυγική κρίση αποτέλεσε το “κερασάκι” στην τούρτα των προβλημάτων της. Παρόλο που η Ελλάδα διαθέτει αρκετή εμπειρία όσον αφορά την μετανάστευση και ιδιαίτερα την παράτυπη, κυρίως λόγω της έντονης μετανάστευσης από την Αλβανία και της χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, δεν ανέπτυξε ποτέ ένα σχέδιο αποτροπής ή ενσωμάτωσης μεταναστών, η οποία κυρίως λάμβανε χώρα κάτω από τις συνθήκες της αγοράς εργασίας (Μπαΐρα Χριστίνα, 2015). Η μετανάστευση από τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής μέσω της Τουρκίας στην Ελλάδα δεν αποτέλεσε καινούργιο φαινόμενο, όπως περιγράψαμε στην εισαγωγή, η αναζήτηση καλύτερης ζωής των μεταναστών στις χώρες τις κεντρικής Ευρώπης, περνούσε από τον θεωρητικά πιο εύκολο δρόμο αυτόν της Ελλάδας. Από το 2007 μέχρι το 2011 μεγάλοι αριθμοί μεταναστών διέσχιζαν την ελληνοτουρκική μεθόριο στην περιοχή του Έβρου ποταμού, αναγκάζοντας την Ελλάδα και την ΕΕ να πάρει μέτρα για τον περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης. Αρχικά η Ελλάδα σε συνεργασία με την ΕΕ αύξησε τους συνοριακούς ελέγχους, αποδεχόμενη την επέμβαση των δυνάμεων της FRONTEX, με τις πρώτες επιχειρήσεις στην περιοχή να ανάγονται πριν από το 2010. Η Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 2012 ολοκλήρωσε την κατασκευή φράχτη στα χερσαία σύνορα της με την Τουρκία, μήκους 10,5 χλμ και ύψους 4 μέτρων, που αποτέλεσε την κύρια αιτία μείωσης της μετανάστευσης, από

το συγκεκριμένο δρομολόγιο κατά 95%, ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά την διάρκεια του 2011, συνελήφθησαν ή απετράπησαν 100.000 παράτυποι μετανάστες (Καθημερινη, 2012). Φυσικά οι διακινητές αλλά και η απόγνωση των μεταναστών, απλά κατεύθυναν τις ροές από άλλο δρόμο, προς στα ελληνικά νησιά.

Διαχρονικά οι διατάξεις του συστήματος Δουβλίνου, σε συνδυασμό τις αποτυχίες του ελληνικού συστήματος ασύλου, εγκλώβιζαν χιλιάδες πρόσφυγες στην Ελλάδα, χωρίς η χώρα να έχει δημιουργήσει τις κατάλληλες δομές και υπηρεσίες για την στέγαση και έλεγχό τους. Ακόμη και οι διαδικασίες εξέτασης ασύλου ήταν εξαιρετικά χρονοβόρες. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι το 2011 οι αιτήσεις ασύλου εξετάζονταν από την ΕΛΑΣ, ενώ μετά τη δημιουργία της Υπηρεσίας Ασύλου το 2011, η υπηρεσία παρέμεινε υπό τον έλεγχο της (Μπαΐρα Χριστίνα, 2015), δηλαδή η υπηρεσία που έχει την ευθύνη της εξέτασης και προάσπισης των δικαιωμάτων των προσφύγων, είναι ίδια με την διωκτική αρχή, ένα αρκετά αντιφατικό γεγονός. Οι ανάγκες της άφιξης μεγάλου κύματος μεταναστών, ανάγκασε την ελληνική πολιτεία το 2013 να συστήσει αυτοτελή υπηρεσία ασύλου.

Ο συριακός εμφύλιος που είχε αποτέλεσμα την δραματική αύξηση των προσφύγων που κατευθύνονταν προς τα ελληνικά νησιά βρήκε την Ελλάδα απροετοίμαστη, παρόλα αυτά δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τις όποιες ανεπάρκειες του δημοσίου συστήματος της Ελλάδος, ότι ευθύνονται για την κρίση. Πως θα μπορούσε άλλωστε να προετοιμαστεί αφού οι αριθμοί ξεπερνούσαν κάθε προηγούμενο, ξεπερνώντας τις δυνατότητες των ελληνικών αρχών σε όλους τους τομείς προσωπικού, στέγασης, ελέγχου, οικονομικούς και όχι μόνο των ελληνικών, διότι πολύ δύσκολα οποιαδήποτε χώρα ακόμη και μία υπερδύναμη θα μπορούσε εύκολα να διαχειριστεί τέτοια νούμερα μετανάστευσης.

Σταδιακά και όσο οι ροές αυξάνονταν μέχρι τα μέσα του 2015 η κατάσταση γινόταν ολοένα και περισσότερο χαοτική, ιδιαίτερα στα μικρά ελληνικά νησιά που υποδέχονταν σχεδόν το 100% των μεταναστών και προσφύγων. Μετά την άφιξη στα νησιά, οι πρόσφυγες κατευθύνονταν στην Αθήνα και από εκεί ακολουθώντας το προσφυγικό μονοπάτι, έφταναν στα σύνορα με την ΠΓΔΜ ελπίζοντας να τους επιτρέψουν τη διέλευση. Η κατάσταση είχε εκτραχυνθεί με την χώρα να μην μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τη ως μέλος της *Schengen* και της ΕΕ και να κατηγορείται από τα υπόλοιπα μέλη, με πρωτοστάτες την Αυστρία και τις χώρες τους *Visegrad*, ότι δεν μπορεί να προστατέψει τα σύνορα της ΕΕ, ενώ απειλούνταν ακόμη και με αποβολή από την συνθήκη *Schengen*, η οποία *de facto* είχε ήδη τεθεί σε μερική αναστολή, λόγω της επαναφοράς ελέγχων στα σύνορα και κλεισίματος τους, από αρκετές χώρες. Ακόμη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατηγόρησε επίσημα την Ελλάδα, ότι επιθεωρητές της διαπίστωσαν την αποτυχία της χώρας στη αναγνώριση και ταυτοποίηση όλων των μεταναστών (BBC News, 2016a), δίνοντας της προθεσμία τριών μηνών, από την 12 Φεβ 16, για να διορθώσει τις ανεπάρκειες των ελέγχων στα σύνορα, αλλιώς οι υπόλοιπες χώρες θα επαναφέρουν τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα για διάστημα μέχρι 2 έτη (Deutsche Welle, 2016).

Από την άλλη οι συνθήκες διαμονής των μεταναστών και των προσφύγων ήταν τραγικές τόσο στα νησιά όσο και στην ενδοχώρα με τις βασικές υπηρεσίες να παρέχονταν, κυρίως από διάφορες ΜΚΟ που δρούσαν σε όλη την ελληνική επικράτεια, με αμφιλεγόμενες πολλές φορές χρηματοδοτήσεις και σκοπούς. Όπως ανέφερε και ο διευθυντής της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες *Vincent Cochetel* τον Ιούλιο του 2015 οι «εγκαταστάσεις στα νησιά είναι πλήρως ανεπαρκείς και οι πρόσφυγες δεν έχουν ούτε στέγη να κοιμηθούν» (‘Migrant 'chaos' on Greek islands - UN refugee agency’, 2015). Η Ελλάδα ακολούθησε στη συνέχεια πολιτική διεθνοποίησης της κρίσης και αυτό φαίνεται και στην

αποδοχή από τον Έλληνα πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα, ότι το πρόβλημα ξεπερνάει τις δυνατότητες της Ελλάδας αναφέροντας την ύπαρξη μια νέας ανθρωπιστικής κρίσης, που δρα παράλληλα με την οικονομική κρίση που βιώνει ήδη εδώ και χρόνια η χώρα ('Migrant 'chaos' on Greek islands - UN refugee agency', 2015). Η δήλωση του πρωθυπουργού αντικατόπτριζε πλήρως την κατάσταση, διότι το υπερφορτωμένο σύστημα υποδοχής επιδεινώθηκε με την οικονομική κρίση φτάνοντας στα όρια της κατάρρευσης, με τους εκατοντάδες χιλιάδες σύριους πρόσφυγες αλλά και άλλους παράτυπους μετανάστες να διασχίζουν την χώρα.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και σε συνδυασμό με το κλείσιμο των συνόρων της ΠΓΔΜ, στις 9 Μαρτίου 2016, η ελληνική κυβέρνηση αδυνατώντας να διαχειριστεί την κατάσταση με τις αρμόδιες για τα θέματα μετανάστευσης υπηρεσίες αναγκάστηκε να πάρει έκτακτα μέτρα επιτρέποντας την ενίσχυση των επιχειρήσεων της FRONTEX , απαιτώντας από την ΕΕ έκτακτη ενίσχυση 480 εκατομμυρίων ευρώ για την στέγαση των προσφύγων, έναρξη των επιχειρήσεων του ΝΑΤΟ σε συνδυασμό με την Ελληνική ακτοφυλακή από τις 11 Φεβρουαρίου 16 και τέλος και πιο σημαντικό ενέπλεξε τις ένοπλες δυνάμεις της, καθότι κάτω από τις προειδοποιήσεις των εταίρων, παρουσιάστηκε η ανάγκη κατασκευής γρήγορων και αποτελεσματικών των δομών φιλοξενίας και ταυτοποίησης, κάτι που ο ιδιωτικός τομέας δεν θα μπορούσε να επιτύχει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα και φυσικά με τόσο χαμηλό κόστος και χωρίς την διενέργεια διαγωνισμών. Επίσημα η διαχείριση της κρίσης με την κοινή υπουργική απόφαση της 9ης Μαρτίου 2016, τέθηκε η διαχείριση του προσφυγικού πλήρως υπό τον έλεγχό των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.

2.1.4. ΠΓΔΜ

Το μικρό κράτος της ΠΓΔΜ δεν αποτέλεσε ποτέ μεταναστευτικός προορισμός, αντίθετα το χαμηλό βιοτικό επίπεδο και πολιτικές - πολεμικές αναταράξεις δημιούργησαν μεταναστευτικό ρεύμα από την χώρα προς την Ευρώπη, παρόλα αυτά η προσφυγική κρίση λόγω της Συρίας, το έφερε στο επίκεντρο της κρίσης καθώς μετά την Ελλάδα ήταν η επόμενη χώρα προς την κεντρική Ευρώπη.

Η ΠΓΔΜ αποτελεί μέλος του ΟΗΕ και τελεί υπό ένταξη χώρα στην ΕΕ. Δεν αποτελεί μέλος του ΝΑΤΟ και ο βασικότερος λόγος είναι η πολιτική διαμάχη το ονόματος του κράτους, με την Ελλάδα να μην αποδέχεται την συνταγματική ονομασία του, ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» ('The World Factbook — Central Intelligence Agency', 2016). Παρόλα αυτά στη χώρα υπάρχει έντονη πολιτική επιθυμία ένταξης της, στο άρμα της τόσο της ΕΕ όσο και του ΝΑΤΟ, γι' αυτό το λόγο η χώρα συμμορφώνεται στις πολιτικές της ΕΕ (Racaj, 2016) ενώ συμμετέχει από το 2002 σε αποστολές τις οποίες ηγείται το ΝΑΤΟ ('Army of FYROM', 2016). Η μη συμμετοχή της χώρας σε αυτούς τους οργανισμούς έχει και το πλεονέκτημα ότι εφόσον δεν συμφωνεί με κάποιες πολιτικές τους, δεν είναι υποχρεωμένη να τις ακολουθήσει και έχοντας τη δυνατότητα χάραξης δικής της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής μετανάστευσης.

Η χώρα δεν είχε κάποια καθορισμένη πολιτική σε σχέση με το μεταναστευτικό, μέχρις ότου το μονοπάτι των Βαλκανίων έγινε η πρώτη επιλογή των προσφύγων. Οι ελλείψεις που παρατηρηθήκαν από την Ελλάδα στον έλεγχο και την διαφύλαξη των ευρωπαϊκών συνόρων και της συνθήκης *Schengen* (η ΠΓΔΜ δεν αποτελεί μέλος), σε συνδυασμό με τις τεράστιες προσφυγικές ροές οδήγησαν στη σταδιακή επικράτηση περισσότερο συντηρητικών απόψεων σε όλη την ΕΕ, όσον αφορά την αποδοχή των προσφύγων με την επαναφορά ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της ΕΕ, την ανέγερση φρακτών και σ]το κλείσιμο των συνόρων. Μέσα στο κλίμα αυτό και υποστηριζόμενη η χώρα την Ουγγαρία, τις υπόλοιπες Βαλκανικές και την Αυστρία, ανέλαβε άτυπα τον ρόλο του «ρυθμιστή» των προσφυγικών ροών από τα μέσα του 2015, οπότε και εντάθηκαν. Το μικρό κρατίδιο άρχισε σταδιακά να θεωρείται ως προστάτης των

συνόρων της Ευρώπης και φυσικά αυτό δεν ενόχλησε καθόλου την πολιτική ηγεσία της χώρας, η οποία είδε μια ευκαιρία προβολής των πολιτικών επιδιώξεων της χώρας και ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με την Ελλάδα, φρόντισε να ενισχύσει και να αυξήσει τους ελέγχους στα σύνορα της και να αγκαλιάσει την άποψη ότι η ασφάλεια της Ευρώπης, απέναντι στην μεταναστευτική κρίση, αρχίζει στα σύνορα της χώρας (Chris Deliso, 2015).

Τα παραπάνω γεγονότα οδήγησαν σε ένταση και τις ήδη τεταμένες σχέσεις των δύο γειτόνων Ελλάδας και ΠΓΔΜ, με ανταλλαγή κατηγοριών από τη μεριά της Ελλάδας για απάνθρωπη συμπεριφορά στους πρόσφυγες και παράνομες επαναπροωθήσεις (Τζίμας Σταύρος, 2016), ενώ η άλλη πλευρά κατηγορούσε την Ελλάδα για οργανωμένη και μαζική προώθηση προσφύγων στο έδαφος της χώρας (Racaj, 2016). Στις 18 Νοεμβρίου του 2015 η ΠΓΔΜ, η Σερβία, η Κροατία και η Σλοβενία άλλαξαν την πολιτική συνόρων επιτρέποντας την είσοδο μόνο σε Σύριους, Ιρακινούς και Αφγανούς (τις εμπόλεμες περιοχές δηλαδή) για να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς την κεντρική Ευρώπη (Sian Jones, 2015). Εξαιτίας αυτών των περιορισμών που τέθηκαν οι απαιτήσεις ασφάλειας αυξήθηκαν, με αποτέλεσμα αν είναι απαραίτητη η διάθεση περισσότερων ανθρώπινων πόρων, πράγμα που τελικά οδήγησε την κυβέρνηση της χώρας στην εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων, επικουρικά στις επιχειρήσεις των δυνάμεων ασφαλείας, οι οποίες δεν επαρκούσαν στη φύλαξη και επιτήρηση των συνόρων, από τους πρόσφυγες και τους παράτυπους μετανάστες, που άρχισαν να συσσωρεύονται στα σύνορα ΠΓΔΜ – Ελλάδας και συγκεκριμένα στην Ειδομένη του Κιλκίς.

2.1.5. Σερβία

Η Σερβία όντας υποψήφια προς ένταξη στην ΕΕ, συνεργάτης του ΝΑΤΟ και όχι μέλος και φυσικά εκτός *Schengen*. Είναι μία χώρα με μεγάλη εμπειρία στη διαχείριση προσφυγικών κρίσεων, λόγω του γιουγκοσλαβικού εμφυλίου που ξέσπασε το 1991 και στην συνέχεια του πολέμου στο Κόσσοβο το 1998. Λόγω αυτών το γεγονότων έχει αναπτύξει στο έδαφός της αρκετά κέντρα υποδοχής προσφύγων, ήδη από το 1991, ενώ παράλληλα από το 1992 ιδρύθηκε και λειτουργεί η Επιμελητεία προσφύγων, ως ξεχωριστός οργανισμός με αποστολή την περίθαλψη, επιστροφή και ενσωμάτωση των προσφύγων, σαν αποτέλεσμα του προσφυγικού νόμου του 1992 (Commissariat for Refugees and Migration, 2017). Μέχρι σήμερα η χώρα φιλοξενεί 220.000 άτομα από το Κόσσοβο και 40.000 από άλλα μέρη της πρώην Γιουγκοσλαβίας (Davide Denti, 2015), ενώ λόγω και της οικονομικής κατάστασης, αποτελεί χώρα παραγωγής μεταναστών, καθώς πολλοί Σέρβοι επιθυμούν να μεταναστεύσουν και αιτούνται άσυλο σε ευρωπαϊκές χώρες. Ενδεικτικά μόνο για το 2015, 26.945 άτομα με σερβική υπηκοότητα αιτήθηκαν άσυλο στην Γερμανία (BAMF, 2016).

Η χώρα βρίσκεται ανάμεσα στη ΠΓΔΜ και στη Ουγγαρία, παρόλα αυτά διάλεξε διαφορετικό μονοπάτι από αυτές τις δύο. Η Σερβία χορήγησε άδεια 72 ωρών για μετακίνηση των προσφύγων εντός του εδάφους της, ενώ παράλληλα άνοιξε τα σύνορα της για την υποδοχή τους και μέχρι το Σεπτέμβριο του 2015, είχε οργάνωσε 5 καταυλισμούς 2 στα βόρεια σύνορα, 2 στα νότια και 1 στο Βελιγράδι. Βέβαια σε αυτήν την πολιτική βοήθησαν οι περιορισμένοι αριθμοί των προσφύγων καθότι η χώρα δεν αποτελούσε προορισμός και επειδή δεν ήταν μέλος της ΕΕ, οι μετανάστες ήταν απλά διερχόμενοι. Σε αντίθεση με άλλες χώρες της περιοχής δεν αναφέρθηκαν επιθέσεις δυνάμεων ασφαλείας σε πρόσφυγες, ούτε κατασκευάστηκαν φράχτες όπως η Ουγγαρία, αντίθετα η πολιτική ηγεσία της χώρας, με τη συμπαράσταση της σερβικής κοινής γνώμης, φέρθηκε στους πρόσφυγες με αξιοπρέπεια προσφέροντας τροφή, στέγη και περίθαλψη, ενώ παρόλο που δεν είναι ακόμη μέλος της ΕΕ, ούτε της *Schengen* θα συμμετέχει στην σχέδιο μετεγκατάστασης προσφύγων (Davide Denti, 2015).

Υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι για τους οποίους η Σερβία ακολούθησε αυτήν την πολιτική. Ένα βασικός λόγος, είναι ότι οι Σέρβοι θυμούνται ακόμη τι σημαίνει πρόσφυγας, λόγω του σχετικά πρόσφατου πολέμου πριν 15 χρόνια, με αποτέλεσμα η κοινή γνώμη να δώσει το πράσινο φώς στην σερβική κυβέρνηση, να πάρει μια πιο θετική στάση απέναντι στο πρόβλημα. Ένας δεύτερος είναι ότι επιθυμεί να αναβαθμίσει τις σχέσεις της με της Βρυξέλλες, οι οποίες είχαν φτάσει σε πολύ χαμηλό επίπεδο, λόγω μη συμμετοχής της χώρας στις κυρώσεις εναντίον της Ρωσίας κατά την ουκρανική κρίση του 2014 αλλά και λόγω του veto που ζήτησε η Σερβία να ασκήσει η Ρωσία, στο συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ, για την σφαγή της *Srebrenica*. Η προσφυγική κρίση αποτέλεσε για τη Σερβία μία ευκαιρία να επιδείξει καλή θέληση και διαγωγή για την επανεκκίνηση των συνομιλιών για την ένταξη της στην ΕΕ.

Παρόλα αυτά και η Σερβία αναγκάστηκε πάρει μέτρα για τον περιορισμό των ροών, που εισέρχονταν στο έδαφός της, διαφορετικά θα εγκλωβίζονταν πολλοί μετανάστες στην χώρα, λόγω των πολιτικών αποφάσεων της Ουγγαρίας, την 5 Ιουλίου του 2016, να κλείσει ουσιαστικά τα σύνορά της, ενώ παράλληλα εγκρίθηκε από το ουγγρικό κοινοβούλιο και η επαναπροώθηση προσφύγων που δεν δικαιούνται άσυλο πίσω στη Σερβία (UN, 2016). Ο περιορισμός των ροών αυτών απαιτούσε και την διάθεση περισσότερου προσωπικού ασφαλείας με αποτέλεσμα την επέκταση της εμπλοκή των ΕΔ της Σερβίας από τις ανθρωπιστικές επιχειρήσεις και στην επιτήρηση των συνόρων.

2.1.6. Ουγγαρία

Η Ουγγαρία είναι μέλος της ΕΕ και της συνθήκης *Schengen* και παρόλο που αποτελεί μία μικρή χώρα, με μία σχετικά μικρή οικονομία, οι πολιτικές όμως της επάνω στο προσφυγικό πρόβλημα επηρέασαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν το σύνολο της ΕΕ, στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Η χώρα σαν ενδιάμεσος σταθμός για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, στάθηκε από την αρχή της κρίσης εναντίον των πολιτικών των ανοιχτών συνόρων, όπως εκφράζονταν από την Γερμανία και σθεναρά τάχθηκε ενάντια στις πολιτικές της ΕΕ, αποφασίζοντας να σφραγίσει τα σύνορα, όταν ο αριθμός των μεταναστών και προσφυγών ξεπέρασε τα διαχειρίσιμα όρια. Η Ουγγαρία από την αρχή της κρίσης μέχρι σήμερα είχε σταθερή άποψη ότι τα hotspots, για την διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου, πρέπει να βρίσκονται εκτός ΕΕ. Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις ρίζες της, κατά πολλούς, ακραίας ουγγρικής πολιτικής, είναι απαραίτητο να κάνουμε μία αναδρομή από σε γεγονότα από τον Μάιο του 15 μέχρι και σήμερα.

Από τον Μάιο μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2015, οπότε και κλιμακώθηκε η προσφυγική κρίση από 2.500 μέχρι 4.000 πρόσφυγες και μετανάστες καταγράφονταν να εισέρχονται στη χώρα, κάθε εβδομάδα από την Σερβία, οπού μετά από την καταγραφή τους, τους δίνονταν άδεια παραμονής και οδηγούνταν στους καταυλισμούς, μέχρι να εξεταστούν οι αιτήσεις ασύλου τους. Φυσικά οι περισσότεροι συνέχιζαν το ταξίδι τους και παρακάμπτοντας τους χώρους προσωρινής διαμονής, προσπαθούσαν να διασχίσουν τα σύνορα με την Αυστρία. Στις 17 Ιουνίου 2015 και με τις εγκαταστάσεις σε όλη τη χώρα να έχουν ξεπεράσει τις δυνατότητες φιλοξενίας, το ουγγρικό κοινοβούλιο νομοθετεί υπέρ της κατασκευής ενός φράχτη στα σύνορα με τη Σερβία (Marton Dunai, 2015), αγνοώντας τις προειδοποιήσεις της ΕΕ. Μέχρι τον Αύγουστου του 2015 οπότε και ανεστάλη η ισχύς του συστήματος Δουβλίνου για τους Σύριους από την Γερμανία, οι αριθμοί αφίξεων είχαν ανέβει στους 12.000 εβδομαδιαίως. Στα τέλη Αυγούστου η κρίση έφτασε την ουγγρική δημόσια διοίκηση στα όρια της, καθώς η Αυστρία επανέφερε τους ελέγχους στα σύνορα της, μη επιτρέποντας σε άτομα χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα να εισέλθουν στην χώρα σιδηροδρομικώς και γεγονός που ανάγκασε τις ουγγρικές αρχές να απομακρύνουν πρόσφυγες και μετανάστες από στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, πίσω στους χώρους φιλοξενίας. Καθώς οι μετανάστες συσσωρεύονταν στη χώρα η κατάσταση

γινόταν ολοένα και πιο έκρυθμη και λόγω του εγκλωβισμού τους στην χώρα, άρχισαν να ξεσπούν ταραχές, αναγκάζοντας την Ουγγαρία να σταματήσει τη σιδηροδρομική συγκοινωνία με την Αυστρία. Βλέποντας την κρίση να μεγαλώνει, η Αυστρία επέτρεψε στις 5 Σεπτεμβρίου τους μετανάστες να διασχίσουν την Αυστρία για να φτάσουν στην Γερμανία, έτσι οι ουγγρικές αρχές μετέφεραν όλους τους μετανάστες και πρόσφυγες, κατευθείαν στα αυστριακά σύνορα ενώ ουσιαστικά σταμάτησε, κάθε καταγραφή τους και πλέον μόλις εισέρχονταν τους μεταφέρονταν κατευθείαν στην Αυστρία (Piazza-Georgi, 2016).

Εικόνα 2.4. Μετανάστες και πρόσφυγες στο σιδηροδρομικό σταθμό Keleti, της Βουδαπέστης περιμένοντας το τραίνο για την Αυστρία, φωτογραφία: Ana Gurau (Πηγή: Kallius, Monterescu, & Rajaram, 2016).

Εικόνα 2.5. Μετανάστες και πρόσφυγες διαμαρτύρονται στη Βουδαπέστη μετά την απαγόρευση επιβίβασης τους σε τραίνα διεθνών προορισμών(Πηγή: Kallius,2016).

Η ολοκλήρωση του φράχτη στις 15 Σεπτεμβρίου 2015, βρήκε την χώρα με ελάχιστους πρόσφυγες και μετανάστες. Ουσιαστικά έκλεισαν τα σερβο-ουγγρικά σύνορα και πλέον ο μοναδικός τρόπος εισόδου, ήταν ο νόμιμος με αποτέλεσμα, οι ροές να μηδενιστούν και οι μετανάστες να αναζητούν διέξοδο προς την Κροατία, η οποία όμως δεν είναι μέλος της

Schengen, οπότε το σκηνικό επαναλήφτηκε αφού οι μετανάστες εισέρχονταν στο έδαφος της Ουγγαρίας μέσω της Κροατίας ,που ήταν ανοιχτά τα σύνορα, αλλά και αυτό μέχρι τις 16 Οκτωβρίου 2015 καθώς οι Ούγγροι φρόντισαν να την κλείσουν με ένα νέο φράκτη αυτή τη φορά στα σύνορα με την Κροατία. Μηδενίζοντας τις ροές στο έδαφός της και αναγκάζοντας την ΠΓΔΜ, τη Σερβία, την Κροατία και την Σλοβενία, να επιτρέπουν την διέλευση μόνο σε πρόσφυγες και όχι σε παράτυπους μετανάστες, εγκλώβιζοντας όλους τους υπόλοιπους στην Ελλάδα.

2.2. Διπλωματικό Πλαίσιο

Στην ενότητα αυτή θα δούμε πως οι παραπάνω πολιτικές θέσεις αλλά και τα γεγονότα που περιγράφηκαν, κατά το σύντομο ιστορικό της προσφυγικής κρίσης, οδήγησαν στην δημιουργία συμμαχιών, στην ολοκλήρωση συμφωνιών αλλά και στην εκπόνηση σχεδίων για την ελάφρυνση των επιπτώσεων της κρίσης.

2.2.1. VISEGRAD

Η ομάδα χωρών του *VISEGRAD* (πόλη της Ουγγαρίας, όπου είχαν πραγματοποιήσει την πρώτη σύνοδό τους το 1991), είναι μία συμμαχία τεσσάρων κεντρικών ευρωπαϊκών χωρών της Τσεχίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας και Σλοβακία, η οποία έχει ως στόχο την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ τους σε οικονομικά, ενεργειακά και αμυντικά θέματα. Όλες οι χώρες είναι μέλη της ΕΕ, της ζώνης *Schengen* και του ΝΑΤΟ . Η ομάδα αυτή εφόσον εξεταστεί ενιαία είναι η πέμπτη μεγαλύτερη οικονομία της ΕΕ και η δωδέκατη στον κόσμο (Kft, 2006). Η συγκεκριμένη ομάδα κρατών αναφέρεται στην παρούσα εργασία διότι οι ενέργειές της, κυρίως σε διπλωματικό και πολιτικό επίπεδο αλλά και επιχειρησιακό όσον αφορά την Ουγγαρία, επηρέασαν τις εξελίξεις στο προσφυγικό σε μεγάλο βαθμό καθώς η Ουγγαρία σαν ένας βασικός πρωταγωνιστής, βάσισε τις ενέργειες της στην υποστήριξή τους και στις πιέσεις που ασκούνταν από την ομάδα από τις στις συνόδους κορυφής της ΕΕ, μία ομάδα χωρών που με αφορμή την προσφυγική κρίση, βρήκε την ευκαιρία να αναθερμάνουν αυτήν την παλιά συμμαχία.

Σε αντίθεση με την Γερμανία ή τη Σουηδία, που ακολούθησαν μία πολιτική ανοιχτών συνόρων, η ομάδα *VISEGRAD* αντικατοπτρίζοντας και την κοινή γνώμη των χωρών τους, θυμήθηκαν την παλιά τους συμμαχία, ταυτίζοντας τις φωνές τους και επικρίνοντας κάθε πολιτική υπέρ των μεταναστών με κορύφωση το 2015, όπου η αντιμεταναστευτική ρητορική εντάθηκε. Πρωτοστάτης της ρητορικής αυτής ήταν διαχρονικά η Ουγγαρία, με κύριο εκπρόσωπο τον πρωθυπουργό Viktor Orban, ενώ μετά τις πολωνικές εκλογές τον Νοέμβριο του 2015 και την επικράτηση ενός εθνικιστικού συντηρητικού κόμματος, η Πολωνία υποστήριξε τις Ουγγρικές θέσεις ενάντια στις πολιτικές της ΕΕ, όσον αφορά το μεταναστευτικό. Στην Τσεχία και στην Σλοβακία η πολιτική κατάσταση δεν ήταν τόσο ακραία, αλλά οι κυβερνήσεις ακολουθώντας πολιτικές λαϊκισμού και για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης συντάχθηκαν στις κοινές απόψεις του V4, παρόλο που δεν αντιμετώπιζαν τόσο έντονα προβλήματα (The Economist, 2016). Η ομάδα αυτή προώθησε μία αντι-ισλαμική προσέγγιση στην μεταναστευτική κρίση, προειδοποιώντας, ότι οι άνθρωποι που φεύγουν από την Συρία δεν θα προσαρμοστούν ποτέ πολιτισμικά στις χώρες τους. Έτσι οδηγήθηκαν στην ιδέα ότι το σφράγισμα των συνόρων αποτελεί την καλύτερη λύση στο πρόβλημα, αφήνοντας τις βαλκανικές χώρες να αντιμετωπίσουν την κατάσταση ενώ παράλληλα βλέπουν τις χώρες τους σαν θύματα μιας αρκετά ανακόλουθης προσέγγισης της ΕΕ στην προσφυγική κρίση (Spaskovska, 2016).

Παρόλο που οι χώρες αυτές δεν μπορούν να επηρεάσουν το ευρωπαϊκό συμβούλιο με κάποιο βέτο, αποτελούν σημαντική παράμετρος καθότι μπορούν να επηρεάσουν γειτονικές χώρες όπως τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, ενώ παράλληλα αντιτίθενται στο πρόγραμμα

επανεγκατάστασης προσφύγων της ΕΕ από την Ιταλία και την Ελλάδα, μη αποδεχόμενες το ποσοστό προσφύγων που τους αναλογεί.

Πολύ σημαντική υποστήριξη στις πολιτικές της ομάδας αυτής ήταν της Αυστρίας και ιδιαίτερα από την εθνικιστική αντιπολίτευση, η οποία υποστήριξε ακόμη και την ένταξη της χώρας την ομάδα. Οι χώρες αυτές βρήκαν κοινό σημείο στις επικρίσεις εναντίον της Ελλάδας, κατηγορώντας την ότι είναι μέρος του προβλήματος και δεν μπόρεσε να διαχειριστεί τις ροές προτείνοντας ακόμη και την έξοδο της Ελλάδας από τη συνθήκη Schengen (Ψυχογιός, 2016) και υποστήριξαν την υλοποίηση ενός σχεδίου για την απομόνωση της Ελλάδας με σφράγισμα των συνόρων της ΠΓΔΜ και τον εγκλωβισμό προσφύγων και μεταναστών στην ελληνική επικράτεια.

Η πολιτική αντιπαράθεση αντικατοπτρίζεται πλήρως στην κοινή δήλωση των υπουργών εσωτερικών τους, μετά τη σύνοδο της ομάδας την 21η Νοεμβρίου 2016, δηλώνοντας ότι υποστηρίζουν τις πολιτικές επιστροφής μεταναστών και είναι υπέρ στην υποστήριξη των γειτονικών χωρών της Συρίας έτσι ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν περισσότερους πρόσφυγες αλλά θεωρούν ότι ο μηχανισμός υποχρεωτικής μετεγκατάστασης, εντός της ΕΕ δεν μπορεί να θεωρηθεί δραστικό μέτρο κατά της μετανάστευσης, καθότι προκαλεί την διάσπαση των κρατών μελών ενώ ευνοεί την κατάχρηση ασύλου από αυτούς που δεν δικαιούνται. Σημαντική παράμετρος του μεταναστευτικού είναι και τα θέματα της ασφάλειας που προκύπτουν από αυτό, η οποία δεν πρέπει να υποεκτιμάται. Για αυτούς τους λόγους δεν αποδέχονται το πρόγραμμα μετεγκατάστασης, ενώ προτείνουν την συνεργασία των κρατών μελών στην βελτίωση της ασφάλειας των εξωτερικών συνόρων (Kft, 2016).

Εικόνα 2.6. Η ομάδα Visegrad (Πηγή: The Economist, 2016)

2.2.2. Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας

Το 2015 οι προσφυγικές ροές, ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο και τα κράτη μέλη της ΕΕ, σύμφωνα με τη *Eurostat* δέχτηκαν πάνω από 1,2 εκατομμύρια αιτήσεις ασύλου, ενώ οι είσοδοι μεταναστών στην Ελλάδα τους πρώτους 6 μήνες του 2015, να ξεπερνούν αυτούς της Ιταλίας. Μόνο το μήνα Απρίλιο του 2015 πνίγηκαν περισσότεροι από 1200 μετανάστες και πρόσφυγες σε διάφορα ναυάγια στην Μεσόγειο. Καθώς οι επιχειρήσεις στη Συρία εντείνονταν, το 2016 φάνταζε ακόμη χειρότερο. Οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στις γειτονικές χώρες της Συρία, γινόταν ολοένα και χειρότερες, λόγω του αυξανόμενου αριθμού με αποτέλεσμα οι γειτονικές χώρες να ωθούν τους πρόσφυγες να κατευθυνθούν προς την Ευρώπη (Ignatieff, Keeley, Ribble, & McCammon, 2016).

Οι παραπάνω λόγοι οδήγησαν την ΕΕ να προβεί σε συμφωνία με την Τουρκία, τον Μάρτιο του 2016, για τον έλεγχο και την συγκράτηση των προσφυγικών ροών. Συμφωνήθηκε ότι η Τουρκία θα δέχεται πίσω από την Ελλάδα όλους τους μετανάστες στους οποίους δεν προσφέρεται άσυλο. Για κάθε μετανάστη που η Τουρκία δέχεται πίσω από την Ελλάδα, ένας που δικαιούται άσυλο θα μετεγκαθίστανται απευθείας από την Τουρκία σε χώρες της ΕΕ. Αυτή η αναλογία μαζί με επιπλέον 3 δις ευρώ βοήθεια θα μείωνε ο βάρος του προσφυγικού στην Τουρκία. Η συμφωνία ξεκίνησε να εφαρμόζεται από τις αρχές Απριλίου και παρόλο που επικρίθηκε αρκετά οι ροές μέχρι το τέλος του μήνα στην Ελλάδα μειώθηκαν κατά 86%.

Η συμφωνία επικρίθηκε διότι η ΕΕ κατηγορήθηκε από ανθρωπιστικές οργανώσεις ότι καταστρατηγεί την αρχή της «μη επαναπροώθησης» (non refoulement), που όπως είδαμε στην ενότητα 1.3.1 και ότι υλοποιεί μαζικές απελάσεις. Η συμφωνία όμως προβλέπει ότι η αίτηση ασύλου θα εξετάζεται ατομικά για κάθε πρόσφυγα, μέσα από νόμιμες διαδικασίες και σε περίπτωση, όπου η ελληνική κυβέρνηση απορρίψει οριστικά την αίτηση ασύλου, για το οποίο βασική προϋπόθεση είναι να μην κινδυνεύει στην Τουρκία, τότε η Τουρκία θεωρείται «ασφαλής χώρα» και η επιστροφή προσφύγων σε ασφαλείς χώρες επιτρέπεται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η διπλωματική αυτή επιτυχία της ΕΕ αποτέλεσε τον ουσιαστικότερο λόγο μείωσης της πίεσης των προσφυγικών ροών και χωρίς αυτή κάθε προσπάθεια επέμβασης και διάθεσης περισσότερων χρημάτων και προσωπικού θα ήταν άνευ σημασίας.

2.2.3. Σχέδια Έκτακτης Μετεγκατάστασης Προσφύγων

Στα πλαίσια της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και της επιδείνωσης του προσφυγικού προβλήματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τον Μάιο του 2015 και στην συνέχεια τον Σεπτέμβριο του 2015, την εφαρμογή δύο σχεδίων έκτακτης μετεγκατάστασης προσφύγων από τις χώρες με τις μεγαλύτερες προσφυγικές ροές, την Ιταλία και την Ελλάδα ενώ στο δεύτερο σχέδιο προστέθηκε και η Ουγγαρία. Οι δύο προτάσεις παρεκκλίνουν από τα ισχύοντα στο σύστημα του Δουβλίνο, αλλά αυτά τα σχέδια μετεγκατάστασης προσφύγων θα λειτουργούσαν στο πλαίσιο του μηχανισμού έκτατης ανάγκης της ΕΕ και αφορούν την μετεγκατάσταση συνολικά 160.000 ατόμων (40.000 το πρώτο σχέδιο και 120.000 το δεύτερο) από ένα κράτος μέλος της ΕΕ σε ένα άλλο . Η κατανομή των προσφύγων στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες θα γίνεται με συγκεκριμένα κριτήρια που περιλαμβάνον μεγέθη όπως: το εθνικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, τον πληθυσμό της χώρας, τα ποσοστά ανεργίας με διάρκεια των προγραμμάτων τα 2 έτη. Τα κράτη μέλη που θα υποδέχονται μετανάστες θα λαμβάνουν 6.000€ για κάθε άτομο ενώ Ελλάδα, Ιταλία και Ουγγαρία 500€, για κάθε άτομο που μετεγκαθίσταται για την κάλυψη των εξόδων μεταφοράς. Κάθε κράτος μέλος θα διορίσει αξιωματούχους συνδέσμους, οι οποίο θα συντονίζουν τη μετεγκατάσταση, εξετάζοντας παράλληλα και τα προσόντα των προσφύγων, τις δεξιότητες τους και την οικογενειακή τους κατάσταση για την καλύτερη ένταξη τους στις κοινωνίες των χωρών τους. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε

και ψήφισε υπέρ των προτάσεων αυτών, διότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε το άρθρο 73 του ευρωπαϊκού μηχανισμού εκτάκτων αναγκών, το οποίο δίνει το νομικό δικαίωμα της διαχείρισης τέτοιων καταστάσεων. Το δεύτερο σχέδιο θα είχε ισχύ μέχρι την 26 Σεπτεμβρίου του 2017. Παρόλη την καλή διάθεση των ευρωπαϊκών θεσμών σε αντίθεση με τη συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας, τα σχέδια μετεγκατάστασης δεν έχουν επιτύχει τον σκοπό τους, καθώς μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2016, στα μισά σχεδόν του χρονικού ορίζοντα είχαν μετεγκατασταθεί μόλις 5.651 άτομα από Ιταλία και Ελλάδα (Ska KELLER, 2016). Το χαμηλό ποσοστό της υλοποίησης των σχεδίων φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα της εικόνας 2.7.

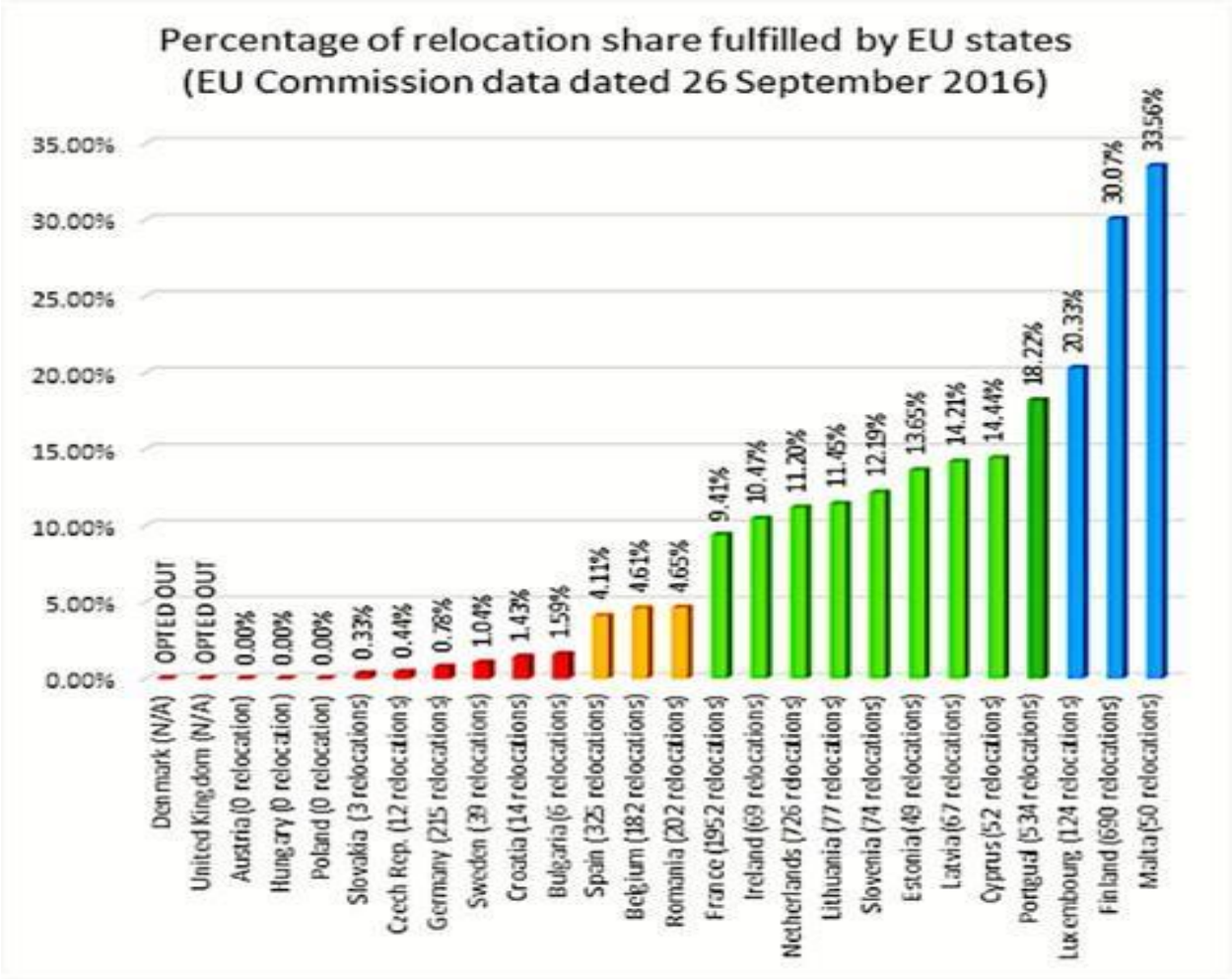

Εικόνα 2.7. Υλοποιημένο ποσοστό της συμφωνηθείσας μετεγκατάστασης προσφύγων από τις ευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μέχρι την 26 Σεπ 2016 (Πηγή: Philippe Dam, 2016).

Κεφάλαιο 3.

Εμπλοκή των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων στη Διαχείριση της Προσφυγικής Κρίσης

3.1. Υπερεθνικοί Οργανισμοί

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα ασχοληθούμε εξ ολοκλήρου με την εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων του ΝΑΤΟ, της Ουγγαρίας, της Ελλάδας, της Σερβίας, της ΠΓΔΜ και της FRONTEX στην προσφυγική κρίση. Υπενθυμίζουμε ότι μόνο αυτές οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ενεπλάκησαν εντατικά και σε ορισμένες περιπτώσεις, σχεδόν εξ ολοκλήρου στην διαχείριση της κρίσης. Η ανάλυση της εμπλοκής τους θα γίνει με παράθεση επίσημων στοιχείων αριθμητικών, στατιστικών και επιχειρησιακών, όπως αυτά συλλέχθηκαν μετά από έρευνα σε επίσημες ιστοσελίδες των θεσμών ή κρατικών φορέων, εμπλουτισμένες με στοιχεία από ιστοσελίδες έγκυρων ειδησεογραφικών πρακτορείων. Η παράθεση στοιχείων για τις δύο χώρες εκτός ΕΕ, της Σερβίας και της ΠΓΔΜ, είναι εξαιρετικά φειδωλή καθότι και στις δύο χώρες, για λόγους εσωτερικής ασφάλειας, δεν δημοσιεύονται αρκετά στοιχεία όσον αφορά τις στρατιωτικές τους επιχειρήσεις σε επίσημες ιστοσελίδες ενώ η επικοινωνία με τις επίσημες αρχές των χωρών για την διάθεση στοιχείων δεν κατέστη επιτυχημένη.

3.1.1. ΝΑΤΟ

Η ένταση της προσφυγικής κρίσης, η οποία τροφοδοτείται ακόμη περισσότερο από τους σύγχρονους δουλεμπόρους και τα εγκληματικά δίκτυα που τους υποστηρίζουν ανάγκασε την Ελλάδα, την Τουρκία και την Γερμανία, με την τελευταία πρωτεργάτη, να αιτηθούν από κοινού στο ΝΑΤΟ να ενταχθεί στις κοινές προσπάθειες για την διαχείριση της κρίσης. Η επίσημη αίτηση έγινε τον Φεβρουάριο του 2016 και το ΝΑΤΟ, μέσα σε 48 ώρες, σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές Ελλάδας, Τουρκίας και της FRONTEX διέθεσε στρατιωτικές δυνάμεις για την παρατήρηση, συλλογή πληροφοριών και αναγνώριση παράνομης μετανάστευσης και διακίνησης στο Αιγαίο πέλαγος.

Η συμμαχία ανέπτυξε μία ναυτική δύναμη, την *Standing Maritime Group 2* με αποστολή την διεξαγωγή αναγνωρίσεων, επιτήρησης και παρακολούθησης των χωρικών υδάτων Ελλάδας και Τουρκίας καθώς και των διεθνών υδάτων μεταξύ των χωρών. Η επίσημη αποστολή της δύναμης είναι να βοηθήσει τις συμμαχικές δυνάμεις, που δρουν στην περιοχή καθώς και τις δυνάμεις της FRONTEX, στην εκτέλεση των καθηκόντων τους για την αντιμετώπιση της κρίσης. Γι' αυτό τα πλοία του ΝΑΤΟ θα εκπληρώσουν την υποχρέωση της διάσωσης ανθρώπων στη θάλασσα, αν παραστεί ανάγκη και όπως πηγάζει από το διεθνές δίκαιο, εφόσον πλέουν στην περιοχή. Φυσικά η Ελλάδα και η Τουρκία συνεχίζουν να έχουν την ευθύνη της έρευνας και διάσωσης, η κάθε μία στα δικά της χωρικά ύδατα (ΝΑΤΟ, 2016). Όπως δήλωσε ο ΓΓ του ΝΑΤΟ *Jens Stoltenberg*, οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ δεν έχουν σκοπό σε καμία περίπτωση να αντικαταστήσουν τις υποχρεώσεις, ούτε τη δουλειά των εθνικών αρχών των δύο χωρών. Η αποστολή τους δεν είναι να σταματήσουν ή να επιστρέψουν πίσω, όσους προσπαθούν να

περάσουν στην Ευρώπη και η παρουσία των Νατοϊκών δυνάμεων δεν αντιπροσωπεύει στρατικοποίηση της προσφυγικής κρίσης (Jens Stoltenberg, 2016).

Αναλυτικότερα το ΝΑΤΟ διαθέτει δύο δυνάμεις άμεσης επέμβασης: τις Μόνιμες Ναυτικές Ομάδες (SNMG) αποτελούμενες από τις SNMG1 και SNMG2 και τις Μόνιμες Ναυτικές Ομάδες Αντιμέτρων Ναρκών (SNMCMG) αποτελούμενες από τις SNMCMG1 και SNMCMG2. Η SNMG2 που αναπτύχθηκε στο Αιγαίο πέλαγος, είναι μία πολυεθνική και ολοκληρωμένη θαλάσσια δύναμη η οποία αποτελείται από πλοία συμμαχικών εθνών, που δρουν σαν μία ενιαία ομάδα και είναι άμεσα διαθέσιμα για την εκτέλεση αποστολών και ασκήσεων. Την παρούσα περίοδο η διοίκηση της ομάδας είναι γερμανική, ενώ συνολικά η μάχιμη δύναμη αποτελείται από 8 πλοία, μία γερμανική φρεγάτα, ένα βρετανικό περιπολικό, ένα αλβανικό περιπολικό, τρία ελληνικά εκ των οποίων μία κανονιοφόρο, ένα ναρκαλιευτικό και μία πυραυλάκατο, μία τουρκική κορβέτα και ένα καναδικό περιπολικό (MARCOM, 2016). Όσον αφορά την μελλοντική αλλαγή διοίκησης εξαιρούνται για η Ελλάδα και η Τουρκία, από την ανάληψη αυτής της υποχρέωσης λόγω της έντονης αντιπαράθεσης στην συγκεκριμένη περιοχή.

Τα αποτελέσματα της δράσης το Νατοϊκών δυνάμεων φάνηκαν από την πρώτη στιγμή, καθώς σε συνδυασμό με την συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας αλλά και με το κλείσιμο του βαλκανικού διαδρόμου, παρατηρήθηκε μία σημαντική μείωση των ανθρώπων που έφταναν στις ελληνικές ακτές από 2000 στις αρχές του 2016 σε μόλις 100. Αυτό ήταν αποτέλεσμα των σαφώς περισσότερων δυνατοτήτων των Νατοϊκών πλοίων, σε σχέση με τις ακτοφυλακές και το ναυτικό των δύο χωρών, από άποψη παρακολούθησης και παρατήρησης. Τέλος, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που δεν έχει τονιστεί αρκετά αλλά έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της αποστολής, είναι ότι οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ είναι οι μοναδικές που μπορούν να δρουν στα χωρικά ύδατα και των δύο χωρών, πράγμα που σημαίνει ότι η ακτοφυλακή και το ναυτικό των δύο χωρών αλλά και η FRONTEX (η οποία δεν έχει καμία δικαιοδοσία στα τουρκικά χωρικά ύδατα), απέκτησαν ένα σύνδεσμο με υψηλές τεχνολογικές δυνατότητες, ο οποίος σαν υπερεθνικός οργανισμός τους ανάγκασε σε συνεργασία, με αποτέλεσμα την αναβάθμιση του συντονισμού στην διάσωση μεταναστών σε κίνδυνο αλλά και στον έλεγχο των λαθρέμπορων.

Εικόνα 3.1. Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας κ. Πάνος Καμμένος και ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ *Jans Stoltenberg*, μετά την συμφωνία για την συμμετοχή του ΝΑΤΟ σε επιχειρήσεις στο Αιγαίο (Πηγή: Greek News, 2016).

Εικόνα 3.2. Επίσκεψη του Γεν. Γραμματέα του ΝΑΤΟ στο γερμανικό πλοίο της δύναμης στο Αιγαίο στις 21 Απριλίου 2016 και συνομιλία με τους αξιωματικούς συνδέσμους Ελλάδος και Τουρκίας (Πηγή: ΝΑΤΟ, 2016).

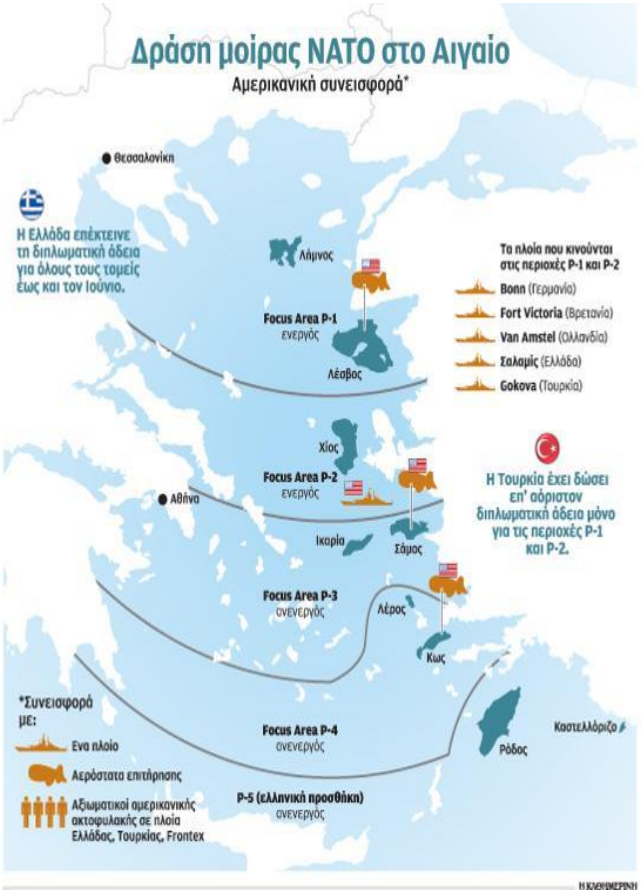

Εικόνα 3.3. Δράση Νατοϊκής Μοίρας στο Αιγαίο τον Απρίλιο του 2016.Δεν περιλαμβάνει την παρούσα σύνθεση (Πηγή: Βασίλης Νέδος, 2016).

3.1.2. ΕΕ-FRONTEX

Η αποστολή της FRONTEX είναι να προωθεί, συντονίζει και αναπτύσσει τη συνεργασία των κρατών-μελών για τη διαχείριση των ευρωπαϊκών συνόρων, σύμφωνα με τον χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και μιας ολοκληρωμένης διαδικασίας διαχείρισης των συνόρων. Το έργο της υπηρεσίας μπορούμε να το χωρίσουμε ατύπως σε δύο μεγάλες κατηγορίες: την γραφειοκρατική διαχείριση και τις επιχειρήσεις.

Η πρώτη αφορά τα μη επιχειρησιακά καθήκοντα που περιλαμβάνουν: την παρακολούθηση και τις αναλύσεις επί των προσφυγικών ροών, αναλύσεις κινδύνου, παρακολούθηση και αξιολόγηση των κρατών-μελών σε θέματα επιτήρησης συνόρων, υποστήριξη εκπαίδευσης του προσωπικού των κρατών, εκπόνηση μελετών και καινοτομιών στον έλεγχο και την παρακολούθηση συνόρων, ανάπτυξη και διαχείριση συστημάτων πληροφοριών σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης και τεχνολογική ενίσχυση είτε με λογισμικό είτε με εξοπλισμό των κρατών μελών, όπου αυτό είναι απαραίτητο. Η δεύτερη κατηγορία με την οποία και θα ασχοληθούμε αποτελείται από αμιγώς επιχειρησιακά καθήκοντα που περιλαμβάνουν: το συντονισμό και την οργάνωση κοινών επιχειρήσεων ταχείας επέμβασης στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, την ταχεία ανάπτυξη ομάδων της υπηρεσίας στα σημεία όπου κρίνεται απαραίτητο, την υποστήριξη των διαδικασιών ταυτοποίησης και αίτησης ασύλου στα hotspots, την υποστήριξη των κρατών-μελών στην υλοποίηση των επιστροφών των μεταναστών στις χώρες προέλευσης και την υποστήριξη των εθνικών υπηρεσιών ακτοφυλακής με ενίσχυση σε προσωπικό μέσα και εξοπλισμό (Πηγή: ‘Frontex | Mission and Tasks’, 2016).

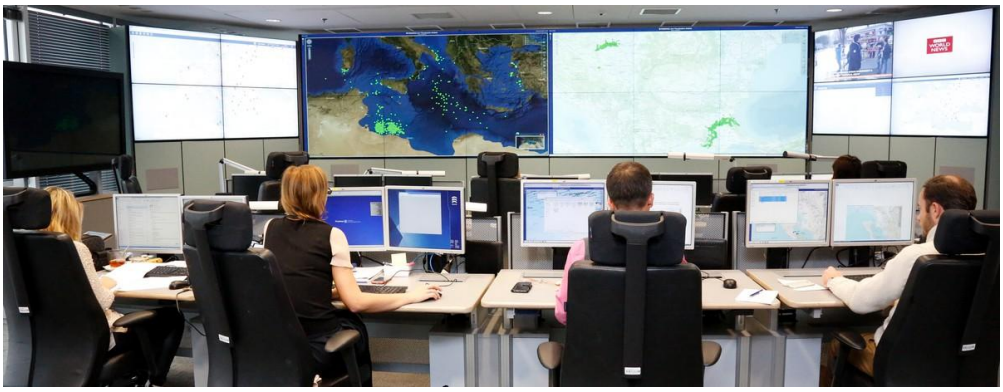

Εικόνα 3.4. Κέντρο επιχειρήσεων FRONTEX στα κεντρικά γραφεία της υπηρεσίας στην Βαρσοβία, Πολωνία (Πηγή: FRONTEX, 2017).

Εικόνα 3.5. Περιοχή ευθύνης δράσης FRONTEX (Πηγή: ARTE, 2017).

Πίνακας 3.1. Επιχειρήσεις FRONTEX στο μονοπάτι των Δυτικών Βαλκανίων (Πηγή: FRONTEX, 2016).

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ FRONTEX ΣΤΟ ΔΙΑΔΡΟΜΟ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ				
ΕΤΟΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	ΧΩΡΕΣ ΕΜΠΛΟΚΗΣ	ΤΥΠΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
2006	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ,ΙΤΑΛΙΑ	ΞΗΡΑ	255.064,45 €
2007	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ ΙΤΑΛΙΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ-ΞΗΡΑ	2.250.000,00 €
2008	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ,ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	8.103.542,90 €
			ΞΗΡΑ	400.000,00 €
	X-RAY	ΕΛΛΑΔΑ,ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΞΗΡΑ	100.000,00 €
2009	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	12.886.993,00 €
	SATURN	ΕΛΛΑΔΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	1.132.577,25 €
2010	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	12.430.000,00 €
	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ,ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	1.955.250,51 €
2011	NEPTUNE	ΕΛΛΑΔΑ,ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΞΗΡΑ	300,00 €
	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ,ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	8.910.726,00 €
	POSEIDON	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	11.588.926,00 €
2012	MOBILE OPERATIONAL UNITS	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	125.334,00 €
	POSEIDON LAND	ΕΛΛΑΔΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	6.898.765,25 €
	POSEIDON SEA	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	9.166.702,00 €
2013	POSEIDON SEA	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	8.640.674,00 €
	POSEIDON LAND	ΕΛΛΑΔΑ,ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	2.257.883,10 €
2014	PAKISTAN	ΕΛΛΑΔΑ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	55.950,04 €
	PAKISTAN	ΕΛΛΑΔΑ	-//-	58.027,87 €
	PAKISTAN	ΕΛΛΑΔΑ	-//-	48.467,99 €
	PAKISTAN	ΕΛΛΑΔΑ	-//-	781,99 €
	POSEIDON LAND	ΕΛΛΑΔΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	2.673.544,90 €
	POSEIDON SEA	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	6.626.661,75 €
2015	JOINT OPERATION POSEIDON SEA ENTENSION	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	552.221,81 €
	JO EPN POSEIDON SEA	ΕΛΛΑΔΑ	ΘΑΛΑΣΣΑ	19.960.291,22 €
	RAPID INTERVENTION EXERCISE	ΕΛΛΑΔΑ	ΞΗΡΑ	332.949,50 €
	JOINT OPERATION FLEXIBLE OPERATIONAL ACTIVITIES	ΕΛΛΑΔΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, ΚΡΟΑΤΙΑ, ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΞΗΡΑ	5.201.361,24 €
	JOINT OPERATION FLEXIBLE OPERATIONAL ACTIVITIES IN RETURN	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	1.337.794,64 €
	PAKISTAN	ΔΑΝΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ	-//-	257.812,20 €
2016	PAKISTAN	ΔΑΝΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ	-//-	196.198,89 €
	PAKISTAN	ΔΑΝΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ	-//-	234.850,31 €
	PAKISTAN	ΔΑΝΙΑ	-//-	250.113,05 €
ΣΥΝΟΛΟ				124.889.765,86 €

Η εμπλοκή της FRONTEX στο δρομολόγιο των Δ. Βαλκανίων επικεντρώνεται σχεδόν κατά αποκλειστικότητα στην Ελλάδα, η οποία είναι η πρώτη χώρα υποδοχής μεταναστών σε αυτό. Η δράση της υπηρεσίας στην Ελλάδα με ένοπλους φρουρούς ανάγεται πίσω στο 2006, όπως βλέπουμε και στον παραπάνω πίνακα, με έναρξη κοινών επιχειρήσεων επιτήρησης με τις εθνικές αρχές, αρχικά των χωρικών υδάτων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας με την επιχείρηση «Ποσειδώνας», ενώ από το 2010 επεκτάθηκε και στα χερσαία σύνορα των δύο χωρών (Pop, 2010).

Η FRONTEX σταδιακά, από το 2006 που δρα στην ελληνική επικράτεια, συνεχώς αυξάνει το προσωπικό, οχήματα και σκάφη που διαθέτει για την επιτήρηση των θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων της χώρας, επεκτείνοντας ολοένα τις δραστηριότητες σχεδόν σε όλο το Αιγαίο. Παράλληλα με την επιχείρηση «Ποσειδώνας», η οποία είχε ως κύριο χώρο δραστηριοτήτων την Ελλάδα και δευτερευόντως την Βουλγαρία, από το 2011 και μετά η υπηρεσία ξεκίνησε και άλλες επιχειρήσεις στις χώρες όλο το μονοπάτι των δυτικών Βαλκανίων. Στον πίνακα 3.1 βλέπουμε όλες τις επιχειρήσεις της FRONTEX από το 2006 και με τον τύπο τους, τις χώρες τις οποίες αφορούσε και τον προϋπολογισμό της κάθε μίας.

Αυτή την περίοδο η FRONTEX υποστηρίζει την Ελλάδα με 700 αξιωματούχους, οι οποίοι εκτελούν συνοριακή παρακολούθηση και βοηθούν στην αναγνώριση και καταγραφή των εισερχομένων μεταναστών. Η επιχείρηση Ποσειδώνας έχει εξελιχθεί σε μία πολύπλευρη επιχείρηση, η οποία καλύπτει πολλούς τομείς του συνοριακού εγκλήματος συμπεριλαμβάνοντας και το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και αγαθών, όπλων, έρευνα και διάσωση, παράνομο ψάρεμα και μόλυνση. Από το 2015, όταν η μεταναστευτική πίεση αυξήθηκε στην Ελλάδα, η FRONTEX ενίσχυσε τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, με περισσότερα σκάφη και αεροσκάφη για να βοηθήσει τις ελληνικές αρχές στον εντοπισμό και στην έρευνα και διάσωση. Στις 3 Δεκεμβρίου 2015, η Ελλάδα ζήτησε από την FRONTEX (Frontex, 2016), την ανάπτυξη του μηχανισμού των ομάδων ταχείας επέμβασης (RABIT) και από τις 29 Δεκεμβρίου του ίδιου μήνα, η υπηρεσία ενεργοποίησε την ανάπτυξη επιπλέον προσωπικού και σκαφών, στα πλαίσια της νέας επιχείρησης ως συνέχεια και αντικατάσταση της επιχείρησης *Joint Operation Poseidon* με την νέα επιχείρηση *Poseidon Rapid Intervention*. Εκτός των ενόπλων τμημάτων επιτήρησης, η FRONTEX ενίσχυσε την νέα επιχείρηση με διάθεση επιπλέον προσωπικό στην κυρίως στην καταγραφή των μεταναστών στα hotspot.

Εικόνα 3.6. Περιοχές δράσεως ομάδων ταχείας επέμβασης RABIT (Πηγή: ARTE, 2017).

Ο μηχανισμός ταχείας επέμβασης, υπό φυσιολογικές συνθήκες λειτουργεί για μια περιορισμένη περίοδο, όταν μία χώρα αντιμετωπίζει συγκεκριμένα προβλήματα που ξεπερνούν τις δυνατότητές της. Η ποιοτική διαφορά της προηγούμενης επιχείρησης με την νέα είναι ιότι στην πρώτη η συμμετοχή των υπολοίπων χωρών ήταν προαιρετική, ενώ με την ενεργοποίηση του μηχανισμού τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να διαθέσουν προσωπικό, εκτός αν αντιμετωπίζουν και αυτά μια έκτακτη κατάσταση (Frontex, 2016). Μεταξύ του Ιανουαρίου και του Σεπτεμβρίου του 2016 τα σκάφη της FRONTEX ενεπλάκησαν συνολικά στη διάσωση 38.532 ανθρώπων. Σημαντική ήταν και η ενίσχυση των hotspots από αξιωματούχους της υπηρεσίας για την ταχύτερη καταγραφή και διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου, καθώς επίσης και στις επιχειρήσεις επιστροφών των παράτυπων μεταναστών στις χώρες προέλευσης. Από τις 28 Δεκεμβρίου 15 μέχρι 22 Σεπτέμβριου 16, οι υπηρεσίες της FRONTEX εντόπισαν 177.600 παράτυπους μετανάστες, διέσωσαν 52.800 άτομα, συνέλαβαν 219 λαθρέμπορους ή διακινητές μεταναστών, κατέσχεσαν 1,67 τόνους ναρκωτικών και 422.000 πακέτα τσιγάρων (‘Frontex | Hot topics - Joint Operation Poseidon (Greece)’, 2016).

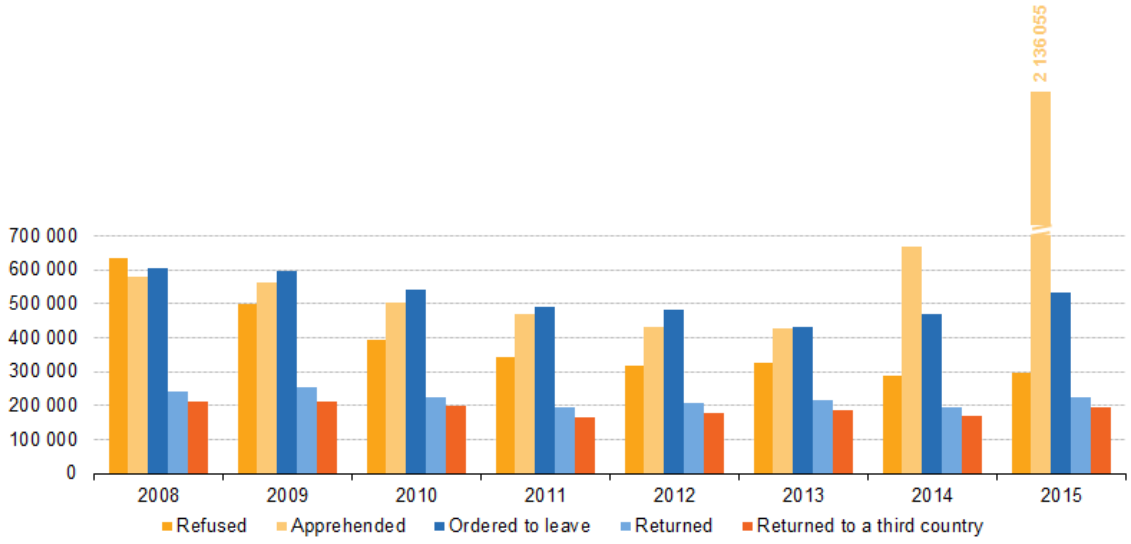

Εικόνα 3.7. Στατιστικά αποδοχής αιτήσεων ασύλου, απορρίψεων και επιστροφών μεταναστών (Πηγή: eurostat, 2016).

Εικόνα 3.8. Εικόνες από τις επιχειρήσεις Poseidon Sea & Rapid Intervention (Πηγή:| Photos - Poseidon Sea & Rapid Intervention’, 2016).

3.2. Ελλάδα

Η Ελλάδα ενέπλεξε τις ένοπλες δυνάμεις τις περισσότερο από κάθε άλλη χώρα στην διαχείριση της προσφυγικής κρίσης. Η εμπλοκή τους μπορεί να χωριστεί ποιοτικά σε δύο μέρη, το πρώτο πριν τις 9 Μαρτίου του 2016 και το άλλο μετά. Αυτό συνέβη οι ΕΔ ανέλαβαν και επίσημα την διαχείριση της κρίσης την 9 Μαρ 2016, παρόλο που είχαν ήδη εμπλακεί για αρκετό χρονικό διάστημα, στα πλαίσια της κοινωνικής προσφορά τους. Επίσης πέραν από τη διαχείριση της κρίσης, μόνιμη ήταν η εμπλοκή τους με εξοπλισμό, μέσα και προσωπικό στην έρευνα και διάσωση στα πλαίσια της γενικής αποστολής τους, στη μεταφορά προσφύγων από μικρά νησιά με πολεμικά πλοία καθώς επίσης και στην επιτήρηση των εθνικών χωρικών υδάτων. Σταδιακά, όπως θα δούμε παρακάτω και λόγω των απαιτήσεων του προσφυγικού ολοένα και αυξάνονταν η διάθεση πόρων, προσωπικού, μηχανημάτων και υλικού για την παροχή εφοδίων και συσσιτίου καθημερινώς με αποκορύφωμα έναρξη κατασκευής των δομών φιλοξενίας σε όλη την ελληνική επικράτεια και ουσιαστικά μέχρι την 9 Μαρ 16, είχαν ήδη αναλάβει *de facto* την διαχείριση της κρίσης και μόνο η επίσημη ανακοίνωση και απόφαση αναμενόταν.

Εικόνα 3.9. Κέντρα μετεγκατάστασης (Relocation Centers) και κέντρα υποδοχής προσφύγων (Hot Spots) (Πηγή: ΥΠΕΘΑ, 2016)

Συγκεκριμένα από την 2 Φεβρουαρίου 2016, αποφασίστηκε ότι το ΥΠΕΘΑ θα αναλάβει να ορίσει συντονιστές των εργασιών, στα 5 εν εξελίξει έργα αποπεράτωσης hot spot σε Σάμο, Χίου Λέσβο, Κω και Λέρο καθώς και των 2 κέντρων μετεγκατάστασης στην ενδοχώρα στο Σχιστό του Πειραιά και στα Διαβατά Θεσσαλονίκης και εκτός του συντονισμού να συνδράμει με κάθε διαθέσιμο μέσο του στην ολοκλήρωση των εργασιών, έτσι ώστε τα νέα κέντρα υποδοχής να λειτουργήσουν εντός 2 εβδομάδων. Όσον αφορά τα κέντρα μετεγκατάστασης το υπουργείο άμυνας διέθεσε δύο πρώην στρατόπεδα, δυνατότητας φιλοξενίας 4000 ατόμων. Περίπου ένα μήνα μετά είχαν ολοκληρωθεί όλα τα hot spot πλην της Κω, που ήταν ακόμη υπό κατασκευή και 4 κέντρα μετεγκατάστασης αντί για τα δύο που προείπαμε με τα επιπλέον να κατασκευάζονται στην ευρύτερη περιοχή του Κιλκίς, ένα στο Χέρσο και ένα στη Νέα Καβάλα, σε πρώην στρατόπεδα. Το κόστος έφτασε το 1.590.500 ευρώ και για τις εργασίες διατέθηκαν 772 αξιωματικοί και 4165 στρατιώτες (ΥΠΕΘΑ, 2016).

Εικόνα 3.10. Το relocation center στο Σχιστό πριν την έναρξη των εργασιών

Εικόνα 3.11 Το relocation center στο Σχιστό, σε πρώην Στρατόπεδο, μετά την ολοκλήρωσή του με δυνατότητα φιλοξενίας 40.000 ατόμων(ΥΠΕΘΑ, 2016).

Εικόνα 3.12. Κέντρο υποδοχής Λέσβου πριν και μετά (ΥΠΕΘΑ, 2016)

Με την κοινή υπουργική απόφαση στις 9 Μαρ 2016 (ΦΕΚ 630 Εφημερίδα της κυβερνήσεως, 2016), η διαχείριση της προσφυγικής κρίσης πέρασε και τυπικά στις ένοπλες δυνάμεις, καθώς το νεοσυσταθέν Κεντρικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΚΕ.Σ.Ο.Δ.Π.), υπάγεται πλέον απευθείας στον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας και λειτουργεί εντός των εγκαταστάσεων του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, στελεχωμένο από στρατιωτικούς.

Η αποστολή του ΚΕ.Σ.Ο.Δ.Π. είναι η διεύθυνση και ο συντονισμός σε συνεργασία με την Υπηρεσία Ασύλου και την Υπηρεσία πρώτης υποδοχής, οι οποίες δεν εντάσσονται στο σχήμα αλλά αποτελούν ανεξάρτητες υπηρεσίες, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση θεμάτων που προκύπτουν από τις μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές και αποκλειστικά σε ότι αφορά την μεταφορά, σίτιση και υγειονομική περίθαλψη προσφύγων και μεταναστών. Το ΚΕΣΟΔΠ διαθέτει και κατά τόπους Τοπικά Συντονιστικά Κέντρα Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΤΟ.Σ.ΚΕ.Δ.Π), τα οποία αντίστοιχα συντονίζουν τις δράσεις τους με τα ΚΕ.Π.Υ. (Κέντρα Πρώτης Υποδοχής), των Κ.Υ.Τ (Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης) και των Ανοιχτών Δομών Προσωρινής Υποδοχής και Φιλοξενίας Προσφύγων σε όλους τους παραπάνω τομείς. Συντονιστής του ΚΕΣΟΔΠ είναι ένα ανώτερος Αξιωματικός βαθμού επιπέδου Συνταγματάρχη, με 2 βοηθούς συντονιστή επιπέδου Αντισυνταγματάρχη. Στελεχώνεται εξ ολοκλήρου από στελέχη των ενόπλων δυνάμεων της χώρας, ενώ παράλληλα διαθέτει και συνδέσμους όπως επίσης και τα ΤΟΣΚΕΔΠ.

Πίνακας 3.2. Τμήματα και διάρθρωση ΚΕΣΟΔΠ και ΤΟΣΚΕΔΠ (Πηγή: ΦΕΚ 630 Εφημερίδα της κυβερνήσεως, 2016).

ΚΕΣΟΔΠ	**ΤΟΣΚΕΔΠ**	**ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ**
Ανώτερος Αξιωματικός βαθμού επιπέδου Συνταγματάρχη *	Ανώτερος Αξιωματικός που υπηρετεί σε στρατιωτική μονάδα της περιοχής	*Από όλους τους κλάδους των ΕΔ
2 Ανώτεροι Αξιωματικοί Βαθμού Αντισυνταγματάρχη*	Αξιωματικοί της ΕΛΑΣ	*Από όλους τους κλάδους των ΕΔ
Τμήμα Νομικού συμβούλου	Δεν διαθέτει	Στελέχη ΕΔ
Τμήμα Μεταφορών	Τμήμα Μεταφορών	-//-
Τμήμα Εφοδιασμού και Σίτισης	Τμήμα Εφοδιασμού και Σίτισης	-//-
Τμήμα υποδομών και Διαμονής	Τμήμα υποδομών και Διαμονής	-//-
Τμήμα Συνδέσμων με την ΕΛΑΣ και την ΕΛΑΚΤ.	Τμήμα Συνδέσμων με την ΕΛΑΣ και την ΕΛΑΚΤ.	Στελέχη αντίστοιχων υπηρεσιών
Τμήμα Υγειονομικού	Τμήμα Υγειονομικού	Στελέχη ΕΔ
Τμήμα Συνδέσμων Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ και ΜΚΟ	Τμήμα Συνδέσμων Ευρωπαϊκής Ένωσης- Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ και ΜΚΟ	Στελέχη αντίστοιχων οργανώσεων και υπηρεσιών
Τμήμα Συνδέσμου Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης	Δεν διαθέτει	Στέλεχος υπουργείου
Γραμματεία	Δεν διαθέτει	Στελέχη ΕΔ
Τμήμα Τεχνικών Δικτύων	Δεν διαθέτει	-//-

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΦΕΚ, οι ΕΔ ορίζονται επιπλέον και σαν αρμόδιες για την σύναψη συμβάσεων με ιδιώτες για την εκτέλεση έργων, παροχής υπηρεσιών και ότι αφορά σχετικά με την λειτουργία των ΚΕ.ΠΥ, των ΚΥΤ και των δομών ανοιχτής φιλοξενίας. Προϋπολογίστηκε ότι στα κέντρα υποδοχής αρμοδιότητας ΥΠΕΘΑ, θα φιλοξενούνται 20.000

άτομα με κόστος 73.988.692 τα οποία συμπεριλαμβάνουν δαπάνες μεταφοράς, διαμονής, σίτισης και υγειονομικής περίθαλψης (ΦΕΚ 630 Εφημερίδα της κυβερνήσεως, 2016).

Από τότε οι ΕΔ έχουν συμμετάσχει συνολικά στην κατασκευή, λειτουργία και διαχείριση 5 ΚΕΠΥ και ΚΥΤ και 47 δομών φιλοξενίας, σε όλη την ελληνική επικράτεια και για το Ά εξάμηνο του 16 είχε εξασφαλισθεί χρηματοδότηση ύψους 30.494.590 ευρώ από κοινοτικούς πόρους. Εφτά από τις προσωρινές δομές είναι πρώην στρατόπεδα και ενώ παράλληλα σε σχεδόν σε όλες φροντίζουν για την εύρυθμη λειτουργία τους, την χωροταξική τους διευθέτηση, λοιπές κατασκευές, την σίτιση των προσφύγων και όπως βλέπουμε και στους πίνακες 3.3 και 3.4, ένα μεγάλο κομμάτι της υγειονομικής περίθαλψης προσφύγων και μεταναστών, σε συνεργασία με ΜΚΟ και τα δημόσια νοσοκομεία.

Πίνακας 3.3. Χαρακτηριστικών λειτουργίας Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (Πηγή: ΓΕΕΘΑ, 2016).

Α/Α	**ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΩΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ & ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΗΣ**	**ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ**	**ΔΙΑΜΕΝΟΝΤΕΣ**	**ΣΙΤΙΣΗ (ΜΕΡΙΔΕΣ)**	**ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ (ΚΛΙΜΑΚΙΟ)**
1	ΛΕΣΒΟΣ	2.000	5.702(1)	3.200	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΣΞ- ΜΚΟ
2	ΣΑΜΟΣ	700	1.743	1.600	ΜΚΟ
3	ΧΙΟΣ	1.110	1.050	1.050	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΣΞ- ΜΚΟ
4	ΛΕΡΟΣ	840	724	724	2 Ιατροί & 2 Νοσηλευτές ΠΝ - ΜΚΟ
5	ΚΩΣ	700	1.200	1.200	1 Ιατρός ΣΞ- ΜΚΟ

Εικόνα 3.13. Οι ΕΔ καταγράφουν πρόσφυγες (Πηγή: Θεόφραστος Ανδρεόπουλος, 2016)

Πίνακας 3.4. Χαρακτηριστικά λειτουργίας δομών φιλοξενίας (Πηγή: ΓΕΕΘΑ, 2016)

Α/Α	ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΔΙΑΜΕΝΟΝΤΕΣ	ΣΙΤΙΣΗ (ΜΕΡΙΔΕΣ)	ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ
1	ΚΥΛΛΗΝΗ ΔΗΜΟΥ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	340	185	185	ΜΚΟ
2.	ΠΡΟΒΛΗΤΑΣ ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ	3.568	3.291	3.448	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΠΝ - ΜΚΟ
3.	ΣΧΙΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	1.622	760	760	2 Ιατροί ΣΞ 3 Νοσηλευτές ΠΑ - ΜΚΟ
4.	ΕΛΑΙΩΝΑΣ Α΄ (2)	ΕΚΤΟΣ ΕΔ	ΕΚΤΟΣ ΕΔ	500	-
5.	ΕΛΑΙΩΜΑΣ Β΄ (2)	ΕΚΤΟΣ ΕΔ	ΕΚΤΟΣ ΕΔ	1.000	-
6.	ΕΛΑΙΩΝΑΣ Γ΄	792	720	720	1 Ιατρός – 1 Νοσηλευτής ΣΞ
7.	ΕΛΕΥΣΙΝΑ	350	328	350	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΣΞ
8.	ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ (ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ)	264	0	120	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΠΝ
9.	ΡΑΦΗΝΑ (ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ)	144	106	120	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΣΞ
10.	ΛΑΥΡΙΟ (ΠΑΙΔ. ΚΑΤΑΣΚΗΝ.)	345	335	335	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΠΝ
11.	ΜΑΛΑΚΑΣΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ "ΓΕΡΑΚΙΝΗ"	1.380	719	731	ΜΚΟ
12.	ΡΙΤΣΩΝΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	948	704	704	ΜΚΟ
13.	ΟΙΝΟΦΥΤΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	680	680	680	ΜΚΟ
14.	ΘΗΒΑ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ (3)	576	-	-	-
15.	ΣΤΥΛΙΔΑ (4)	-	-	-	-
16.	3Ο ΧΛΜ ΒΟΛΟΥ-ΛΑΡΙΣΑΣ	200	65	65	1 Ιατρός ΣΞ
17.	ΚΥΨΕΛΟΧΩΡΙ ΛΑΡΙΣΑΣ	768	-	-	-
18.	ΤΡΙΚΑΛΑ	480	246	246	1 Ιατρός ΣΞ – ΓΝ Τρικάλων - ΜΚΟ
19.	ΔΟΛΙΑΝΑ Ν.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	220	138	138	2 Ιατροί ΣΞ -ΜΚΟ
20.	ΚΑΤΣΙΚΑΣ Ν.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1.662	180	295	1 Ιατρός ΣΞ - ΜΚΟ
21.	ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	200	-	-	-
22.	ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑ Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	540	158	158	1 Ιατρός & 1 Νοσηλευτής ΠΑ
23.	ΠΕΤΡΑ ΟΛΥΜΠΟΥ	1.554	-	-	-
24.	ΚΤΗΜΑ ΗΡΑΚΛΗ	41	38	38	ΓΝ Κατερίνης - ΜΚΟ
25.	ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ ΠΕΛΛΑΣ (3)	762	-	-	-
26.	ΒΕΡΟΙΑ-ΠΑΛΑΙΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ	400	281	300	ΜΚΟ
27.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ- Π.ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ	480	422	420	ΜΚΟ
28.	ΔΙΑΒΑΤΑ-ΠΑΛΑΙΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ	1.344	502	550	ΜΚΟ
29.	ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ Π. ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	1.800	1.018	1.152	ΜΚΟ

Α/Α	ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΔΙΑΜΕΝΟΝΤΕΣ	ΣΙΤΙΣΗ (ΜΕΡΙΔΕΣ)	ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ
30.	ΣΙΝΔΟΣ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ<<ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ>>	774	297	297	ΜΚΟ
31.	ΚΑΛΟΧΩΡΙ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	678	412	412	1 Ιατρός ΣΞ -ΜΚΟ
32.	ΣΙΝΔΟΣ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	690	471	471	ΜΚΟ
33.	ΔΕΡΒΕΝΙ-Ν.ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	840	404	500	ΜΚΟ
34.	ΚΟΡΔΕΛΙΟ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	1.600	1.100	1.000	ΜΚΟ
35.	ΠΟΛΥΚΑΣΤΡΟ Ν.ΚΙΛΚΙΣ	1.400	1.059	1.200	1 Ιατρός & 1Νοσηλευτής ΣΞ - ΜΚΟ
36.	ΧΕΡΣΟ Ν ΚΙΛΚΙΣ	2.340	-	-	-
37.	ΝΕΑ ΚΑΡΒΑΛΗ Ν.ΚΑΒΑΛΑΣ (5)	-	-	-	-
38.	ΠΕΡΙΓΙΑΛΙ-ΠΑΛΑΙΟΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ	276	-	-	-
39.	ΒΑΪΟΧΩΡΙ ΒΟΛΒΗ	600	56	56	ΣΞ-ΜΚΟ
40.	ΕΥΚΑΡΠΙΑ-ΠΑΛΑΙΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ	-	-	-	-
	<<ΔΙΟΝ>> (6)				
41.	ΚΑΛΥΒΙΑ ΒΑΡΙΚΟΥ (7)	-	-	-	
42.	ΘΕΡΜΗ Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1.800	509	509	ΜΚΟ
43.	ΛΑΓΚΑΔΑΣ Ν. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	360	253	253	ΜΚΟ
44.	ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΛΙΜΑΝΙ (8)	-	-	-	-
45.	ΕΛΛΗΝΙΚΟ Ι-ΙΙ-ΙΙΙ (8)	-	-	-	-
46.	ΑΠΟΘΗΚΗ Νο3 ΒΙ.ΠΕ ΔΡΑΜΑΣ	600	-	150	ΜΚΟ
47.	ΠΑΛΑΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΣΕΡΡΩΝ	540	-	505	ΜΚΟ

1) Αριθμός προσφύγων-μεταναστών διαμένει και σε δομή που δεν διαχειρίζεται από τις ΕΔ.
(2) Παρέχεται μόνο σίτιση από τις ΕΔ.
(3) Η δομή είναι κενή, σε κατάσταση αναμονής.
(4) Δομή σε διαδικασία κατασκευής/ενεργοποίησης.
(5) Η δομή έπαυσε να λειτουργεί από τις 6/8/2016.
(6) Η δομή διαχειρίζεται από φορέα εκτός ΕΔ. Οι ΕΔ καταβάλλουν το μίσθωμα.
(7) Η δομή έπαυσε να λειτουργεί από τις 2/7/2016.
(8) Δεν υφίσταται δραστηριότητα των ΕΔ στην παρούσα φάση.

Εικόνα 3.14. Οι ΕΔ αναλαμβάνουν την λειτουργία των δομών φιλοξενίας των προσφύγων (Πηγή: Δημήτριος Βαλασίδης, 2016)

Πίνακας 3.5. Μηχανήματα του Στρατού Ξηράς που διατέθηκαν για την διευθέτηση και κατασκευή δομών φιλοξενίας σε όλη την ελληνική επικράτεια από το Δ΄ Τρίμηνο του 2015 μέχρι το Γ΄ Τρίμηνο του 2016 (Πηγή: Γενικό Επιτελείο Στρατού, 2017).

Δ΄ΤΡΙΜΗΝΟ 2015									
	Προωθητής Γαιών	**Ισοπεδωτής (Grader)**	**Εκσκαφέας τάφρων**	**Ρυμουλκά**	**Ανατρεπόμενα Φορτηγά**	**Οδοστρωτήρες**	**Φορτωτές/ Εκσκαφείς τάφρων**	**Λοιπά Μηχανήματα**	**Σύνολο**
Hot Spot Λέσβου	1		**2**	3	1		1	0	8
Α΄ΤΡΙΜΗΝΟ 16									
Δομή Φιλοξενίας Κουτσόχερο, Κιλκίς	2	1	2	1	1	2	0	0	9
HOT SPOT Σάμου	0	0	1	0	0	0	1	0	2
HOT SPOT Κω και Λέρου	0	2	3	1	6	1	4	0	17
HOT ΣΠΟΤ Λέσβου	0	0	1	0	1	0	0	0	2
Δομή Φιλοξενίας Διαβατών Θεσ/κης	0	1	3	3	2	0	2	0	11
Δομή Φιλοξενίας Ν. Καβάλα, Κιλκίς	1	2	0	1	3	1	0	0	8
Δομή Φιλοξενίας Χέρσο, Κιλκίς	1	1	1	1	1	0	0	0	5
Δομή Φιλοξενίας, Δολιανών Ιωαννίνων	0	0	1	1	1	0	0	0	3
Δομή Φιλοξενίας Μαλακάσας	0	2	2	1	1	2	1	2 πύργοι φωτισμού	9
Δομή Φιλοξενίας Ιωαννίνων	0	1	1	2	0	0	0	0	4
Δομή Φιλοξενίας Γιαννιτσών	0	1	2	0	0	0	0	0	3
ΣΥΝΟΛΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟ 2016									73
Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2016									
Δομή Φιλοξενίας SOFTEX	1	2	1	0	5	1	1	0	11
Δομή Φιλοξενίας ΚΟΡΔΟΓΙΑΝΝΗ	1	1	0	0	1	0	1	0	4
ΣΥΝΟΛΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΡΙΜΗΝΟ 2016									15
Γ΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2016									
Δομή Φιλοξενίας SOFTEX	1	2	1	0	5	1	1	0	11
Δομή Φιλοξενίας Πρωην Γεωργική Σχολή Σερρών	0	1	0	0	1	1	1	0	4
Δομή Φιλοξενίας Καβάλας	0	0	0	0	1		1	0	2
ΣΥΝΟΛΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΡΙΜΗΝΟ 2016									17

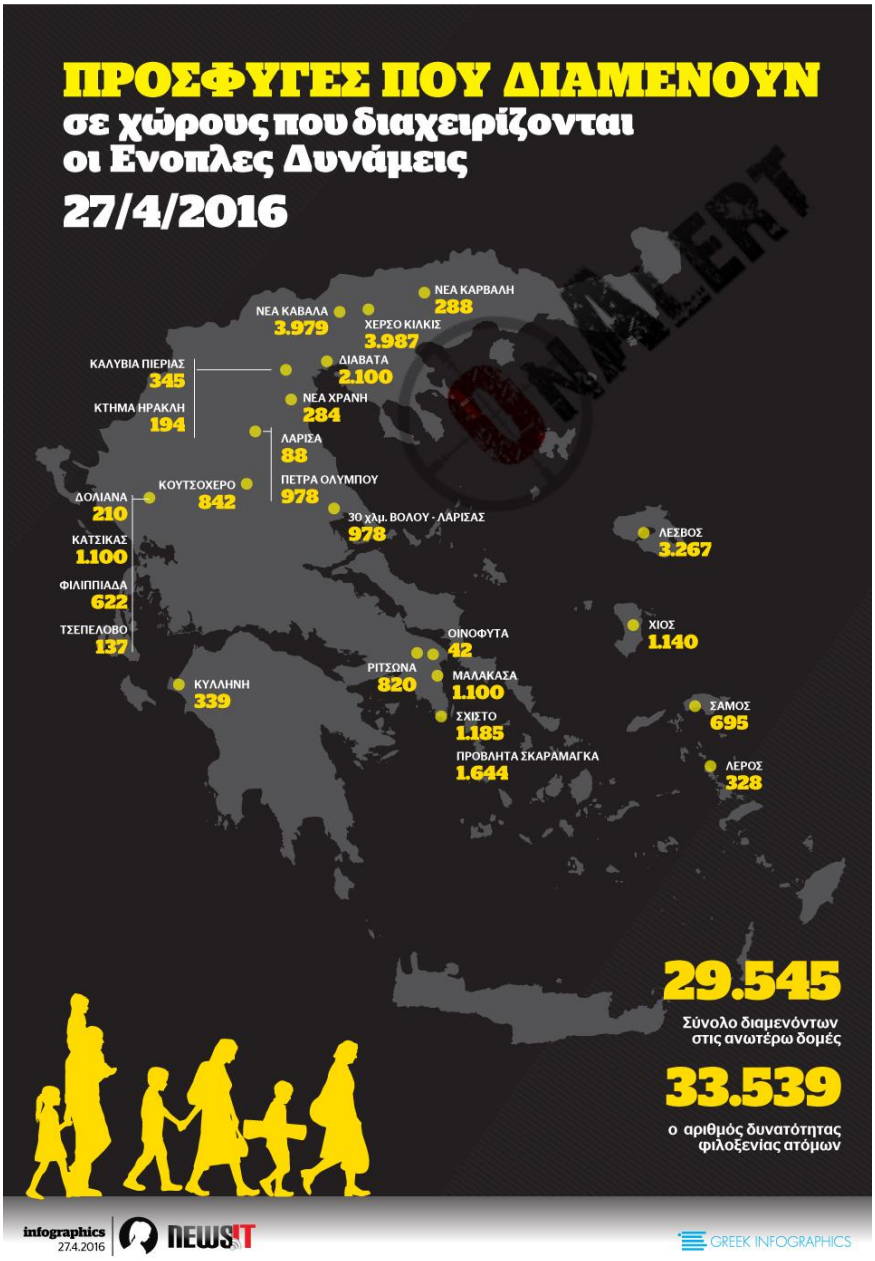

Εικόνα 3.15. Φιλοξενία προσφύγων σε δομές που διαχειρίζονται οι ΕΔ την 27/4/2016 (Πηγή: Ινφογράφημα, 2016)

Ο Στρατός Ξηράς κατείχε την μερίδα του λέοντος, όσον αφορά το μέγεθος της εμπλοκής στην προσφυγική κρίση. Αυτό ήταν λογικό, διότι διαθέτει τους μεγαλύτερους σε αριθμό ανθρώπινους πόρους, μεγάλες δυνατότητες *logistics*, τόσο σε αποθήκευση και εγκαταστάσεις όσο και από διαχείριση δεδομένων, μη ξεχνάμε ότι οι περισσότερες δομές φιλοξενίας ήταν πρώην στρατόπεδα ή γενικά στρατιωτικού ενδιαφέροντος χώροι και το σημαντικότερο από όλα ήταν η ύπαρξη του Όπλου του Μηχανικού. Το Μηχανικό είναι ένας “κλάδος” του ΣΞ που ασχολείται με τις κατασκευές και διαθέτει προσωπικό με τεράστια εμπειρία τόσο σε κατασκευές όσο και σε μελέτες έργων, ενώ είναι σχεδόν αυτάρκης από μηχανολογικό και τεχνολογικό εξοπλισμό και αυτή η πολύτιμη συνεισφορά του, φαίνεται στον πίνακα 3.5, στον οποίο βλέπουμε τον αριθμό των χωματουργικών μηχανημάτων που διατέθηκαν από το Δ΄ Τρίμηνο του 2015 μέχρι το Γ΄ Τρίμηνο του 2016.

Εκτός από την κατασκευή και την διευθέτηση των δομών φιλοξενίας διέθεσε προσωπικό και εγκαταστάσεις για την παρασκευή συσσιτίου, ενδεικτικά σύμφωνα με στοιχεία του ΓΕΣ από τον Ιούνιο του 2015 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2016, παρασκευάστηκαν και διατέθηκαν 1.158.517 μερίδες συσσιτίου, σε όλη την επικράτεια της χώρας (‘Γενικό Επιτελείο Στρατού’, 2017). Για την ίδια περίοδο εκτός από το προσωπικό που στελέχωνε τα συντονιστικά όργανα (ΚΕΣΟΔΠ,ΤΟΣΚΕΔΠ), διατέθηκε επιπλέον προσωπικό για την κατασκευή, διαχείριση και λειτουργία των δομών φιλοξενίας. Το Α΄ Τρίμηνο του 2016 διατέθηκαν προσωπικό, υλικά και μέσα τριών ταγμάτων (505 και 575 Τάγματα πεζοναυτών, 32 Τάγμα Υποστηρίξεως), του 32 Λόχου Μηχανικού και της 74 ΜΕ για την κατασκευή κέντρων φιλοξενίας σε Κουτσόχερο, Αέρινο, Μαλακάσα και Σχιστό και προσωπικό από την Ι μεραρχία για την οργάνωση και λειτουργία του κέντρου ανοιχτής φιλοξενίας στη Βέροια. Το Β΄ Τρίμηνο διατέθηκε ένα ασθενοφόρο για την μεταφορά προσφύγων στην Κω και στρατιωτικοί ιατροί στα κέντρα φιλοξενίας στη Μαλακάσα και στο Κουτσόχερο. Επιπλέον διατέθηκαν προσωπικό υλικά και μέσα 8 συνολικά στρατιωτικών μονάδων (505-575 Τάγματα Πεζοναυτών, 32 μοίρα πυροβολικού, 32 Τάγμα υποστηρίξεως, Λόχος Στρατηγείου 32 Ταξιαρχίας, 32 Ίλη Αρμάτων, 32 Λόχος Μηχανικού και 32 Λόχος Διαβιβάσεων για την οργάνωση και συντήρηση προσφύγων σε Κουτσόχερο, Αερινό, Βόλο και Μαλακάσα καθώς επίσης και για την κατασκευή μίας παιδικής χαράς στη δομή φιλοξενίας των Διαβατών.

Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο ΣΞ σε καμία περίπτωση δεν ενεπλάκη σε θέματα ασφάλειας των δομών φιλοξενίας, ούτε σύλληψης παράτυπων μεταναστών, αντικείμενα τα οποία παρέμειναν υποχρέωση των σωμάτων ασφαλείας της χώρας (Αστυνομία και Λιμενικό), δεν υπήρξε δηλαδή σε καμία περίπτωση στρατικοποίηση της κρίσης, το οποίο ήταν πολιτική επιλογή και σημαντική ειδοποιός διαφορά σε σχέση με άλλες χώρες της περιοχής.

Εικόνα 3.16. Επιθεώρηση εργασιών Μηχανικού στη δομή φιλοξενίας στο Κουτσόχερο, Λάρισας από τον Αναπληρωτή Υπουργού Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος Δημήτριο Βίτσα (Πηγή: kranosgr.blogspot.gr, 2016).

Όσον αφορά το Πολεμικό Ναυτικό (ΠΝ) και την Πολεμική Αεροπορία (ΠΑ) της χώρας, η εμπλοκή τους μπορεί να αναλυθεί σε δύο μέρη, το ένα εντός του πλαισίου της πολεμικής αποστολής τους και το άλλο στο πλαίσιο της ανάληψης της διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης από τις ΕΔ. Η διαφορά τους είναι πολύ σημαντική διότι σύμφωνα με το πρώτο, το ΠΝ και η ΠΑ συνεισφέρουν με προσωπικό, μέσα επιτήρησης και εξοπλισμό στην αμυντική οργάνωση της χώρας και κατά συνέπεια στην επιτήρηση τμήματος των χωρικών υδάτων, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι διέθεσαν τμήματα για να εκτελέσουν έρευνα και διάσωση προσφύγων και μεταναστών, αφού είχαν πρώτα εντοπιστεί είτε από περιπολία μέσων τους είτε από ανίχνευση,

με τεχνικά μέσα επιτήρησης. Όσον αφορά την εμπλοκή τους, λόγω ανάληψης από τις ΕΔ της διαχείρισης της κρίσης συμμετείχαν όπως ακριβώς και ο ΣΞ, αναλαμβάνοντας το δικό τους μερίδιο ευθύνης, ανάλογα των δυνατοτήτων τους ως τμήμα των ΕΔ της χώρας.

Το ΠΝ από το 2015 μέχρι σήμερα συμμετείχε σε περισσότερες από 35 επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης προσφύγων και μεταναστών και μόνο το 2016 διέσωσε 222 άτομα, οι περισσότεροι σε βυθιζόμενα πλοιάρια στην θαλάσσια περιοχή της Λέσβου, το 2015 διέθεσε συνολικά 124.000 μερίδες συσσιτίου σε δομές φιλοξενίας στην Αττική ενώ από το Μάρτιο του 2016 έχει αναλάβει τη διαχείριση των δομών στο Λαύριο και στη περιοχή του Σκαραμαγκά(Πολεμικό Ναυτικό - Επίσημη Ιστοσελίδα, 2016). Η ΠΑ συμμετείχε για τα έτη 2015 και 2016 σε συνολικά 294 επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης εκ των οποίων οι περισσότερες αφορούν πρόσφυγες και μετανάστες, στις οποίες ενίσχυσε με τα εναέρια μέσα της το λιμενικό και την FRONTEX στη διάσωσή τους. Από τον Σεπ του 2015 μέχρι τον Ιούνιο του 2016 διέθεσε συνολικά 377.868 μερίδες συσσιτίου και 267 στελέχη συμμετείχαν στην κατασκευή, συντήρηση προσφυγικών εγκαταστάσεων σε όλη τη χώρα (‘Πολεμική Αεροπορία’, 2017).

3.3. ΠΓΔΜ

Το κλείσιμο των συνόρων, η κατασκευή φράκτη από τη Ουγγαρία, η επαναφορά των ελέγχων στα σύνορα της Αυστρίας και οι πολιτικές επιδιώξεις της χώρας, όπως αυτές περιγράφηκαν στην ενότητα 2.1.4, οδήγησαν την ΠΓΔΜ να αποδεχτεί τον ανεπίσημο ρόλο του ρυθμιστή των προσφυγικών ροών προς την κεντρική Ευρώπη. Η χώρα στην αρχή της κρίσης και μέχρι το 2015, επέτρεπε την διέλευση των προσφυγών απρόσκοπτα από το έδαφος της, χορηγώντας τους άδεια παραμονής για την επαρκή για την μετακίνησή τους από τη χώρα στη Σερβία, συνολικής διάρκειας τριών ημερών (Liz Sly, 18 Σεπ 15).

Εικόνα 3.17. Ο ευρωπαϊκός διάδρομος Χ από την Ελλάδα μέχρι την Αυστρία (Πηγή: ‘Pan-European Corridor X’, 2015)

Σταδιακά και σαν αποτέλεσμα των πολιτικών σφραγίσματος των συνόρων από άλλες χώρες, άρχισε να ενισχύει τις αστυνομικές δυνάμεις και να αυξάνει τα μέτρα ασφαλείας και τους ελέγχους, τόσο στα σύνορα με την Ελλάδα, όσο και κατά μήκος του δρομολογίου των προσφύγων μέχρι τα σύνορα με την Σερβία, περιορίζοντας και ουσιαστικά μηδενίζοντας τις ροές, εγκλωβίζοντας χιλιάδες πρόσφυγες στην μεθόριο Ελλάδας -ΠΓΔΜ και συγκεκριμένα στο χωριό Ειδομένη. Αυτό το γεγονός, φόρτισε αρνητικά την ήδη τεταμένη ατμόσφαιρα με αποκορύφωμα τον Αύγουστο του 2015, όπου σημειωθήκαν ταραχές και συμπλοκές μεταξύ των

προσφύγων- μεταναστών και των αστυνομικών δυνάμεων της χώρας (Keller & Watkins, 2015). Έτσι η πολιτική ηγεσία της χώρας θεώρησε ότι πρέπει να λάβει αυστηρότερα μετρά για την προστασία των συνόρων και για να εμποδίσει τις ασταμάτητες προσπάθειες των προσφύγων, να διασχίσουν τα σύνορα με κάθε τρόπο και από οπουδήποτε. Η λύση ήταν η χώρα να εμπλέξει τις ΕΔ της, επικουρικά στις επιχειρήσεις της αστυνομίας, με τον ίδιο τον πρόεδρο του κράτους *Gjoege Ivanov* να διατάζει την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων, τόσο στα νότια όσο και στα βόρεια σύνορα του κράτους αλλά και κατά μήκος του διαδρόμου Χ ή 10.

Οι προκλήσεις ασφάλειας στις οποίες η χώρα πρέπει να είναι έτοιμη να ανταποκριθεί, περιγράφονται σαφώς στη στρατηγική ασφάλειας που υιοθετήθηκε από την χώρα το 2010 (Dojchinovski, Timovska, & Tashevski, 2016), όπου πέρα από την ανάλυση των χαρακτηριστικών των κινδύνων από την παράτυπη μετανάστευση, την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και την χρησιμοποίηση όπλων μαζικής καταστροφής από απολυταρχικά καθεστώτα, καθορίζονται οι θέσεις και ο ρόλος του στρατού για την υποστήριξη της εθνικής ασφάλειας και πως ο στρατός θα υποστηρίξει τις αστυνομικές δυνάμεις, κατά την διάρκεια φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών, επιδημιών και άλλων κρίσεων. Επίσης η εμπλοκή των ΕΔ της χώρας σε περιόδους κρίσεων είναι και νομοθετικά κατοχυρωμένη από τον Αμυντικό Νόμο, τον Νόμο Διαχείρισης Κρίσεων και από τον Συνοριακό Νόμο, ενώ συμπληρώνεται από τους κανονισμούς εσωτερικής λειτουργίας των ΕΔ (Dojchinovski, 2016).

Εικόνα 3.18. Μοντέλο εμπλοκής των ΕΔ της ΠΓΔΜ σε κρίσεις (Republic of FYROM Ministry of Defence, 2017).

Ο πρόεδρος *Ivanov*, στα μέσα του Ιουλίου του 2015, ανακοίνωσε και επίσημα την εμπλοκή του στρατού της ΠΓΔΜ για την προστασία των συνόρων της χώρας, με την κήρυξη των βορείων και νοτίων συνόρων σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης(‘Macedonian President to Order Deployment of Army Troops along Southern and Northern Borders - Independent.mk’, 2015). Πάνω σε αυτήν την απόφαση το Γενικό Επιτελείου Στρατού εξέδωσε διαταγή για την άμεση εμπλοκή του στρατού στα νότια σύνορα, στην οποία περιγράφονταν οι ανάγκες της αστυνομίας και πως ο στρατός θα καλύψει τα κενά της. Σε συνεργασία με την συνοριακή αστυνομία, ο στρατός ανέλαβε μία περιοχή ευθύνης, όπου διεξήγαγε κοινές επιχειρήσεις επιτήρησης συνόρων, ενώ επιπρόσθετες ανεξάρτητες επιχειρήσεις περιπολιών και ελέγχων βελτίωναν το επίπεδο ασφάλειας των συνόρων σε όλο το μήκος τους και όχι μόνο πέριξ των συνοριακών περασμάτων. Τις αποστολές αυτές ανέλαβαν η 1η Μηχανοκίνητη Ταξιαρχία, η οποία είναι και η κύρια διοίκηση που παρέχει δυνάμεις για την ασφάλεια, την υποστήριξη των εθνικών συμφερόντων και την υποστήριξη σε περιόδους κρίσεων και καταστροφών. Ο διοικητής των επιχειρήσεων είναι ταξίαρχος, ενώ τη μεγαλύτερη εμπλοκή είχε το τάγμα στρατονομίας, το οποί λόγω της αποστολής του έχει την περισσότερη εμπειρία στη διαχείριση παρόμοιων καταστάσεων. Η 1η Μηχανοκίνητη Ταξιαρχία, εκτός των αποστολών της κατά την πολεμική περίοδο, περιλαμβάνονται επίσης στις αρμοδιότητές της η υποστήριξη των αστυνομικών δυνάμεων στη διαχείριση απειλών, η υποστήριξη των υπηρεσιών της κεντρικής κυβέρνησης και του υπουργείου εσωτερικών, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των πολιτών και των ΜΚΟ στην

διαχείριση καταστροφών και ατυχημάτων και υποστήριξη δημόσιων υπηρεσιών σε θέματα ανακατασκευών υποδομών, μετά από καταστροφές (‘Army of FYROM’, 2017).

Εικόνα 3.19. Συμπλοκές μεταναστών στα σύνορα Ελλάδας-ΠΓΔΜ (Πηγή: Mail, 2016).

Έτσι σταδιακά άρχισαν να εφαρμόζονται πολιτικές στρατικοποίησης της κρίσης, με αποκορύφωμα την έναρξη κατασκευής φράχτη τον Νοέμβριο του 2015, από το Μηχανικό του στρατού της χώρας, γεγονός το οποίο ήταν αλυσιδωτή αντίδραση, λόγω της κατασκευής φρακτών από Κροατία και Ουγγαρία. Μέχρι της αρχές του 2016 ο στρατός της χώρας είχε ήδη κατασκευάσει 30 χλμ. Κατά την κατασκευή του φράκτη οι μετανάστες διαμαρτύρονταν έντονα, με αποτέλεσμα των τραυματισμό αρκετών από αυτών σε συμπλοκές με το στρατό ή την αστυνομία (BBC News, 2015). Το Φεβρουάριο του 2016 ο στρατός της ΠΓΔΜ ξεκίνησε να κατασκευάζει και δεύτερο φράκτη, λίγα μέτρα από τον πρώτο αλλά πιο ψηλό, με ύψος που έφτανε τα 5 μέτρα (Hackwill, 2016), αναλαμβάνοντας παράλληλα τη διαχείριση – επιτήρησή του.

Σε κοινές επιχειρήσεις με την αστυνομία, η χώρα χρησιμοποίησε το στρατιωτικό της προσωπικό ενάντια σε πρόσφυγες και μετανάστες χρησιμοποιώντας αρκετές στρατιωτικές τακτικές, όπως τη διοχέτευση τους μέσω φυσικών και τεχνητών εμποδίων σε συγκεκριμένες περιοχές, εκκαθάριση αντίστασης με διάλυση πλήθους και επιβολή της τάξης, καταστολή με την εφαρμογή σωματικής βίας και μη θανατηφόρων όπλων για την απομάκρυνση τους, αποκλεισμός κίνησης τους ή χρησιμοποίησης συγκεκριμένων. Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, μόνο το 2016 18.840 άτομα επαναπροωθήθηκαν, όχι συντονισμένα αλλά υπό την απειλή βίας, μέσω ανοιγμάτων του φράχτη στην Ελλάδα (Aleksandra Davidovska, 2016). Παράλληλα διεξάγονταν εθνικές και διεθνείς στρατιωτικές ασκήσεις με σκοπό την εκπαίδευση του στρατιωτικού προσωπικού σε επιχειρήσεις διαχείρισης πλήθους, όπως η «Platinum Wolf 16» (Army of FYROM, 2016),που διεξήχθη από 9 έως 20 Μαΐου 2016.

Εκτός από τις παραπάνω επιχειρήσεις, ο στρατός της χώρας χρησιμοποιήθηκε επίσης και σε δραστηριότητες υποδοχής προσφύγων. Την παρούσα περίοδο λειτουργούν δύο κέντρα φιλοξενίας προσφύγων στην χώρα, στη Γευγελή και στο Tabanovce, στα οποία φιλοξενούνταν μέχρι την 15 Δεκεμβρίου 2016, 198 πρόσφυγες. Σε αυτά τα κέντρα ο στρατός συμμετείχε στη κατασκευή και διευθέτησή τους και συνεχίζεται να εμπλέκεται σε αυτά παρέχοντας υπηρεσίες φύλαξης, ενώ σε όσους πρόσφυγες επιτρέπεται η διέλευση, στρατιωτικό προσωπικό τους συνοδεύει στα κέντρα φιλοξενίας, όπου αφού καταγραφούν, οργανωμένα μετακινούνται στα βόρεια σύνορα με την Σερβία (Army of FYROM, 2015).

Εικόνα 3.20. Στρατιώτες της ΠΓΔΜ κατασκευάζουν φράχτη για να εμποδίσουν τους μετανάστες (Πηγή:Mail, 2016)

Εικόνα 3.21. Όχημα του στρατού περιπολεί κατά μήκος του φράχτη με την Ελλάδα (Spaskovska, 2016).

Εικόνα 3.22. Συμπλοκές στρατού και αστυνομίας με μετανάστες και πρόσφυγες στα σύνορα ΠΓΔΜ-Ελλάδας (Sanmugam, 2015)

3.4. Σερβία

Η εμπλοκή των ΕΔ της Σερβίας ξεκίνησε με τον Ιούνιο του 2015, με την κατασκευή του ενός προσωρινού κέντρου υποδοχής στο *Presevo* στα νότια της χώρας, στις εγκαταστάσεις μίας παλιάς βιομηχανίας καπνού, από το προσωπικό της 4ης Ταξιαρχίας Πεζικού. Το κέντρο υποδοχής ήταν αρχικής χωρητικότητας 300 ατόμων και ο εξοπλισμός για την λειτουργία τοποθετήθηκε από το υπουργείο εσωτερικών και τον Ερυθρό Σταυρό. Επιπλέον ο σερβικός στρατός διέθεσε μία ομάδα Α΄ βοηθειών με 2 ιατρούς, 2 νοσηλευτές και ένα ασθενοφόρο για την 24ωρη υγειονομική περίθαλψη των προσφύγων ενώ με το στρατιωτικό νοσοκομείου του *Nis* παρείχε καθημερινή ιατρική υποστήριξη, διεξάγοντας τις απαραίτητες εξετάσεις και εμβολιασμούς (‘Ministry of defence Republic of Serbia’, 2015). Μέχρι τον Αύγουστο του 2015, το κέντρο υποδοχής στο *Presevo* είχε αυξήσει τη χωρητικότητα του στα 1000 άτομα, ενώ στη γειτονική περιοχή *Miratovac*, λόγω των αυξημένων αναγκών ο στρατός κατασκεύασε ακόμη ένα προσωρινό καταυλισμό. Μέσα σε δύο μήνες ο αριθμός των μεταναστών, στη ευρύτερη περιοχή, ξεπερνούσε τους 5.000.

Συνολικά μέχρι το τέλος του χρόνου κατασκευάστηκαν από τις ΕΔ της Σερβίας άλλοι 4 καταυλισμοί στη *Subotica* (Βόρεια σύνορα), στο *Sid* (Βορειοδυτικά), στο *Dimitrovgrad* (Ανατολικά) και στο Βελιγράδι. Οι αρχές της Σερβίας χορηγούσαν άδεια παραμονής 72 ωρών στη χώρα και οι μετανάστες, μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα, είχαν την επιλογή να συνεχίσουν το ταξίδι τους για τον προορισμό τους ή να οδηγηθούν σε κέντρα φιλοξενίας. Η Σερβία μέχρι το τέλος του 2015, επέτρεπε την οργανωμένη διέλευση από το έδαφός της ενώ φερόταν στους πρόσφυγες και μετανάστες με αξιοπρέπεια, με τον στρατό να συμμετέχει στα πλαίσια της κοινωνικής του προσφοράς και το μηχανικό των σερβικών ΕΔ να χρησιμοποιείται για την βελτίωση των καταυλισμών και την διάνοιξη δρομολογίων από και προς αυτούς. Με δηλώσεις του ο ίδιος ο υπουργός άμυνας της χώρας ξεκαθάρισε ότι η Σερβία δεν θα χτίσει φράχτες και δεν θα στρατιωτικοποιήσει την κρίση (‘Ministry of defence Republic of Serbia’, 2015).

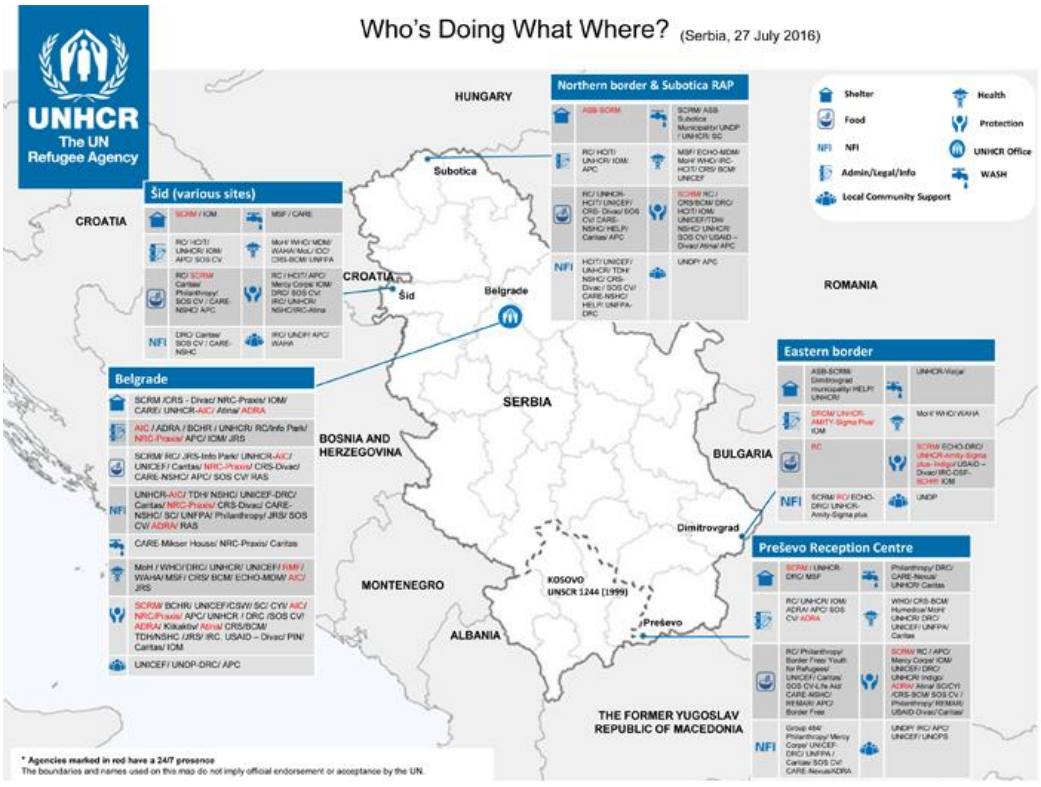

Εικόνα 3.23. Οι πέντε τοποθεσίες των κέντρων υποδοχής στη Σερβία (Πηγή: UN, 2016)

Εικόνα 3.24. Καταυλισμός στο Presevo κατά την επίσκεψη του υπουργού άμυνας της Σερβίας (Πηγή: 'Minister of Defence in Presevo', 2015)

Από τον Ιούλιο όμως του 2016, με το κλείσιμο ουσιαστικά των σερβο-ουγγρικών συνόρων, η Σερβία αναγκάστηκε να πάρει μέτρα για την μείωση των ροών, καθότι υπήρχε σοβαρός κίνδυνος να εγκλωβιστούν στην χώρα, περισσότεροι μετανάστες από αυτούς που μπορεί η χώρα να φιλοξενήσει. Έτσι αποφασίστηκε ανάπτυξη των ΕΔ σε κοινή επιχείρηση με τις αστυνομικές, για την επιτήρηση των νότιων συνόρων με τη FYROM και την Βουλγαρία (All jazeera, 2016), με αποστολή την ανάσχεση της παράτυπη μετανάστευσης από την ΠΓΔΜ και την Βουλγαρία. Επικεφαλής της κοινής διοίκησης στρατού και αστυνομίας τέθηκε ο στρατός, καθώς διοικητής της δύναμης ορίστηκε ο υποστράτηγος *Glisovic* (Serbian Armed Forces, 2016).

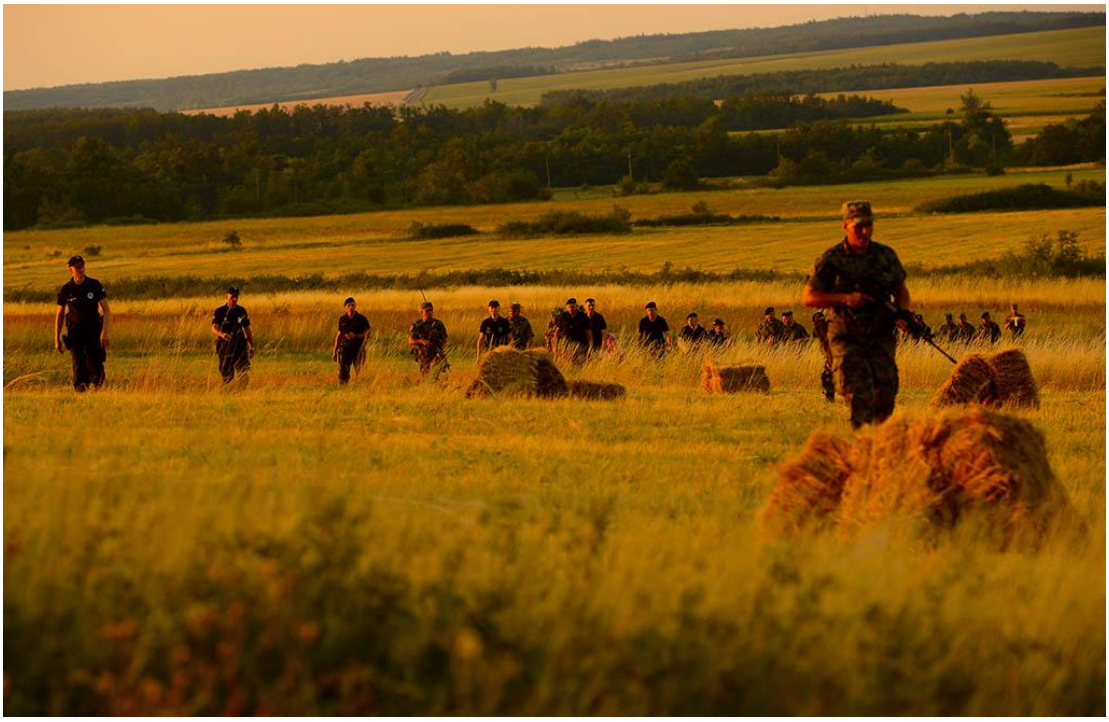

Εικόνα 3.25. Κοινές περιπολίες σερβικού στρατού και αστυνομίας στα σύνορα με την Βουλγαρία (Πηγή: Serbian Armed Forces, 2016).

Μέχρι τον Αύγουστο του 2016, η κοινή επιχείρηση κατάφερε να αποτρέψει την παράτυπη είσοδο σε 2.275 άτομα από τα σύνορα με την Βουλγαρία και τη Σερβία (press TV, 2016), ενώ 8 διακινητές συνελήφθησαν κατά το ίδιο χρονικό διάστημα. Οι επιχειρήσεις συνεχώς επεκτείνονταν σε όλο το μήκος των συνόρων με την ΠΓΔΜ και τη Βουλγαρία με τις ΕΔ να χρησιμοποιούν όλο και περισσότερους τρόπους επιτήρησης των συνόρων, περιπολώντας στη συνοριακή γραμμή, στήνοντας ενέδρες, εκτελώντας αναγνωρίσεις με εναέρια και επίγεια μέσα θερμικής ανίχνευσης και ελέγχοντας σε βάθος τις οδικές αρτηρίες και τα επαρχιακά δρομολόγια. Οι κοινές δυνάμεις σταδιακά επέκτειναν τις δραστηριότητές τους σε μήκος 457 χλμ και για να καλύψουν αυτήν την έκταση, εκτός από τα επίγεια μέσα επιτήρησης και τα οχήματα, χρησιμοποίησαν και 4 ελικόπτερα, 2 των ΕΔ και 2 από το υπουργείο εσωτερικών (Serbian Armed Forces, 2016). Τα αποτελέσματα των μέτρων αυτών ήταν αρκετά εντυπωσιακά καθότι μέχρι το τέλος του έτους, οι συνδυασμένες επιχειρήσεις στρατού και αστυνομίας απέτρεψαν 15.000 άτομα από το να διασχίσουν τα σύνορα, συνέλαβαν πάνω από 100 διακινητές ενώ 1.300 μετανάστες οδηγήθηκαν συντεταγμένα στα κέντρα προσωρινής διαμονής.

Εικόνα 3.26. Τετράτροχο όχημα για πρόσβαση σε δύσβατες περιοχές εκτελώντας αποστολή επιτήρησης (Serbian Armed Forces, 2016).

Εικόνα 3.27. Στρατιωτικό προσωπικό κατά την εκτέλεση περιπολιών (Ministry of defence Republic of Serbia, 2016).

3.5. Ουγγαρία

Η Ουγγαρία είναι μία χώρα η οποία διαθέτει ένα αρκετά ανεπτυγμένο σύστημα διοίκησης, όσον αφορά την εμπλοκή των στρατιωτικών της δυνάμεων σε περιπτώσεις καταστροφών και κρίσεων. Το σύστημα αυτό περιλαμβάνει τη κεντρική εσωτερική αμυντική διοίκηση και τις τοπικές. Μέσα σε αυτό το πλέγμα υπάρχουν διοικητικά σώματα τα οποία εκτελούν διάφορες διοικητικές αποστολές, ενώ παράλληλα βρίσκονται σε μερικό έλεγχο τόσο από τη στρατιωτική διοίκηση, όσο και από τη δημόσια. Η κεντρική εσωτερική αμυντική διοίκηση, περιλαμβάνει θεσμούς, γνωστούς σε όλους μας, όπως το κοινοβούλιο, την επιτροπή άμυνας και επιβολής νόμου του κοινοβουλίου, τον πρόεδρο, την κυβέρνηση τον υπουργό άμυνας και το συμβούλιο άμυνας, το οποίο συγκροτείται σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών. Οι τοπικές διοικήσεις εσωτερικής άμυνας αποτελούνται από τις επιτροπές άμυνας των νομών, τις επιτροπές άμυνας περιφερειών και από τα τοπικά δημοτικά συμβούλια (Perge, 2016). Μέσα από αυτό το κεντρικό σύστημα διοίκησης εξασφαλίζεται η ετοιμότητα, η ενεργοποίηση και κινητοποίηση των ουγγρικών στρατιωτικών δυνάμεων, σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών.

Η συνεργασία των ΕΔ με τις δημόσιες αρχές και τα λοιπά σώματα ασφαλείας της χώρας, για την προετοιμασία ενάντια σε καταστροφές και τον περιορισμό των επιπτώσεών τους, περιλαμβάνεται στα καθήκοντα των ουγγρικών ενόπλων δυνάμεων και είναι νομικά κατοχυρωμένη από την ουγγρική νομοθεσία και σύνταγμα (Nergelius, 2011). Γι αυτό το λόγο από το 2005 συνδέθηκαν, το αμυντικό σύστημα διαχείρισης καταστροφών των ΕΔ, με το κεντρικό σύστημα διαχείρισης καταστροφών της χώρας, μία σύνδεση η οποία διέπεται από νόμους και εσωτερικούς κανονισμούς και βασίζεται στις δυνατότητες των ουγγρικών ΕΔ.

Η παράτυπη μαζική μετανάστευση, στην Ουγγαρία θεωρείται σήμερα σαν μία από τις μεγαλύτερες καταστροφές που έχει να αντιμετωπίσει η χώρα, επηρεάζοντας την εσωτερική ασφάλεια και τα δημογραφικά στατιστικά της χώρας (Perge, 2016). Παρόλο που η χώρα, όσον αφορά την μετανάστευση αποτελεί κυρίως χώρα διέλευσης και όχι παραμονής, αντιμετώπισε αρκετά προβλήματα κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης, με εντυπωσιακή αύξηση της εισόδου προσφύγων και μεταναστών, ενδεικτικά από 100 άτομα την ημέρα στις αρχές της κρίσης, απολύτως διαχειρίσιμο νούμερο, σε ορισμένες ημέρες στο τέλος του Σεπτεμβρίου του 2015, έφτασαν τους μέχρι και τους 10.000 την ημέρα.

Η άμεση εμπλοκή των ΕΔ της Ουγγαρίας στην προσφυγική κρίση ξεκίνησε στις 13 Ιουλίου του 2015, με τις ΕΔ σε συνεργασία με την αστυνομία της χώρας, ξεκίνησαν να προετοιμάζουν το έδαφος για την κατασκευή ενός προσωρινού φράχτη, με σκοπό τον καλύτερο έλεγχο των συνόρων στην περιοχή του *Morahalom*. Οι στρατιωτικές δυνάμεις που συμμετείχαν αρχικά σε αυτήν τη αποστολή ήταν συνολικά 43 στρατιώτες από τη 5^{η} Ταξιαρχία Πεζικού, το 37^{ο} Σύνταγμα Μηχανικού και την 86^{η} Βάση Ελικοπτέρων. Οι στρατιώτες μετέφεραν τον απαραίτητο τεχνικό εξοπλισμό με οχτώ οχήματα και ξεκίνησαν να διαμορφώνου το έδαφος με χωματουργικά μηχανήματα και σε συνεργασία με το υπουργείο εσωτερικών κατασκεύασαν, ένα δείγμα του φράχτη μόλις 150 μέρων (Hungarian Ministry of Defence, 2015).

Στις αρχές του Σεπτέμβριου του 2015, οι ΕΔ ολοκλήρωσαν μία άσκηση με ονομασία «Αποφασιστική Δράση» (Decisive Action), η οποία είχε στόχο να εκπαιδεύσει το στρατιωτικό προσωπικό της χώρας, έτσι ώστε να είναι κατάλληλο να ενισχύσει τις αστυνομικές δυνάμεις στην διαχείριση της κατάστασης στα σύνορα της χώρας (Hungarian Ministry of Defence, 2015). Μετά από αυτή την άσκηση, μία δύναμη 3.800 στρατιωτών, μέχρι το τέλος του ίδιου μήνα βρέθηκε να υπηρετεί στα νότια σύνορα της χώρας, με κύρια αποστολή την παροχή βοήθειας στην κατασκευή του φράχτη. Στις 17 Σεπτεμβρίου είχε ολοκληρωθεί ο φράχτης στα σύνορα με

την Σερβία ενώ παράλληλα συνεχιζόταν η αύξηση των στρατιωτών δυνάμεων, οι οποίες είχαν φτάσει τους 4300 και εκτός από την εμπλοκή τους με τις κατασκευές, ξεκίνησαν να επιτηρούν τα σύνορα για την αντιμετώπιση των διακινητών μεταναστών και τρομοκρατίας. Εκτός από το μόνιμο στρατιωτικό προσωπικό, στις επιχειρήσεις επιτήρησης των συνόρων εντάχθηκαν εθελοντικά και 500 έφεδροι στρατιώτες, οι οποίοι ενεργοποιήθηκαν από την εφεδρεία των ουγγρικών ΕΔ, η οποία αριθμεί 5000 στρατιώτες (Hungarian Ministry of Defence, 2015).

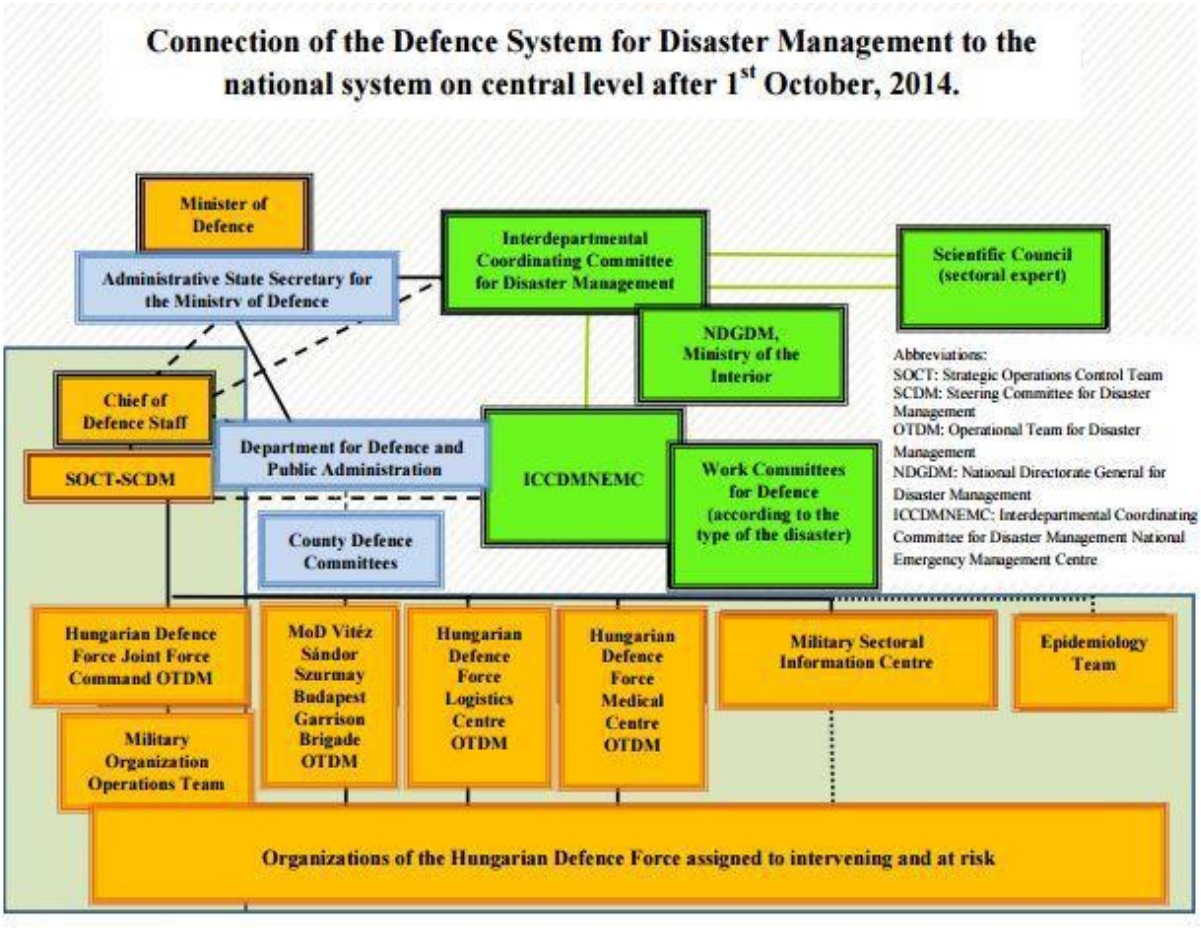

Εικόνα 3.28. Σύνδεση αμυντικού συστήματος διαχείρισης καταστροφών με το εθνικό σύστημα (Πηγή: Perge, 2016).

Εικόνα 3.29. Έναρξη εργασιών κατασκευής φράχτη (Πηγή: Hungarian Ministry of Defence, 2015).

Εικόνα 3.30. Κατασκευή φράχτη στα σύνορα με την Σερβία (Πηγή: Lizzie Dearden, 2016).

Παρόλο που και στο παρελθόν είχε εμπλακεί ο στρατός της Ουγγαρίας σε επιτήρηση συνόρων σε συνεργασία με την αστυνομία, οι αρχές τις χώρας θεώρησαν ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης, χρειάζεται εφαρμογή έκτακτων μέτρων. Γι' αυτό στις 21 Σεπτεμβρίου 2015, το κοινοβούλιο ψήφισε ένα νομοσχέδιο για τη διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης, σύμφωνα με το οποίο οι ΕΔ της χώρας αναλαμβάνουν καθήκοντα όμοια με της αστυνομίας. Με αυτή τη νομοθετική παρέμβαση επιτράπηκε στο στρατιωτικό προσωπικό της χώρας να διεξάγει ελέγχους στα σύνορα, επιθεώρηση οχημάτων, ανθρώπων που εισέρχονται στην χώρα, να ασκήσει σωματική βία, εάν αυτό είναι απαραίτητο, χωρίς να είναι θανατηφόρα, εκτός αν είναι αναπόφευκτο, να ελέγχουν ταξιδιωτικά έγγραφα, να συλλαμβάνουν παράτυπους μετανάστες και να ελέγχουν τις ροές των εισερχομένων και φυσικά σε περίπτωση αυτοάμυνας επιτρέπονται και η χρήση βίας ή ακόμη και του οπλισμού (Holehouse, 2015). Οι στρατιώτες θα χρησιμοποιούν πλαστικές σφαίρες, όπως η αστυνομία για τον έλεγχο του πλήθους ενώ θα έχουν δικαιοδοσία ελέγχου, διαχείρισης και απαγόρευσης της οδικής κυκλοφορίας. Βέβαια σε καμία περίπτωση οι ΕΔ δεν αντικαθιστούν τις αστυνομικές και η διαχείριση του μεταναστευτικού παραμένει στην ουγγρική αστυνομία, η οποία συνεπικουρείται από τις ΕΔ, απλά οι τελευταίες έχουν περισσότερες δυνατότητες (Perge, 2016).

Μετά την ολοκλήρωση και ενός δεύτερου φράχτη στα σύνορα με την Κροατία στις 21 Οκτωβρίου 2015, τα σύνορα της Ουγγαρίας ουσιαστικά έκλεισαν. Η κυβέρνηση ξόδεψε συνολικά 12 δις φιορίνια, περίπου 40 εκατομμύρια ευρώ, για τις κατασκευές μόνο των φρακτών ενώ το κόστος των λοιπών επιχειρήσεων και της ανάπτυξης προσωπικού αγγίζει μέχρι σήμερα τα 60 εκατομμύρια ευρώ (György Nógrádi, 2016). Τα αποτελέσματα των μέτρων ήταν άμεσα, ιδιαίτερα μετά την ολοκλήρωση και του δεύτερου φράκτη, οι ροές σχεδόν μηδενίστηκαν, καθώς οι μετανάστες προσπαθούσαν να κατευθυνθούν μέσω Κροατίας και Σλοβενίας στην Αυστρία και στη Γερμανία.

Εκτός από τους στρατιώτες, των οποίων ο αριθμός συνεχώς αυξανόταν, μετακινήθηκαν και αρκετά οχήματα, εκ των οποίων αρκετά ήταν τεθωρακισμένα, και όχι μόνο απλά οχήματα μεταφοράς προσωπικού (Hungarian Ministry of Defence, 2015). Μέχρι τον Νοέμβριο του 2015 είχε κατασκευαστεί μόνιμος φράκτης 300 χλμ και χιλιάδες στρατιώτες είτε πεζοί είτε με οχήματα, περιπολούσαν όλο το 24ωρο και σε βάθος 8 χλμ από τα σύνορα με τη Σερβία, με την βοήθεια μη επανδρωμένων αεροσκαφών και ελικοπτέρων. Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος της στρατιωτικής δύναμης που είχε αναπτυχθεί, μόνο στα νότια σύνορα διαμορφώθηκαν 28 τοποθεσίες για την στέγαση των στρατιωτών αλλά και την διοικητική μέριμνα του στρατεύματος (Hungarian Ministry of Defence, 2015). Το Μάρτιο του 2016 αναπτύχθηκαν άλλοι 1500

στρατιώτες, όταν ολόκληρη η χώρα κηρύχθηκε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, λόγω του κλεισίματος του διάδρομου των Βαλκανίων με το φόβο ότι οι μετανάστες θα προσπαθήσουν να βρουν άλλες διόδους, ίσως και από τη Ρουμανία, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι ανάγκες του απαιτούμενου προσωπικού (Hungary Today, 2016).

Η Ουγγαρία, παρόλο που οι μέθοδοι και οι πολιτικές της κατακρίνονταν από την ΕΕ, υποστηρίχθηκε πολιτικά από την Αυστρία, η οποία στις 4 Νοεμβρίου 2016 διέθεσε ένα Λόχο Μηχανικού και 50 οχήματα για την ενίσχυση των ουγγρικών συνόρων και υποστήριξε σε τομείς διοικητικής μέριμνας την κάλυψη των αναγκών των στρατευμάτων τους, τα οποία θα παρέμειναν ανεπτυγμένα για 6 μήνες (Hungarian Ministry of Defence, 2016). Η αποτελεσματικότητα όμως των μέτρων φαίνεται στους αριθμούς, διότι σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου άμυνας της χώρας, το 2016 αποτράπηκε η είσοδος στην χώρα 10.600 ατόμων, ενώ 8.300 επαναπροωθήθηκαν, πολλές φορές με βία πίσω στη Σερβία, ενώ δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις καταγγελιών για απάνθρωπη αντιμετώπιση των μεταναστών από τις δυνάμεις ασφαλείας. Το 2017 βρήκε την Ουγγαρία να φιλοξενεί συνολικά, μόλις 829 μετανάστες σε φρουρούμενες εγκαταστάσεις ή σε ανοιχτές δομές φιλοξενίας περιμένοντας αποφάσεις ασύλου (Hungarian Ministry of Defence, 2017)

Εικόνα 3.31. Στρατιωτικό προσωπικό της Ουγγαρίας σε ρόλους αστυνόμευσης (Πηγή: Myers, 2015).

Εικόνα 3.32. Τεθωρακισμένα οχήματα κατά μήκος των συνόρων με την Σερβία (Πηγή:Myers, 2015).

Κεφάλαιο 4.

Σύνοψη – Συμπεράσματα - Προτάσεις

4.1. Σύνοψη

Η προσφυγική κρίση έχει προκαλέσει πολλαπλά προβλήματα, τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και εθνικό επίπεδο στα κράτη μέλη της. Όπως είδαμε αρχικά στην περιγραφή της κρίσης, αυτό δε συνέβη από την μια μέρα στην άλλη, αλλά σταδιακά και θα μπορούσε να υποθέσει κάποιος ότι θα ήταν δυνατό να προβλεφτεί, τόσο από τις αρμόδιες αρχές της ΕΕ όσο και από τα κράτη μέλη. Η μετανάστευση γενικά δεν ήταν κάτι καινούργιο σε αυτό το μέρος του πλανήτη, γι' αυτό η ΕΕ είχε νομοθετήσει και είχε ξεκαθαρίσει τις διαφορές του πρόσφυγα και του παράτυπου μετανάστη, ενώ παράλληλα προσδιόρισε επακριβώς το νομικό πλαίσιο στο οποίο βασιζόταν η διαχείριση της μετανάστευσης και η ασφάλεια των εσωτερικών- εξωτερικών συνόρων, με τις διατάξεις του συστήματος του Δουβλίνου και της συνθήκης *Schengen* αντίστοιχα. Πάντα φυσικά βασιζόμενη και στα διεθνή πρότυπα και σεβόμενη την συνθήκη της Γενεύης και τα ανθρώπινα δικαιώματα, με τα κράτη- μέλη στην συντριπτική τους πλειοψηφία να έχουν υιοθετήσει πλήρως τις κανονιστικές αυτές διατάξεις. Παρόλα αυτά κανείς θεσμικός παράγοντας της ΕΕ αλλά των κρατών μελών δεν μπόρεσε να προβλέψει το μέγεθος και την έκτασή της, χωρίς αυτό αποτελεί κάποια κατηγορία σε βάρος τους, αλλά απλά μία παραδοχή του εντυπωσιακού μεγέθους του προβλήματος.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της αποτυχίας λειτουργίας των θεσμών, των συνθηκών και της νομοθεσίας για την διαχείριση της κρίσης, αρχίσαμε να παρατηρούμε την διάσπαση της κοινής γραμμής της ΕΕ. Όπως είδαμε στην ανάλυση του διπλωματικού και πολιτικού πεδίου, στις χώρες όπου ενέπλεξαν τις ΕΔ στην κρίση, οι πολιτικές τους επιδιώξεις διέφεραν αρκετά μεταξύ τους και σε ορισμένες περιπτώσεις οι χώρες έφτασαν σημείο να κατηγορούν η μία στην άλλη, ενώ πολλές φορές η προσφυγική κρίση χρησιμοποιήθηκε ως όχημα για την προώθηση συμφερόντων, ανάδειξη πολιτικών και την άσκηση πολιτικών πιέσεων σε άλλα θέματα και διμερή προβλήματα. Η ΕΕ βλέποντας το μέγεθος της ανθρωπιστικής κρίσης αλλά και την διάσταση των απόψεων για την διαχείριση της κρίσης, μη ξεχνάμε ότι ήδη υπάρχει μία οικονομική κρίση στην Ευρώπη, να οδηγεί σε μία ακόμη ρήξη, προσπάθησε με κινήσεις της στο διπλωματικό πεδίο να μειώσει τις επιπτώσεις της κρίσης, ιδιαίτερα στις χώρες με τα περισσότερα προβλήματα. Η εμπλοκή του ΝΑΤΟ μετά από την συμφωνία Ελλάδας, Τουρκίας και Γερμανίας, η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας, η εκτεταμένη εμπλοκή της FRONTEX και τα σχέδια μετεγκατάστασης αποτέλεσαν το πλέγμα εκείνο με το οποίο η ΕΕ προσπάθησε να μετριάσει τις πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης, αυξάνοντας φυσικά το οικονομικό κόστος της διαχείρισής της.

Στην συνέχεια εξετάστηκε σε βάθος η εμπλοκή των δυνάμεων του ΝΑΤΟ, της FRONTEX, της Ελλάδας, της ΠΓΔΜ, της Σερβίας και της Ουγγαρίας, των βασικών δηλαδή πρωταγωνιστών της κρίσης. Παρά τις δυσκολίες αναζήτησης πληροφοριών, καθότι πολλές πληροφορίες θεωρούνταν διαβαθμισμένες, λόγω της εμπλοκής των ΕΔ και για λόγους

εσωτερικής ασφάλειας, έγινε μία προσπάθεια ανάλυσης της εμπλοκής τους κυρίως σε θέματα των δραστηριοτήτων τους, των χώρων και το είδος της εμπλοκής τους, των δυνάμεων που ανέπτυξαν, τα αποτελέσματα που παρήγαγαν αυτές οι δυνάμεις, το κόστος της εμπλοκής τους, τις δικαιοδοσίες που είχαν και τις αλλαγές τις οποίες ήταν απαραίτητες να πραγματοποιηθούν στην εσωτερική διάρθρωση τους όσο και τις θεσμικές – νομοθετικές αλλαγές που εφαρμόστηκαν για να διευκολύνουν το έργο τους. Παρατηρήσαμε ότι λόγω της πολυπλοκότητας της κρίσης και των διαφορετικών πολιτικών επιδιώξεων κάθε χώρας, η εμπλοκή των ΕΔ διαφοροποιήθηκε σημαντικά από χώρα σε χώρα τόσο και στο είδος όσο και στο μέγεθος της. Από τις ΕΔ της Ουγγαρίας που αντιμετώπισαν τους μετανάστες σαν απειλή, μέχρι την Ελλάδα που οι στρατιωτικής δυνάμεις χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Όμως όπως θα αναλυθεί και παρακάτω στα συμπεράσματα διαπιστώσαμε κάτι κοινό, την αποτελεσματικότητα στην εκτέλεση των αποστολών τους, ανεξαρτήτως αν συμφωνούμε ή όχι με αυτές αντικείμενο που άπτεται των πολιτικών τους προϊστάμενων.

4.2. Συμπεράσματα

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα από τη μέχρι τώρα έρευνα για την εμπλοκή των ΕΔ στην προσφυγική κρίση και κατά πόσο συνέβαλαν θετικά ή αρνητικά και σε ποιους τομείς, με τελικό στόχο την διαμόρφωση προτάσεων και αναγνώρισης πιθανών μελλοντικών προοπτικών. Οι τομείς που θα αναλυθούν είναι η διαχείριση της κρίση από τις ΕΔ σε ανθρωπιστικό επίπεδο, η πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των ΕΔ και των δημοσίων φορέων και ΜΚΟ, πως επηρεάστηκε η συνολική απόκριση των ευρωπαϊκών χωρών από τις στρατιωτικές δυνάμεις, οι πιθανές επιπτώσεις στις διμερείς διπλωματικές και πολιτικές τους σχέσεις και τέλος πως επηρεάστηκαν τα θέματα εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας.

4.2.1. Διαχείριση Ανθρωπιστικής Κρίσης

Η ανθρωπιστική κρίση που προκάλεσε αυτή η μαζική μετανάστευση ήταν άνευ προηγουμένου τόσο όσον αφορά τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά, διότι παρουσιάστηκαν ανάγκες σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής, όσο και στα αριθμητικά μεγέθη. Ο μεγάλος αριθμός προσφύγων και μεταναστών σε συνδυασμό με την μεγάλη διάρκεια της κρίσης, η οποία ακόμη συνεχίζεται αύξησε τις απαιτήσεις σε παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας κατακόρυφα.

Σε όλες τις χώρες οι ΕΔ ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Σαν ένας οργανισμός με αυστηρή ιεραρχία και αποστολή την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων, η ενασχόληση τους έγινε στα πλαίσια εντολών από τις κυβερνήσεις τους και όχι εθελοντικά. Φυσικά όπως είδαμε την μερίδα του λέοντος κατέχει η Ελλάδα για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι προφανώς λόγω του τεράστιου αριθμού των μεταναστών που δέχτηκε σε σύγκριση με τις υπόλοιπες και ο δεύτερος λόγω του ιδιαίτερου τρόπου εμπλοκής των καθώς η κυβέρνηση ενέπλεξε τις ΕΔ σε όλα τα κομμάτια της διοικητικής μέριμνας και ουσιαστικά όλες οι δραστηριότητες που ανέπτυξαν αφορούν κατά κύριο λόγο την ανθρωπιστική βοήθεια.

Αναλυτικότερα στη Σερβία και στην Ελλάδα με τις πιο μετριοπαθής πολιτικές οι ΕΔ, ανέλαβαν σχεδόν εξ ολοκλήρου την υγειονομική περίθαλψη των μεταναστών και ιδιαίτερα αυτών που παρέμενα στις δομές φιλοξενίας. Στη Σερβία εκτός από το ιατρικό προσωπικό που διανυκτέρευε στους καταυλισμούς, το νοσοκομείο στο *Nis*, διατέθηκε για την κάλυψη των εκτάκτων περιστατικών. Στην Ελλάδα με τον τεράστιο αριθμό των δομών φιλοξενίας και την εκτεταμένη διασπορά τους σε όλη την επικράτεια, δεν υπήρχε άλλη λύση για την παροχή επαρκούς περίθαλψης, εμβολιασμού και εξυπηρέτησης των εκτάκτων περιστατικών και

παράλληλα χαμηλού κόστους από την διάθεση ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού των ΕΔ. Το θετικό σε αυτές τις δύο χώρες είναι ότι κανείς ούτε τα ΜΜΕ, ούτε άλλοι δημόσιοι φορείς δεν σχολίασαν την υγειονομική περίθαλψη, είναι θετικό διότι πραγματοποιήθηκε τόσο καλή και αθόρυβη δουλειά, όπου πέραν ελαχίστων περιπτώσεων και παρά τις άσχημες συνθήκες υγιεινής των προσφύγων και μεταναστών, δεν παρατηρήθηκε κανένας θάνατός, από ασήμαντη ασθένεια, ούτε καμία έξαρση μολυσματικών ασθενειών. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα σημαντική ήταν η συνεργασία και υποστήριξη της υγειονομικής περίθαλψης στις δομές φιλοξενίας και από σημαντικό αριθμό εθελοντικού ιατρικού προσωπικού διαφόρων ΜΚΟ. Τα οφέλη αν όχι από την τέλεια, τουλάχιστον τη βασική υγειονομική περίθαλψη ήταν πολύ σημαντικά κατά κύριο για τους πρόσφυγες και τις ευπαθείς ομάδες και κατά δεύτερο στον μετριασμό των κοινωνικών επιπτώσεων στις τοπικές κοινωνίες, στις οποίες σίγουρα θα αποτελούσε κόκκινο πανί η περίπτωση ξεσπάσματος κάποιου λοιμώδους νοσήματος προερχόμενου από δομή φιλοξενίας.

Μία πολύ σημαντική ανθρωπιστική προσφορά των ΕΔ και των τεσσάρων κρατών ήταν η συμμετοχή τους στην κατασκευή και λειτουργία των χώρων υποδοχής και φιλοξενίας των μεταναστών. Η εμπλοκή τους σε όλες τις χώρες ήταν καθοριστική και χωρίς την συμμετοχή τους, ακόμη θα κατασκευάζονταν. Κανένας άλλος φορέας και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, δεν είχε τη δυνατότητα να παρέχει άφθονο προσωπικό, μέσα και εξοπλισμό για την τόσο σύντομη κατασκευή τους και σε αυτό τον αριθμό. Ακόμη και ο ιδιωτικός τομέας να είχε αναλάβει την διευθέτηση και κατασκευή των δομών φιλοξενίας, δεν θα τα είχε καταφέρει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα και σε αυτή την έκταση, παρόλο που κάποιος μπορεί να το αμφισβητήσει αυτό, σίγουρα όμως δεν μπορεί να αμφισβητηθεί εξαιρετικά χαμηλό κόστος με το οποίο κατασκευάστηκαν χάρη στις ΕΔ. Βέβαια σε πολλές περιπτώσεις το αποτέλεσμα των υποδομών δεν ήταν το επιθυμητό, αλλά αυτό δεν ήταν ένα πρόβλημα που οφείλονταν στις ΕΔ και στην ανεπάρκεια του προσωπικού αλλά κυρίως στην υποχρηματοδότηση και ορισμένες φορές και στους ίδιους τους μετανάστες που προκαλούσαν εκούσιες φθορές. Οι ΕΔ μετά την κατασκευή των διαφόρων δομών, συμμετείχαν και στην βελτίωση της καθημερινότητας των προσφύγων συνεχίζοντας να συντηρούν τις υποδομές και παράλληλα ενισχύοντας λοιπές υπηρεσίες, όσον αφορά την καταγραφή των εισερχομένων αλλά και την διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου. Επιπλέον στην Ελλάδα με την παρασκευή εκατομμυρίων μερίδων φαγητού, κάλυψαν τις διατροφικές ανάγκες εκατοντάδων χιλιάδων μεταναστών. Πράγμα ιδιαίτερα σημαντικό, διότι μόνο οι ΕΔ διέθεταν τις δυνατότητες σίτισης τόσων χιλιάδων ανθρώπων, με χαμηλό κόστος και άμεσα χωρίς την διενέργεια διαγωνισμών, με ότι αυτό θα συνεπαγόταν.

Η πιο σημαντική συνεισφορά στον ανθρωπιστικό τομέα ήταν η συμμετοχή των ΕΔ της Ελλάδας, της FRONTEX και των Νατοϊκών δυνάμεων στον εντοπισμό και τη διάσωση χιλιάδων μεταναστών και προσφύγων στο Αιγαίο πέλαγος, γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την διάσωση χιλιάδων ανθρωπίνων ζωών από βέβαιο πνιγμό.

Τίποτα από τα όσα αναφέραμε παραπάνω δεν θα είχε υλοποιηθεί, τουλάχιστον στο βαθμό που συνέβη χωρίς τη χρηματοδότηση από την ΕΕ, η οποία με τα κοινοτικά έξοδα, κυρίως από το ταμείο εσωτερικής ασφάλειας, χρηματοδότησε σε μεγάλο βαθμό την κατασκευή των δομών φιλοξενίας και φυσικά τις επιχειρήσεις της FRONTEX, όπου το κόστος της όπως είδαμε μόνο για τις επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο ήταν τεράστιο.

Η ανθρωπιστική προσφορά των ΕΔ δεν ήταν απλά τεράστια, ήταν η ειδοποιός διαφορά μεταξύ ζωής και θανάτου για τους μετανάστες. Το πλέγμα των παραπάνω δραστηριοτήτων παρείχε στους πρόσφυγες, ότι χρειάζονταν από την διάσωσή τους, στην σίτιση, την υγειονομική περίθαλψη μέχρι την διαμονή τους σε στεγασμένους χώρους.

4.2.2. Πολιτικο- στρατιωτική Συνεργασία

Η πολιτικο- στρατιωτική συνεργασία είναι μία στρατιωτική λειτουργία, μέσω της οποίας οι στρατιωτικές μονάδες συνδέουν τις επιχειρήσεις τους με θεσμούς και πολιτικές υπηρεσίες, ιδιώτες και ΜΚΟ. Κυρίως αφορά θέματα εκπαίδευσης, ανταλλαγής πληροφοριών, ασφάλειας, υποδομών και κατασκευών. Σε αυτό τον τομέα οι ΕΔ, όλων των χωρών που εξετάστηκαν, διαθέτουν μεγάλη εμπειρία, λόγω των συμμετοχών τους σε ειρηνευτικές αποστολές και ιδιαίτερα την συμμετοχή τους στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις στον εμφύλιο της πρώην Γιουγκοσλαβίας και του πολέμου στον Κόσσοβο. Αυτή η συνεργασία αποτελεί ένα βασικό κομμάτι των σύγχρονων επιχειρήσεων και σε περιπτώσεις, όπως η μεταναστευτική κρίση, όπου αντιμετωπίζονται κρίσεις μη στρατιωτικής φύσης, τις οποίες οι κρατικές μηχανές δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν, είναι απαραίτητη.

Στην Ελλάδα μετά την ανάληψη της διαχείρισης του προσφυγικού, στον οργανωτικό τομέα η πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία υλοποιήθηκε με την συγκρότηση των ΚΕΣΟΔΠ και των ΤΟΣΚΕΔΠ και όπως είδαμε στη διάρθρωσή τους διέθεταν συνδέσμους σε υπουργεία της κεντρικής κυβέρνησης, στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και στις ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνταν στον ελληνικό χώρο. Οι δομές φιλοξενίας σε θέματα υγειονομικής περίθαλψης στηρίζονταν όπως περιγράψαμε στις ΕΔ και επικουρικά σε ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνταν εντός των δομών, με εθελοντές ιατρούς και νοσηλευτές να προσφέρουν τις υπηρεσίες του μαζί με το στρατιωτικό προσωπικό, ενώ παράλληλα σημαντική συνεργασία παρατηρήθηκε σε θέματα διοικητικής μέριμνας και σίτισης. Επιπλέον οι ΕΔ της Ελλάδας βασίστηκαν και συνεργάστηκαν σε μεγάλο βαθμό με την τοπική αυτοδιοίκηση για την διάθεση χώρων και πόρων κατά την διάρκεια της κατασκευής των χώρων υποδοχής και των δομών φιλοξενίας, ιδιαίτερα στα σημεία που δεν κατασκευάστηκαν σε χώρους πρώην στρατοπέδων αλλά σε δημόσιους.

Παρόμοια ήταν και συνεργασία των ΕΔ των υπολοίπων χωρών με τους δημόσιους φορείς, όχι όμως και με τις ΜΚΟ. Στις χώρες όπου η κρίση στρατιωτικοποιήθηκε, όπως η ΠΓΔΜ και η Ουγγαρία, η δράση των ΜΚΟ ήταν αρκετά περιορισμένη και σε πολλές περιπτώσεις εχθρική, ενώ στη Σερβία η δράση των εθελοντικών οργανώσεων ήταν απρόσκοπτη. Σε όλες τις χώρες όμως η συνεργασία με τους δημόσιους φορείς δεν παρουσίασε, προβλήματα διότι το πλαίσιο συνεργασίας τους ήταν από πριν, προετοιμασμένο τόσο σε νομοθετικό όσο και κανονιστικό εντός των ΕΔ και σε πολλές περιπτώσεις οι κυβερνήσεις πήραν άμεσες νομοθετικές πρωτοβουλίες για την διευκόλυνση αυτής της συνεργασίας.

Σημαντική ενίσχυση της πολιτικό-στρατιωτική συνεργασία, προέκυψε και από την εκτεταμένη χρηματοδότηση των ΜΚΟ, από την ΕΕ και τον ΟΗΕ για την εμπλοκή τους στην κρίση, και παρόλο που σε πολλές περιπτώσεις χαρακτηρίστηκε από αδιαφανείς διαδικασίες, έστω και ανεπίσημα από τις αρχές των χωρών που δραστηριοποιούνταν, χωρίς αυτή δεν θα ήταν εφικτή η ενίσχυση της ανθρωπιστικής δράσης και εν γένει η συμμετοχή τους στην διαχείριση της κρίσης και η συνεργασία με τις ανθρωπιστικές δραστηριότητες των ΕΔ, μπορεί να χαρακτηριστεί αρκετά εποικοδομητική.

Τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν, είναι κυρίως ότι σε περιπτώσεις κρίσεων και καταστροφών μη στρατιωτικού χαρακτήρα, πρέπει από πριν να έχει ρυθμιστεί, όσο το δυνατό περισσότερο, το πλαίσιο και οι αρμοδιότητες στην περίπτωση, όπου αποφασιστεί η εμπλοκή των ΕΔ. Επίσης οι ΕΔ θα πρέπει να είναι έτοιμες να αντιμετωπίζουν, ολοένα και περισσότερες παρόμοιες κρίσεις, όπου η συνεργασία με τους δημόσιους φορείς θα είναι απαραίτητη και επιπλέον οφείλουν να εκπαιδεύσουν το προσωπικό τους στην διαχείριση κρίσεων με πολίτες, είτε αναλαμβάνουν αποστολές φύλαξης και απαγόρευσης είτε

αναλαμβάνουν ανθρωπιστικές δραστηριότητες. Δυστυχώς οι ανάγκες του σημερινού γεωπολιτικού status quo σε εγκαταστάσεις έκτακτων αναγκών, οδηγούν τις ΕΔ να βγουν από τις βάσεις και τα στρατόπεδά τους και να δράσουν άλλοτε σαν σώματα ασφαλείας και άλλοτε σαν δημόσιοι ή εθελοντικοί φορείς.

4.2.3. Διπλωματικές – Πολιτικές Σχέσεις

Η απόφαση εμπλοκής ΕΔ στην διαχείριση κρίσεων, μη στρατιωτικού χαρακτήρα, πάντα ενεργοποιεί αλυσιδωτά το διπλωματικό και πολιτικό πεδίο, προκαλώντας αντιδράσεις και απαντήσεις παρόμοιου χαρακτήρα από τις γειτονικές χώρες και διπλωματικά παιχνίδια, ενώ στο εσωτερικό των χωρών, ενεργοποιεί ακραίες φωνές είτε κατά είτε υπέρ των στρατιωτικών εμπλοκών.

Σημαντική εξέλιξη στο διπλωματικό πεδίο ήταν η συμφωνία της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας για την Νατοϊκή εμπλοκή στο Αιγαίο. Το Αιγαίο πέλαγος είναι μία πολύ ευαίσθητη περιοχή, με την Ελλάδα και την Τουρκία να έχουν φτάσει πολλές φορές στα πρόθυρα σύρραξης. Το πιο καυτό γεωγραφικό σημείο στην μεταναστευτική κρίση είναι ο θαλάσσιος χώρος μεταξύ των τουρκικών ακτών και των ελληνικών νησιών, συνεπώς για να ελεγχθούν οι ροές προσφύγων και μεταναστών έπρεπε να βρεθεί μία χρυσή τομή συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Αυτή βρέθηκε με την χρησιμοποίηση των ΕΔ του ΝΑΤΟ με δικαιοδοσία στα χωρικά ύδατα και των δύο χωρών, ενώ παράλληλα θα συνεργάζονταν με τις ΕΔ και τα σώματα ασφαλείας και των δύο χωρών. Λόγω της εύθραυστης ισορροπίας και μη διατάραξης των διπλωματικών σχέσεων, οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ είχαν αποστολή την επιτήρηση μόνο και όχι την έρευνα και διάσωση, όπως στην επιχείρηση *SOPHIA* στην κεντρική Μεσόγειο. Παρατηρούμε ότι τα προβλήματα αυτά παρεμπόδισαν σημαντικά την εμπλοκή των Νατοϊκών δυνάμεων, γεγονός που περιόρισε τα αποτέλεσμα τους όσον αφορά τη διάσωση ανθρώπων αλλά και τη μείωση ροών.

Η εμπλοκή των ΕΔ της Ουγγαρίας αποφασιστικά και σχεδόν εχθρικά εναντίον των προσφύγων, προκάλεσε ενεργοποίησε πολιτικές αντιπαραθέσεις τόσο σε διμερές όσο και ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και αλυσιδωτές αντιδράσεις, αναγκάζοντας τις υπόλοιπες χώρες εμπλέξουν και τις δικές τους σε αποστολές, φύλαξης, επιτήρησης και κατασκευής εμποδίων και φραχτών, εκτός της ανθρωπιστικής προσφοράς είχαν μέχρι τότε. Η συνοριακή δραστηριότητα των ΕΔ, πάντα εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους και θα πρέπει να αποφεύγεται. Πρέπει να αναρωτηθούμε εάν η Ελλάδα είχε εμπλέξει τις ΕΔ στην φύλαξη και την τήρηση της τάξης, όπως η Ουγγαρία, τι θα συνέβαινε όταν δυνάμεις της ΠΓΔΜ συνεπλάκησαν με μετανάστες επάνω στη συνοριακή γραμμή, περνώντας έστω και ελάχιστα τα σύνορα για να τους απωθήσουν. Οι ήδη τεταμένες πολιτικές σχέσεις των χωρών θα εκτραχύνονταν από μία κατά λάθος αντιπαράθεση δυνάμεων ασφαλείας, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Συμπερασματικά η εμπλοκή των ΕΔ σε διαχείριση παρόμοιων κρίσεων, πρέπει να σχεδιάζεται προσεκτικά και να αφορά κυρίως στον ανθρωπιστικό τομέα, διότι διαφορετικά μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις στο διπλωματικό πεδίο, αν θεωρηθεί από άλλες χώρες ότι γίνεται προσπάθεια πολιτικής εκμετάλλευσης, με σφράγισμα των συνόρων και επαναφορά ελέγχων και μιλιταρισμού στα εσωτερικά ευρωπαϊκά σύνορα, πράγμα που αντίκειται στην ίδια στην βάση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

4.2.4. Ευρωπαϊκή Απόκριση

Η μεταναστευτική κρίση ενεργοποίησε μια σειρά από πολιτικές συνέπειες στην Ευρώπη, διαιρώντας την στα δύο, με τις χώρες διέλευσης στο νότο και τις χώρες που αποτελούν τον

στόχο όλων των μεταναστών και προσφύγων του βορρά. Η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη είναι διχασμένη όσον αφορά την αποδοχή των προσφύγων αλλά και την διαχείριση της ίδιας της κρίσης. Η ΕΕ πήρε αρκετά μέτρα για τον μετριασμό των επιπτώσεων, παρόλα αυτά είναι επιτακτική η ανάγκη οι κυβερνήσεις όλων των χωρών να επιδιώξουν μια κοινή προσέγγιση στην ανθρωπιστική κρίση, ανεξάρτητα από τις οικονομικές συνθήκες. Οι μεταρρυθμίσεις όσον αφορά την διαχείριση παρόμοιων κρίσεων είναι απαραίτητες, εάν η Ευρώπη επιθυμεί να ανταποκριθεί στην ηθική της υποχρέωση ως ένας παγκόσμιος παίκτης γεωπολιτικών υποθέσεων.

Πολλοί ηγέτες της ΕΕ με προεξάρχοντα τον πρωθυπουργού της Ουγγαρίας, πήραν με πρωτοβουλία τους αυστηρά μέτρα εναντίον των μεταναστών, ενώ με την ρητορική τους περιέγραφαν, όχι μία ανθρωπιστική κρίση αλλά μία εμπόλεμη κατάσταση. Ο *David Cameron*, πρωθυπουργός της Βρετανίας επικαλέστηκε τα έντομα περιγράφοντας τους μετανάστες σαν «σμήνος παράνομων μεταναστών που κατακλύζουν την Ευρώπη» (Walton, 2015),ο *Viktor Orban*, πρωθυπουργός της Ουγγαρίας δήλωσε ότι «η Ευρωπαϊκή προοπτική για τους μελλοντικούς μετανάστες μοιάζει άπειρη και δεν είναι χριστιανοί αλλά μουσουλμάνοι, προσδιορίζοντάς του ότι μοιάζουν με στρατό» (Callum Paton, 2015), ο πρώην πρωθυπουργός της Πολωνίας *Jaroslaw Kaczynski* προειδοποίησε ότι οι μετανάστες φέρνουν ασθένειες και ότι είναι επικίνδυνοι για την δημόσια υγεία (GERA, 2015) και ο αρχηγός των Σουηδών δημοκρατών *Jimmie Akesson*, δήλωσε ότι «ο Ισλαμισμός είναι ο Ναζισμός και ο Κομμουνισμός της εποχής μας» (Orange, 2015).

Κάπου ανάμεσα σε αυτά τα γεγονότα οι ΕΔ, έπρεπε να εξυπηρετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα και τις προσταγές των κυβερνήσεών τους. Η ΕΕ μια που δεν διαθέτει ΕΔ, αλλά στηρίζεται στο ΝΑΤΟ και στις εθνικές ΕΔ των κρατών μελών, χωρίς βέβαια να έχει δικαιοδοσία σε αυτές, με μόνη αξιόμαχη δύναμη αλλά με περιορισμένες δυνατότητες την FRONTEX, για να αντιμετωπίσει την προσφυγική κρίση, επιχειρησιακά ήταν πολύ περιορισμένη. Λόγω της διαίρεσης των απόψεων των κρατών μελών και της μη κοινής αντιμετώπισης της κρίσης, δεν ήταν δυνατή μία κεντρική διαχείριση σε επίπεδο ΕΕ των σωμάτων ασφαλείας και των επιχειρήσεων των ΕΔ, κάτι που θα οδηγούσε σίγουρα σε πολύ καλύτερα αποτελέσματα τόσο για τους πρόσφυγες όσο και για τις ίδιες τις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Η δραματική κατάσταση της κρίσης το 2015, οδήγησε έστω και καθυστερημένα την ΕΕ να κινηθεί στο διπλωματικό πεδίο ολοκληρώνοντας δύο μεγάλες συμφωνίες. Η συμφωνία με την Τουρκία, η οποία αποτέλεσε το δομικό λίθο για την μείωση των ροών και τα σχέδια μετεγκατάστασης εντός της ΕΕ, σχέδια που όπως είδαμε δεν λειτούργησαν όπως προβλεπόταν, κυρίως λόγω των πολιτικών αποφάσεων χωρών της ανατολικής Ευρώπης, που αρνήθηκαν να δεχτούν επιπλέον πρόσφυγες.

Με τους φράχτες που κατασκεύασαν οι ΕΔ των χωρών της Ευρώπης να φαίνεται να παραμένουν για αρκετό καιρό και τους στρατούς των χωρών να επιτηρούν τα κάποτε ανοιχτά σύνορα και να στέκονται καχύποπτα αντιμέτωποι ο ένας με το άλλον, θυμίζουν εικόνες άλλων εποχών που όλη η ήπειρος θα ήθελε να ξεχάσει. Η κρίση αυτή κατέδειξε την ανάγκη της περεταίρω ενοποίησης και γιατί όχι στην δημιουργία κοινών ευρωπαϊκών ΕΔ, οι οποίες θα είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν κάθε κρίση με κεντρική διαχείριση και όχι όπως σήμερα, με τις χώρες τις Ευρώπης να συμφωνούν σε μία κοινή γραμμή, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα και τις ανησυχίες και των ποιο μικρών χωρών της ένωσης. Η ιστορία έχει δείξει ότι όλοι μαζί τα καταφέρνουμε, έτσι και οι ΕΔ των χωρών θα είχαν καταφέρει πολλαπλάσια αποτελέσματα στον μετριασμό της κρίσης, αν είχαν χρησιμοποιηθεί συγκεντρωτικά και με συνεργασία μεταξύ τους, τόσο στην αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης όσο και στις προσπάθειες για την μείωση των μεταναστευτικών ροών.

4.2.5. Ασφάλεια

Η μετανάστευση αρχικά θα μπορούσε να παρουσιαστεί σαν ένα φαινόμενο κοινωνικό και οικονομικό, αλλά η μαζική μετανάστευση των τελευταίων ετών οδήγησε αρκετές χώρες να την χαρακτηρίσουν σαν καταστροφή και σαν απειλή για την εσωτερική ασφάλεια των χωρών τους. Επίσης τα μεγάλα τρομοκρατικά χτυπήματα σε Γαλλία και Γερμανία, οι σεξουαλικές επιθέσεις στην Κολωνία έδωσαν βήμα στις ξενοφοβικές φωνές, αλλά και σε μετριοπαθείς που ζητούσαν περισσότερη ασφάλεια.

Κάτω από την βαριά σκιά της τρομοκρατίας είδαμε χώρες όπως η Ουγγαρία, η ΠΓΔΜ και αργότερα την Σερβία να εμπλέκουν τις ΕΔ, στην συνοριακή επιτήρηση παραχωρώντας τους δικαιοδοσίες που μέχρι τότε είχε μόνο η αστυνομία και η συνοριοφυλακή. Φυσικά δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τις χώρες αυτές για την προστασία των πολιτών τους, αλλά τα μέτρα που έλαβαν σε σχέση με την απειλή ήταν τεράστια. Οι τρομοκράτες του «Ισλαμικού Κράτους» δεν απείλησαν ποτέ χώρες όπως την Ουγγαρία, την Σερβία ή την ΠΓΔΜ, φαίνεται ότι η επιθυμία τους είναι τα χτυπήματα μα είναι εντυπωσιακά και σε μεγάλες χώρες. Έτσι και με αφορμή την ασφάλεια, οι ΕΔ ενεργοποιήθηκαν για πρώτη φορά σε τόσες εκτεταμένες επιχειρήσεις ασφάλειας, εντός των συνόρων τους. Πέραν των πολιτικών επιλογών, τα αποτελέσματα όπως είδαμε και δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ήταν αρκετά εντυπωσιακά. Και στις τρεις χώρες η επιτήρηση των συνόρων από στρατιωτικό προσωπικό, μείωσε εντυπωσιακά την παράτυπη μετανάστευση ενώ ακόμη και η κατασκευή φραχτών και εμποδίων οφείλουμε να παραδεχτούμε, ότι τιθάσευσε μεγάλο μέρος των ροών. Φυσικά η αίσθηση της ασφάλειας που προήλθε από την εμπλοκή των ΕΔ, είναι πλασματική για τι σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί ότι απουσία τρομοκρατικών επιθέσεων προέρχεται από την εμπλοκή των ΕΔ στην μείωση των ροών.

Από την άλλη μεριά έχουμε την Ελλάδα, η οποία διαθέτει μεγάλους αριθμούς έμψυχου στρατιωτικού δυναμικού, το οποίο σε μεγάλο ποσοστό και λόγω της συμμετοχής του σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό, διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και εμπειρία για την διαχείριση μαζών, τόσο σε οργανωτικά θέματα του όσο και στην τήρηση της τάξης. Οι ελληνικές ΕΔ, λόγω πολιτικών επιλογών, δεν ανέλαβαν δραστηριότητες φύλαξης ή επιτήρησης των συνόρων ή των εγκαταστάσεων. Η απουσία όμως και εδώ τρομοκρατικών επιθέσεων και γενικά ζητημάτων ασφαλείας αποδεικνύει τον παραπάνω ισχυρισμό, περί πλασματικής ασφάλειας από την εμπλοκή των ΕΔ στην προσφυγική κρίση.

Εν κατακλείδι τέλειες επιλογές δεν υπάρχουν, υπάρχουν όμως οι συνετές. Κάθε χώρα έχει την απόλυτη κυριαρχία στο έδαφός της , παρόλα αυτά η χρησιμοποίηση των ΕΔ σε τομείς εσωτερικής ασφάλειας είναι συνετό να γίνεται με μέτρο. Φυσικά είναι θεμιτό οι ΕΔ, σε περιόδους εκτάκτων αναγκών να ενισχύουν τις λοιπές δυνάμεις ασφαλείας, αλλά σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογείται η στρατικοποίηση μίας μεταναστευτικής και προσφυγικής κρίσης, γιατί ακόμη και αν αποδεχτούμε το κίνδυνο ανάμεσα στους πρόσφυγες να έχουν παρεισφρήσει τρομοκράτες, τι γίνεται με τους χιλιάδες αμάχους, γυναίκες και παιδιά, όπου εναντίον τους προβάλουμε τεθωρακισμένα στρατιωτικά οχήματα ή οπλισμένους στρατιώτες, ιδιαίτερα στην Ουγγαρία, όπου η εικόνα της χώρας στα σύνορα προσομοίαζε με εμπόλεμη κατάσταση, όπως αυτή που προκάλεσε την κρίση στην χώρα τους. Μην ξεχνάμε ότι οι ΕΔ κάθε χώρας μπορεί να είναι ο μεγαλύτερος και με τις περισσότερες δυνατότητες συντελεστής ασφάλειας, αλλά τις περισσότερες φορές πρέπει να είναι και ο έσχατος.

4.3. Προτάσεις – Προοπτικές-Επίλογος

Η χρησιμοποίηση της μετανάστευσης σαν όπλο, είναι μία επιχείρηση γεμάτη κινδύνους και προβλήματα ειδικά για τους εκτοπισμένους (Greenhill, 2016). Η τεράστια αυτή προσφυγική κρίση αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί ένα πεδίο διπλωματικής, πολιτικής και οικονομικής αντιπαράθεσης, για την εξυπηρέτηση συμφερόντων. Η Τουρκία με τα ανατολίτικα παζάρια και τους εκβιασμούς, για να κερδίσει πολιτικά οφέλη, οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης με τα ξενοφοβικά σύνδρομα, η Γερμανία με την πολιτική ανοιχτών συνόρων, για νέα εργατικά χέρια, η ανάδειξη μικρών κρατών από την αφάνεια ως ρυθμιστές και τα οικονομικά συμφέροντα από τους διακινητές μέχρι τις χρηματοδοτήσεις της ΕΕ προς τα κράτη και τις ΜΚΟ, δεν πρόκειται να λύσουν το πρόβλημα, ένα πρόβλημα που από πολλούς αναλυτές θεωρείται άλυτο.

Μέσα σε αυτή την διελκυστίνδα αντιπαραθέσεων, αναδείχθηκε κάτι εξαιρετικό, η ανάγκη ύπαρξης και λειτουργίας των ΕΔ, τόσο για εξωτερικούς εχθρούς αλλά ακόμη περισσότερο ίσως για τη διαχείριση κρίσεων στο εσωτερικό των χωρών. Σε όλα τα κράτη που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία, σε καμία περίπτωση δεν παρατηρήθηκε η οποιαδήποτε δυσλειτουργία είτε σε οργανωτικό είτε σε επιχειρησιακό επίπεδο, στους τομείς όπου ενεπλάκη στρατιωτικό προσωπικό, ανεξάρτητα αν συμφωνούμε με το είδος της εμπλοκής. Σε όλα τα είδη των αποστολών που τους ανατέθηκαν, οι επιχειρήσεις τους, με δεδομένες τις απαιτήσεις και τους διαθέσιμους πόρους, στέφθηκαν με πλήρη επιτυχία. Οι φράχτες στα σύνορα της ΠΓΔΜ και της Ουγγαρίας κατασκευάστηκαν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, με εξαιρετική επιτυχία στον έλεγχο των ροών, καθώς επίσης και τα κέντρα φιλοξενίας τους. Αντίστοιχα όπως είδαμε το ίδιο συνέβη και στην Ελλάδα με την κατασκευή ενός τεράστιου αριθμού κέντρων υποδοχής και δομών φιλοξενίας, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και με σχετικά μικρό κόστος. Πλήρως επιτυχημένη θεωρείται και η εμπλοκή των ΕΔ σε θέματα ασφαλείας και φύλαξης συνόρων, καθώς ανταποκρίθηκαν πλήρως στις απαιτήσεις των πολιτικών προϊσταμένων τους, ιδιαίτερα στην Σερβία και στην Ουγγαρία, με την τελευταία να μηδενίζει ουσιαστικά τους αριθμούς των εισερχομένων. Εξαιρετική θεωρείται και η οργανωτική παρέμβαση των ελληνικών ΕΔ σε όλους τους τομείς της κρίσης, γεγονός που οδήγησε την πολιτική ηγεσία της χώρας στην απόδοση της διαχείρισης της κρίσης σε αυτές. Η διάθεση εκατομμυρίων μερίδων συσσιτίου, χωρίς να παρουσιαστεί κανένα φαινόμενο υποσιτισμού, η παροχή υγειονομικής περίθαλψης και τακτικού εμβολιασμού για την αποφυγή εμφάνισης μολυσματικών ασθενειών, η συμμετοχή τους στην λειτουργία και συντήρηση των δομών φιλοξενίας και στην καταγραφή των μεταναστών και προσφύγων και όλα αυτά με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και με αθόρυβη εργασία είναι μόνο λίγες από τις επιτυχίες. Η βελτίωση της ζωής των προσφύγων, η διάσωσή τους και η διατήρηση του βιοτικού επίπεδου τους σε ανεκτά επίπεδα είναι η μεγαλύτερη επιτυχία.

Που οφείλεται όμως αυτή η επιτυχία; Αυτό πρέπει να αναζητηθεί μέσα στον πυρήνα της δομής των ΕΔ, κάτι που είναι κοινό σε όλες τις χώρες. Οι ΕΔ είναι ένας οργανισμός εξοπλισμένος και αυτοσυντηρούμενος, ενώ διαθέτει όλα εκείνα που χρειάζονται για να αντιμετωπίσει μία κρίση σαν και αυτή. Η στρατιωτική ιεραρχία, οδήγησε στην λήψη γρήγορων αποφάσεων, χωρίς τις χρονοβόρες συζητήσεις και διαβουλεύσεις και συγκροτήσεις επιτροπών που χρειάζονται δημόσιοι φορείς για μια απλή απόφαση και σε συνδυασμό με την πειθαρχία η εκτέλεση αυτών των αποφάσεων, με την μορφή πλέον διαταγών, ξεκινούσε άμεσα και περατώνονταν στο πιο σύντομο χρονικό διάστημα. Επίσης βασικοί συντελεστές της επιτυχίας είναι ο μεγάλος και εκπαιδευμένος αριθμός προσωπικού, η κατοχή μεγάλου αποθέματος σε τεχνικό και μηχανολογικό εξοπλισμό και οι τεράστιες δυνατότητες σε *logistics*.

Παρόλα αυτά υπάρχουν αρκετά ερωτήματα όσον αφορά την εμπλοκή του στρατού στην προσφυγική κρίση και μαζί με τα πλεονεκτήματα έρχονται και προκλήσεις, όσον αφορά την

δικαιοδοσία του στην διαχείριση του πλήθους, στην διατήρηση της τάξης εκτός των στρατιωτικών χώρων, στην απαγόρευση περιοχών, σε οδικούς ελέγχους και φυσικά κατά πόσο μπορεί να επιτελεί δύο αποστολές μία στο εσωτερικό με τη διαχείριση μη στρατιωτικών κρίσεων και ταυτόχρονα να διατηρεί τις αποτρεπτικές του δυνατότητες για εξωτερικούς εχθρούς

Σαν ένα πρώτο βήμα, ο στρατός και η αστυνομία μπορούν να εργάζονται μαζί αλλά αυτό δεν αποτελεί μακροπρόθεσμη λύση. Μία λύση είναι να δοθούν στον στρατό τα απαραίτητα εφόδια, εξοπλισμός και επιπλέον εκπαίδευση, παρόμοια με των αστυνομικών δυνάμεων για την αντιμετώπιση κρίσεων που αφορούν πολίτες, με τελική διαμόρφωση μία στρατιωτικής μονάδας, η οποία θα είναι έτοιμη να αναλάβει με αστυνομικά καθήκοντα, τόσο στο επιχειρησιακό κομμάτι όσο και στο νομικό με την απαραίτητη νομοθέτηση. Βέβαια σε χώρες όπως η Ελλάδα, στην οποία η κοινή γνώμη είναι ευαίσθητη λόγω των παρεμβάσεων των ΕΔ στα πολιτικά ζητήματα μέχρι την δεκαετία του 70, είναι απαραίτητη η άρση αυτών των προκαταλήψεων, με την κατάλληλη ενημέρωση και τις πολιτικές δυνάμεις να συμφωνούν ανεξαρτήτως απόχρωσης.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο όλες οι κυβερνήσεις οφείλουν να ξαναχτίσουν την εμπιστοσύνη μεταξύ των θεσμών τους, των θεσμών της ΕΕ αλλά και μεταξύ τους, όσον αφορά το πλαίσιο της μετανάστευσης. Η αποκατάσταση αυτής της εμπιστοσύνης είναι απαραίτητη για την προώθηση μεταρρυθμίσεων. Η παροχή άμεσης ανθρωπιστικής βοήθειας με την άφιξη των μεταναστών οφείλει να είναι το πρώτο βήμα σε αυτή την διαδικασία. Αρκετά ευρωπαϊκά κράτη έχουν κλείσει τα σύνορά τους και αρνούνται να παρέχουν την οποιαδήποτε ανθρωπιστική βοήθεια στους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Η ΕΕ είχε κομβικό ρόλο στην σταθεροποίησης της κρίσης ωστόσο απέτυχε να αναγνωρίσει εγκαίρως τα προβλήματα που θα προέκυπταν από τις εμπόλεμες χώρες και σε συνδυασμό με την έλλειψη ενός αποτελεσματικού διεθνούς μηχανισμού προστασίας για τους πολίτες της Συρίας, της Λιβύης και του Ιράκ είχε σαν αποτέλεσμα μεγάλες μάζες εκτοπισμένων ανθρώπων να μετακινηθούν προς τις κοντινές χώρες Ιορδανία, Λίβανο, Τουρκία και Ελλάδα και στην συνέχεια προς την κεντρική Ευρώπη καταλήγοντας σε μία μαζική μετανάστευση επικών διαστάσεων, που συγκλόνισε τα ίδια της τα θεμέλια και τις αρχές της. Γι' αυτό η ΕΕ οφείλει και στον τομέα της άμυνας να ξεκινήσει διαδικασίες ενοποίησης και την συγκρότηση ενός ''ευρωστρατού'', αποτελούμενο από τους ενεργούς στρατούς των κρατών μελών, για την αντιμετώπιση των απειλών ή των κρίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και με μια γνώμονα τα κοινά συμφέροντα, χωρίς να θίγονται ή να επιβαρύνονται πέραν των δυνατοτήτων τους μικρότερες χώρες.

Η ύπαρξη ενός τέτοιου στρατού, χωρίς συνδέεται άμεσα με το ΝΑΤΟ, αλλά να διαχειρίζεται από την κεντρική διοίκηση της ΕΕ, θα μπορούσε να είχε δώσει λύση στην προσφυγική κρίση με τρεις κινήσεις. Η πρώτη είναι η κεντρική διοίκηση της εμπλοκής των ευρωπαϊκών ΕΔ στην διαχείριση της κρίσης, στο εσωτερικό της Ευρώπης με την παροχή κυρίως ανθρωπιστικής βοήθειας στους εισερχόμενους, η δεύτερη στην φύλαξη των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ με συνδυασμένες επιχειρήσεις με την FRONTEX και η τρίτη με την κατασκευή hotspot και δομών φιλοξενίας εκτός ΕΕ, σε χώρες όπως η Τουρκία, ο Λίβανος, η Ιορδανία και σε ασφαλείς περιοχές στην ίδια την Συρία, οι οποίες θα διαχειρίζονταν από τον ευρωστρατό και θα χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, πράγμα που θα αποφόρτιζε χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, ενώ δεν θα είχε τη μορφή πολεμικής εμπλοκής, όπως εάν αυτό πραγματοποιούντα από το ΝΑΤΟ. Παράλληλα θα έδινε μία προοπτική επιστροφής των προσφύγων στην πατρίδα τους, μετά το τέλος των συγκρούσεων γιατί η καλύτερη λύση για την αντιμετώπιση της μαζικής μετανάστευσης είναι η παρέμβαση στην πηγή του προβλήματος και μη ξεχνώντας ότι πολλές χώρες τις ΕΕ είναι κορεσμένες από μετανάστες. Μέχρι τότε οι εθνικές ΕΔ πρέπει να συνεχίζουν να είναι παράγοντας σταθερότητας και αποτελεσματικός θεσμός, έτσι ώστε να είναι ικανές να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της ασφάλειας αλλά και της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, τόσο έξω από τα σύνορα όσο και εντός, είτε των χωρών τους είτε της ΕΕ.

Βιβλιογραφία

Βασίλης Νέδος. (17 Απριλίου 2016). Αποκαλυπτικό έγγραφο και διάλογοι για το ΝΑΤΟ, του Βασίλη Νέδου | Kathimerini. Ανακτήθηκε 8 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.kathimerini.gr/857089/article/epikairothta/politikh/apokalyptiko-eggrafo-kai-dialogoi-gia-to-nato

ΓΕΕΘΑ. (23 Δεκεμβρίου 2016). 20162312.pdf. Ανακτήθηκε 29 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/2016/greek/prosfigiko/20162312.pdf

Γενικό Επιτελείο Στρατού. (16 Ιανουαρίου 2017). Ανακτήθηκε 16 Ιανουάριου 2017, από http://www.army.gr/

Γενικό Επιτελείο Στρατού. (16 Ιανουαρίου 2017). Γενικό Επιτελείο Στρατού. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.army.gr/default.php?la=1

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΛΑΣΙΔΗΣ. (17 Φεβρουαρίου 2016). ΟΙ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΥΠΗΡΕΤΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ! Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.voicenews.gr/index.php/opinion/32-ethnika-themata/59458-oi-enoples-dynameis-ypiretes-ton-prosfygon-kai-ton-lathrometanaston.html

Διεθνής Αμνηστία. (2 Μαρτίου 2016). Βασικές ερωτήσεις και απαντήσεις για τα δικαιώματα προσφύγων & μεταναστών. Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου 2017, από https://www.amnesty.gr/blog/20206/vasikes-erotiseis-kai-apantiseis-gia-ta-dikaiomata-prosfygon-metanaston

Θεόφραστου Ανδρεόπουλου. (3 Νοεμβρίου 2016). Πρωτοφανές: Οι ΕΔ αναλαμβάνουν το κόστος διαμονής-φιλοξενίας των προσφύγων-λάθρο. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.pronews.gr/portal/20160311/defencenet/%CE%B5%CF%83%CF%89%CF%84%CE%

Ινφογράφημα. (5 Ιουλίου 2016). Ινφογράφημα: Οι πρόσφυγες που διαμένουν σε χώρους που διαχειρίζονται οι ΕΔ. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.onalert.gr/stories/infografima-oi-prosgyges-pou-diamenoun-se-xwrous-pou-diaxeirizontai-oi-ed/49567

Καθημερινή. (21 Ιανουαρίου 2011). «Δουβλίνο 2»: ενός έτους αναστολή | Kathimerini. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.kathimerini.gr/416346/article/epikairothta/politikh/doyvlino-2-enos-etoys-anastolh

Καθημερινη. (17 Δεκεμβρίου 2012). Greece completes anti-migrant fence at Turkish border | Kathimerini. Ανακτήθηκε 24 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.ekathimerini.com/147035/article/ekathimerini/news/greece-completes-anti-migrant-fence-at-turkish-border

Μπαΐρα Χριστίνα. (2015). Το Σύστημα του Δουβλίνου και η Ελλάδα: Οι επιπτώσεις της συριακής κρίσης και της έκρηξης των προσφυγικών ροών στην κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου. Ανακτήθηκε 25 Δεκεμβρίου 2016, από http://ikee.lib.auth.gr/record/282715/files/GRI-2016-16401.pdf

Πολεμική Αεροπορία. (16 Ιανουαρίου 2017). Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από https://www.haf.gr/

Πολεμικό Ναυτικό - Επίσημη Ιστοσελίδα. (29 Δεκεμβρίου 2016). Πολεμικό Ναυτικό - Επίσημη Ιστοσελίδα - Έρευνα - Διάσωση. Ανακτήθηκε 29 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/koinoniki-prosfora/koinoniki-prosfora-2016/erevna-diasosi.html

Τζίμας Σταύρος. (16 Μαρτίου 2016). Επικίνδυνο «παιχνίδι» από τα Σκόπια, Του Σταύρου Τζίμα | Kathimerini. Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.kathimerini.gr/853026/article/epikairothta/politikh/epikindyno-paixnidi-apo-ta-skopia

ΥΠΕΘΑ. (2016). Presentation_March_2016.pdf. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου 2016, από http://www.geetha.mil.gr/media/pdfarxeia/2016/greek/prosfigiko/Presentation_March_2016.pdf

ΦΕΚ 630 Εφημεριδα της κυβερνησεως. (3 Σεπτεμβρίου 2016). ΦΕΚ630.pdf.

Φράγκου-Χοτούρας. (2014). Ο νέος Κανονισμός «Δουβλίνο ΙΙΙ»: Προσπάθεια εξορθολογισμού του ευρωπαϊκού συστήματος ή ακόμη μια χαμένη ευκαιρία; Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου 2016, από http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW277/%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%82%20-%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/13.04%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%20%CE%A7%CE%95%CE%91%CE%94.pdf

Ψυχογιός, Β. (16 Φεβρουαρίου 2016). Τι ενώνει τους τέσσερις του Βίζεγκραντ και τι θέλουν να κάνουν. Ανακτήθηκε 21 Δεκεμβρίου 2016, από http://news.in.gr/world/article/?aid=1500058581

Aleksandra Davidovska. (12 Φεβρουαρίου 2016). Reality of women on the move: Protection risks, concerns and challenges in response to the needs of women in transit. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://legis.mk/news/2150/reality-of-women-on-the-move-protection-risks-concerns-and-challenges-in-response-to-the-needs-of-women-in-transit

aljazeera. (16 Σεπτεμβριου 2015). Refugees caught between hope and harsh laws in Europe - Al Jazeera English. Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2017, από http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2015/09/refugees-caught-hope-harsh-laws-europe-150916065801112.html

All jazeera. (16 Ιουλίου 2016). Serbia to tighten borders amid refugee build-up. Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2017, από http://www.aljazeera.com/news/2016/07/serbia-tighten-borders-refugee-build-160716125116845.html

Army of Republic of Macedonia. (31 Αυγούστου 2015). Ανακτήθηκε 3 Ιανουαρίου 2017, από http://www.arm.mil.mk/vesti/pocetna/2015/08/en_gevgelija_migranti.html

Army of Republic of Macedonia. (23 Μαΐου 2016). Army of Republic of Macedonia. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.arm.mil.mk/vesti/zok/2016/05/en_platinium_wolf_16.html

Army of Republic of Macedonia. (30 Δεκεμβρίου 2016). Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.arm.mil.mk/en_index.html

Army of Republic of Macedonia. (19 Ιανουαρίου 2017). Ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2017, από http://www.arm.mil.mk/baza/edinici/zok/en_zok_1mpbr_index.html

ARTE. (16 Ιανουαρίου 2017). Mit offenen Karten - |. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://ddc.arte.tv/karten/318

BAMF. (2016, 1 Ιουνίου 2016). BAMF - Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - Aktuelle Meldungen - 476.649 Asylanträge im Jahr 2015. Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου 2017, από http://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/201610106-asylgeschaeftsstatistik-dezember.html

BBC News. (28 Νοεμβρίου 2015). Stranded migrants battle police on Greece-Macedonia border. *BBC News*. Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2017, από http://www.bbc.com/news/world-europe-34954127

BBC News. (27 Ιανουαρίου 2016). Migrant crisis: EU threatens Greece over border controls. *BBC News*. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.bbc.com/news/world-europe-35416741

BBC News. (11 Μαρτίου 2016). Syria: The story of the conflict. *BBC News*. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868

Callum Paton. (23 Οκτωβρίου 2015). Migrant crisis: Hungarian PM Viktor Orban says refugees look like ‘army’ of young men. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου 2017, από http://www.ibtimes.co.uk/migrant-crisis-hungarian-pm-viktor-orban-says-refugees-look-like-army-young-men-1525385

Charis Chang. (28 Αυγούστου 2015). The escape route lined with blood. Ανακτήθηκε 27 Ιανουαρίου 2017, από http://www.news.com.au/world/europe/gruesome-truck-discovery-highlights-migrant-escape-route-lined-with-blood/news-story/4cf9b5ef6a12ea718949eb4ca789cfae

Chris Deliso. (2015). Macedonian Migration Policy and the Future of Europe - Macedonia. Ανακτήθηκε από http://www.balkanalysis.com/macedonia/2015/12/23/macedonian-migration-policy-and-the-future-of-europe/

Commissariat for Refugees and Migration. (4 Ιανουαρίου 2017). :: CRS - About us :: Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kirs.gov.rs/articles/aboutus.php?lang=ENG

Davide Denti. (9 Μαρτίου 2015). Serbia, the unexpected friend of Syrian refugees. Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2017, από http://www.boulevard-exterieur.com/Serbia-the-unexpected-friend-of-Syrian-refugees.html

Deutsche Welle, (www.dw.com). (2 Δεκεμβρίου 2016). EU issues deadline for Greece to remedy migration 'deficiencies' | News | DW.COM | 12.02.2016. Ανακτήθηκε 26 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.dw.com/en/eu-issues-deadline-for-greece-to-remedy-migration-deficiencies/a-19044686

Dojchinovski, M., Timovska, M., & Tashevski, P. (2016). THE ROLE OF ARMY OF REPUBLIC OF MACEDONIA IN DEALING WITH THE SECURITY CHALLENGES POSED BY MIGRATION CRISIS. Ανακτήθηκε από http://eprints.ugd.edu.mk/15953/

euro2day. (19 Απριλίου 2015). Παγκόσμιο σοκ από το ναυάγιο στη Λαμπεντούζα. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.euro2day.gr/news/world/article/1325290/ektakth-synodo-koryfhs-meta-thn-tragodia-sth-lampe.html

European Commission. (20 Απριλίου 2015). European Commission - PRESS RELEASES - Press release - Joint Foreign and Home Affairs Council: Ten point action plan on migration. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4813_en.htm

European Commission. (2016). *The eu in 2015.* Place of publication not identified: Dandy Booksellers.

European Commission. (16 Νοεμβρίου 2016). the_schengen_rules_explained_20160210_en.pdf. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016, από http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/the_schengen_rules_explained_20160210_en.pdf

European Commission. (6 Δεκεμβρίου 2016). EU Immigration Portal - Returning home - European Commission. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://ec.europa.eu/immigration/what-should-i-avoid/rights-and-risks-of-an-irregular-stay/returning-to-my-own-country_en

European Commission, press release. (30 Νοεμβρίου 2016). European Commission - PRESS RELEASES - Press release - A European Border and Coast Guard to protect Europe's External Borders. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6327_en.htm

European Parliament. (26 Μάρτιου 2013). EUR-Lex - 32013R0604 - EN - EUR-Lex. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016, από http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0604

European Union Agency for Fundamental Rights. (16 Ιανουαρίου2017). European Parliament exchanges views on Frontex | European Union Agency for Fundamental Rights. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://fra.europa.eu/en/news/2013/european-parliament-exchanges-views-frontex

eurostat. (19 Ιουλίου 2016). File:Non-EU citizens subject to the enforcement of immigration legislation, EU, 2008–15.png - Statistics Explained. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Non-EU_citizens_subject_to_the_enforcement_of_immigration_legislation,_EU,_2008%E2%80%9315.png

Frontex. (29 Οκτωβρίου 2016). Frontex | News - Frontex launches rapid operational assistance in Greece. Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/pressroom/news/frontex-launches-rapid-operational-assistance-in-greece-NefWQ7

Frontex. (29 Οκτωβρίου 2016). Frontex | News - Greece asks Frontex for rapid intervention teams in the Aegean islands. Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/pressroom/news/greece-asks-frontex-for-rapid-intervention-teams-in-the-aegean-islands-aiqYFT

FRONTEX. (13 Δεκεμβρίου 2016). Frontex | Archive of operations - Poseidon. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/operations/archive-of-operations/v0iiuD

Frontex. (13 Ιανουαρίου 2017). Frontex | Photos - Frontex Stock Photos. Ανακτήθηκε 13 Ιανουαρίου 2017, από http://frontex.europa.eu/pressroom/media-library/photos/frontex-stock-photos-O0Hy6A

Frontex | Hot topics - Joint Operation Poseidon (Greece). (29 Οκτωβρίου 2016). Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/pressroom/hot-topics/joint-operation-poseidon-greece--3ImFxd

Frontex | Migratory routes map. (12 Δεκεμβρίου 2016). Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/

Frontex | Mission and Tasks. (13 Δεκεμβρίου 2016). Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/

Frontex | Photos - Poseidon Sea & Rapid Intervention. (29 Οκτωβρίου 2016). Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/pressroom/media-library/photos/poseidon-sea-rapid-intervention-FZO8ma

Frontex | Western Balkan route. (7 Δεκεμβρίου 2016). Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2016, από http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/

GERA, V. (2015.). Right-wing Polish leader Kaczynski says migrants carry diseases to Europe. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου 2017, από http://www.usnews.com/news/world/articles/2015/10/14/right-wing-polish-leader-migrants-carry-diseases-to-europe

Greek News. (14 Φεβρουαρίου 2016). NATO Examining Role in Aegean, Greece's Ties with Schengen Shaky | Greek News. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου 2017 από http://www.greeknewsonline.com/nato-examining-role-in-aegean-greeces-ties-with-schengen-shaky/

Greenhill, K. M. (2016). Open Arms Behind Barred Doors: Fear, Hypocrisy and Policy Schizophrenia in the European Migration Crisis. *European Law Journal*, *22*(3), 317–332.

György Nógrádi, H. A. F. (2016). *Defence Review*. JSTOR. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.jstor.org/stable/41273675

Hackwill, R. (7 Φεβρουαρίου 2016). More problems at FYROM-Greek border slows refugees' journey north. Ανακτήθηκε 3 Ιανουαρίου 2017, από http://www.euronews.com/2016/02/07/more-problems-at-fyrom-greek-border-slows-refugees-journey-north

Holehouse, M. (22 Σεπτεμβρίου 2015). Refugee crisis: Hungarian parliament votes to deploy army as EU interior ministers to meet. Ανακτήθηκε 13 Σεπτεμβρίου 2016 από http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/hungary/11881046/Refugee-crisis-Hungary-declares-victory-in-border-strategy-as-migrants-head-to-Croatia-instead.html

Hungarian Ministry of Defence. (14 Ιουλίου 2015). Megkezdődött a határőrizeti célú ideiglenes kerítés építése. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/megkezdodott-a-hatarorizeti-celu-ideiglenes-kerites-epitese

Hungarian Ministry of Defence. (17 Σεπτεμβρίου 2015). Hungarian Defence Forces redeploy additional forces to South-Western Hungary. Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/en/ministry-of-defence/news/the-hungarian-defence-forces-redeploy-additional-forces-to-south-western-hungary

Hungarian Ministry of Defence. (19 Σεπτεμβρίου 2015). A honvédelmi miniszter elrendelte az önkéntes műveleti tartalékos katonák részleges behívását. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/a-honvedelmi-miniszter-elrendelte-az-onkentes-muveleti-tartalekos-katonak-reszleges-behivasat

Hungarian Ministry of Defence. (9 Νοεμβρίου 2015). Már 3800 katona van a déli határnál. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/mar-3800-katona-van-a-deli-hatarnal

Hungarian Ministry of Defence. (11 Απριλίου 2016). Austrian military contingent leaves for Hungarian–Serbian border. Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/en/ministry-of-defence/news/austrian-military-contingent-leaves-for-hungarian-serbian-border

Hungarian Ministry of Defence. (4 Ιανουαρίου 2017). The migration situation could worsen in 2017. Ανακτήθηκε 8 Ιανουαρίου 2017, από http://www.kormany.hu/en/news/the-migration-situation-could-worsen-in-2017

Hungary Today. (2016). Breaking News: Hungary Declares State Of Emergency As Migrant Crisis Turns Unpredictable. Ανακτήθηκε 30 Οκτωβρίου 2016 από http://hungarytoday.hu/news/breaking-news-hungary-declares-state-emergency-migrant-crisis-turns-unpredictable-96001

Ignatieff, M., Keeley, J., Ribble, B., & McCammon, K. (2016). The United States and the European Refugee Crisis: Standing with Allies. Ανακτήθηκε 16 Οκτωβρίου 2016 από http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2782480

Inflows & Recognition | Syrian Refugees. (29 Οκτωβρίου 2016). Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://syrianrefugees.eu/inflows-recognition/

Indepedent. (13 Μαρτίου 2016). Syrian civil war timeline: Tracking five years of conflict. Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syrian-civil-war-timeline-tracking-five-years-of-conflict-a6929411.html

Jens Stoltenberg. (26 Φεβρουαρίου 2016). Secretary General Stoltenberg's opinion piece – NATO and Europe's refugee and migrant crisis. Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_128645.htm

Kallius, A., Monterescu, D., & Rajaram, P. K. (2016). Immobilizing mobility: Border ethnography, illiberal democracy, and the politics of the "refugee crisis" in Hungary: Immobilizing mobility. *American Ethnologist*, *43*(1), 25–37. Ανακτήθηκε 17 Δεκεμβρίου 2016, από https://doi.org/10.1111/amet.12260

Keller, S. A., Josh, & Watkins, D. (15 Σεπτεμβρίου 2015). Closing the Back Door to Europe. *The New York Times*. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου 2016 από http://www.nytimes.com/interactive/2015/09/15/world/europe/migrant-borders-europe.html

Kft, W. I. (15 Αυγούστου 2006). The Visegrad Group: the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia | About the Visegrad Group [text]. Ανακτήθηκε 19 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.visegradgroup.eu/about

Kft, W. I. (1 Δεκεμβρίου 2016). The Visegrad Group: the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia | Joint Statement of V4 Interior Ministers on the Establishment of the Migration Crisis Response Mechanism [text]. Ανακτήθηκε 21 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-v4

kranosgr.blogspot.gr. (23 Νοεμβρίου 2016). Η ικανοποίηση του ΑΝΥΕΘΑ Δημ. Βίτσα για το Μηχανικό της 1ης Στρατιάς. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου 2016 από http://kranosgr.blogspot.com/2016/11/1_23.html

Liz Sly. (18 Σεπτεμβρίου 2015). 8 reasons Europe's refugee crisis is happening now. Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016, από https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/18/8-reasons-why-europes-refugee-crisis-is-happening-now/

Lizzie Dearden. (27 Αυγούστου 2016). Hungary planning 'massive' new border fence to keep out refugees. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2017, από http://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungary-massive-new-border-fence-to-keep-out-refugees-prime-minister-orban-turkey-eu-hold-them-back-a7212696.html

Macedonian President to Order Deployment of Army Troops along Southern and Northern Borders - Independent.mk. (20 Αυγούστου 2015,).Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.independent.mk/articles/21205/Macedonian+President+to+Order+Deployment+of+Army+Troops+along+Southern+and+Northern+Borders

Mail, B. J. S. B. C. F. T. D. (, 6 Μαρτίου 2016). Macedonia reveals plans to build 200 mile long fence on Greek border. Ανακτήθηκε 16 Ιανουαρίου 2017, από http://www.dailymail.co.uk/news/article-3479372/Macedonia-reveals-plans-build-200-mile-long-fence-border-Greece-protected-guards-armed-Tasers-ahead-EU-summit-deal-migrant-crisis.html

MARCOM. (Δεκέμβριος 2016). Pages - SNMG2. Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMG2.aspx

Marton Dunai. (17 Ιουνίου 2015). Hungary to fence off border with Serbia to stop migrants. *Reuters*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.reuters.com/article/us-hungary-immigration-idUSKBN0OX17I20150617

Merriam-Webster. (2016, Δεκέμβριος 6). Definition of ARMED FORCES. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου 2016, από https://www.merriam-webster.com/dictionary/armed+forces

Migrant 'chaos' on Greek islands - UN refugee agency. (7 Αυγούστου 2015). *BBC News*. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.bbc.com/news/world-europe-33818193

Minister of Defence in Presevo. (2015). Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου 2017, από http://www.mod.gov.rs/eng/8645/ministar-odbrane-u-presevu-8645

Ministry of defence Republic of Serbia. (29 Ιουνίου 2015). Ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2017, από http://www.mod.gov.rs/eng/search/migrants/page/12

Ministry of defence Republic of Serbia. (31 Οκτωβρίου 2016). Minister of Defence and Chief of General Staff visit Joint Police and Military Force in Miratovac field. Ανακτήθηκε 31 Οκτωβρίου 2016, από http://www.mod.gov.rs/eng/10136/ministar-odbrane-i-nacelnik-generalstaba-obisli-zajednicke-snage-vojske-i-policije-na-miratovackom-polju-10136

Myers, R. (19 Σεπτεμβρίου 2015). Hungarian Army tanks secure border with Croatia as refugee crisis worsens. Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου 2017, από http://www.mirror.co.uk/news/world-news/hungary-sends-tanks-secure-croatia-6477601

NATO. (21 Απριλίου 2016,). NATO Secretary General visits NATO flagship in Aegean Sea. Ανακτήθηκε 13 Ιανουαρίου 2017, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_130225.htm

NATO. (27 Ιουνίου 2016). Assistance for the refugee and migrant crisis in the Aegean Sea. Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_128746.htm

NATO. (4 Ιουλίου 2016). Partnership for Peace programme. Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm

Nergelius, J. (2011). *The Hungarian constitution of 2012 and its protection of fundamental rights*. Swedish Institute for European Policy Studies. Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016 από http://www.sieps.se/sites/default/files/JN-Ungern%202012-3epa.pdf

Orange, R. (20 Αυγούστου 2015). Anti-immigrant Sweden Democrats now the biggest party, according to poll. Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016 από http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/sweden/11814498/Anti-immigrant-Sweden-Democrats-now-the-biggest-party-according-to-poll.html

Pan-European Corridor X. (6 Νοεμβρίου 2015). Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2016 από http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1075477&page=8

Peers, S. (2008). Statewatch analysis. *EU Reform Treaty Analysis*, (2.2). Ανακτήθηκε από http://eapmigrationpanel.org/files/research/en/no-174-frontex-text-april-2012.pdf

Perge, J. (Μάρτιος 2016). ROLE OF THE HUNGARIAN DEFENCE FORCE IN THE FIELD OF DISASTER MANAGEMENT.pdf.

Philippe Dam, H. R. W. | 350 F. (4 Οκτωβρίου 2016). Relocation Farce Brings Shame On Europe. Ανακτήθηκε 24 Δεκεμβρίου 2016, από https://www.hrw.org/news/2016/10/04/relocation-farce-brings-shame-europe

Piazza-Georgi, B. (2016). Living Our Values, Preserving Our Values: Hungary's Response to the 2015 European Migrant Crisis–Part I. *Hungarian Review*, *7*(02), 37–50.

Political Geography Now. (3 Μαρτίου 2016). Map of the Schengen Area, Europe's Border-free Travel Zone. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου 2016 από http://www.polgeonow.com/2016/03/what-is-schengen-list-countries-map.html

Pop, V. (25 Οκτωβρίου 2010). EU to deploy armed patrols at Greek-Turkish border. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2016, από https://euobserver.com/justice/31116

press TV. (16 Αύγουστου 2016). Serbia blocks refugees on Bulgaria border. Ανακτήθηκε 6 Ιανουαρίου 2017, από http://www.presstv.ir/DetailFr/2016/08/16/480216/Serbia--refugees-EU

Racaj, M. (2016). Migrant Crisis, a Security Challenge for the Republic of Macedonia. *Academicus International Scientific Journal*, *VII*(14), 158–167.

Rasmussen, S. E. (3 Οκτωβρίου 2016). EU signs deal to deport unlimited numbers of Afghan asylum seekers. *The Guardian*. Ανακτήθηκε 3 Οκτωβρίου 2016, από https://www.theguardian.com/global-development/2016/oct/03/eu-european-union-signs-deal-deport-unlimited-numbers-afghan-asylum-seekers-afghanistan

Refugee crisis in Europe - Humanitarian Aid and Civil Protection - European Commission. (29 Οκτωβρίου 2016). Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis_en

Republic of Macedonia Ministry of Defence. (19 Ιανουαρίου 2017). Republic of Macedonia Ministry of Defence: Јавна страна на Министерството за одбрана на Република Македонија. Ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2017, από http://morm.gov.mk/?lang=en

Sanmugam, M. (22 Αυγούστου 2015). Refugees break into Macedonia as migrant crisis escalates. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016, από http://aroundskynet.blogspot.com/2015/08/refugees-break-into-macedonia-as.html

Schengen. (1985). Συνθήκη Schengen. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016, από http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:42000A0922(01)

Serbian Armed Forces. (8 Μαΐου 2016,). Serbian Armed Forces | News | Determined to fight against smugglers. Ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2017, από http://www.vs.rs/index.php?news_article=5ece166c-5b08-11e6-b66b-001a649ddcfe

Serbian Armed Forces. (24 Ιουλίου 2016). Serbian Armed Forces | News | The military and the police on the same task. Ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2017, από http://www.vs.rs/index.php?news_article=5d2c39be-5181-11e6-b66b-001a649ddcfe

Sian Jones. (17 Δεκεμβρίου 2015). Refugees Suffer Under Macedonia's New Border Rules: Balkan Insight. Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2017, από http://www.balkaninsight.com/en/article/refugees-suffer-under-macedonia-s-new-border-rules-12-16-2015

Ska KELLER. (24 Δεκεμβρίου 2016). Legislative train schedule. Ανακτήθηκε 24 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.europarl.europa.eu/legislative-train

Spaskovska, L. (2016, Ιανουαρίου 3). How Macedonia found itself at the centre of Europe's refugee crisis. Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016, από http://theconversation.com/how-macedonia-found-itself-at-the-centre-of-europes-refugee-crisis-55590

The Economist. (30 Ιανουαρίου 2016). Big, bad Visegrad. *The Economist*. Ανακτήθηκε 31 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.economist.com/news/europe/21689629-migration-crisis-has-given-unsettling-new-direction-old-alliance-big-bad-visegrad

The Independent. (2 Σεπτεμβρίου 2015). 6 charts that show where refugees are from, where they are going and how they are getting there. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου 2016, από http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-six-charts-that-show-where-refugees-are-coming-from-where-they-are-going-and-how-they-10482415.html

The World Factbook — Central Intelligence Agency. (30 Δεκεμβρίου 2016). Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου 2016, από https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html

Timeline | Syrian Refugees. (29 Οκτωβρίου 2016). Ανακτήθηκε 29 Οκτωβρίου 2016, από http://syrianrefugees.eu/timeline/

UN. (31 Οκτωβρίου 2016). Refugee Crisis. Ανακτήθηκε 31 Οκτωβρίου 2016, από http://rs.one.un.org/content/unct/serbia/en/home/humanitarian-aid/refugees-crisis.html

UNHCR. (18 Ιουνίου 2015). 26.png (540×301). Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου 2016, από http://syrianrefugees.eu/wp-content/themes/syrie/images/timeline/26.png

United Nations High Commissioner for Refugees. (1951). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. Ανακτήθηκε 8 Νοεμβρίου 2016, από http://www.unhcr.org/protection/basic/3b66c2aa10/convention-protocol-relating-status-refugees.html